

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут іноземної філології
Кафедра англійської мови та прикладної лінгвістики

The Philological Universes

Збірка наукових робіт

Житомир – 2024

УДК: 81'25:81'42
Ф 54

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Житомирського державного університету
імені Івана Франка
(Протокол № 9 від 31 травня 2024 р.)*

Засновники: ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка кафедра англійської мови та прикладної лінгвістики

Редакційна колегія:

к.ф.н., доц. Білюк І. Л.
к.ф.н. доц. Кодубовська О.О.

Рецензенти:

Лариса СОЛОВЙОВА – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Поліського національного університету.

Олена ЯНКОВЕЦЬ – доктор філософії з філології, доцент, професор кафедри іноземних мов Національної академії Державної прикордонної служби України ім.Б.Хмельницького.

Тетяна СВИРИДЮК – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов економічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ф54 The Philological UniverseS : збірка наукових робіт. Житомир, 2024. 98 с.

Збірка наукових робіт містить результати досліджень студентів та науковців з актуальних проблем перекладознавства та прикладної лінгвістики. Матеріали друкуються в авторській редакції.

УДК: 81'25:81'42

© Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024

ЗМІСТ

<i>Денисюк Д. А., Дячук Н.В.</i>	7
Специфіка перекладу англomовних заголовків українською мовою	
<i>Дем'янчук Т.О., Дячук Н.В.</i>	8
Основні аспекти розробки електронного словника в галузі освіти	
<i>Бовсуновська А. Ю., Чумак Л. М.</i>	10
Лінгвістичні особливості новинних текстів рубрики "Science" новинного агентства BBC News UK	
<i>Прокopчук .О., Дячук Н.В.</i>	12
Словотвірні та перекладацькі характеристики військових термінів	
<i>Будзінська М. С.</i>	14
Функції реалій та їх роль у формуванні атмосфери автентичного твору	
<i>Кляшторний А.Ю., Дячук Н.В</i>	15
Теоретичні основи мовного впливу у англomовній рекламі	
<i>Свердлюк Д. С.</i>	17
Фемінітиви у сучасній українській мові як рефлексія суспільних тенденцій	
<i>Цибук К.Ю.</i>	19
Застосування перекладацьких трансформацій в українському перекладі кінофільму «Форрест Гамп»	
<i>Забродська Л. В., Чумак Л. М.</i>	21
Словник лексичних паралелей англійської та української мови на платформі Lexopomy	
<i>Паламарчук Н. О., Чумак Л. М.</i>	23
Цифрова лексикографія: роль телеграм-бота в розвитку лексичних компетенцій	
<i>Дударенко Д. С., Чумак Л. М.</i>	25
Граматичні особливості українського перекладу каузативних конструкцій в англomовній художній прозі (на прикладі твору Oscar Wilde «The Picture of Dorian Gray» та його українського перекладу Ростислава Доценка «Портрет Доріана Грея»)	
<i>Німець О. С., Чумак Л. М.</i>	27

Створення фонетичної бази даних на основі звукової системи англійської та дотракійської мови (на матеріалі серіалу «Game of Thrones»)	
<i>Козакевич А. О., Чумак Л. М.</i>	28
Принципи створення термінологічних одиниць інформаційно-пошукового типу на базі створення комп'ютерного словника термінологічної лексики	
<i>Товщик М.О., Дячук Н.В.</i>	30
Алгоритм укладання електронного енциклопедичного словника символів Великої Британії	
<i>Рибчинська Д.В, Дячук Н.В.</i>	32
Контроніми в текстах ІТ-тематики	
<i>Маковська О.В.</i>	33
Гіпо-гіперонімічні відношення між лексичними одиницями на позначення зоонімів	
<i>Барановський В.В.</i>	35
Створення термінологічних чат-ботів: від теорії до практики (виклики та підходи)	
<i>Горблюк А. В., Чумак Л. М.</i>	37
Інтеграція лексикографічного методу, методу семантичних мереж, реферування та анотування в системі семантичного аналізу	
<i>Шрамек Б. Б., Л. М. Чумак</i>	38
Лінгвістичні аспекти Інтернет-комунікації в блогосфері	
<i>Вознюк Д.О.</i>	41
Використання перекладацьких трансформацій в українському перекладі роману Роальда Дала «Чарлі і шоколадна фабрика»	
<i>Карплюк Б.В., Левченко О.М.</i>	43
Доместифікація та форенізація у процесі локалізації комп'ютерних ігор	
<i>Мудрієвський Б. В., Чумак Л. М.</i>	44
Лінгвістичні завдання у побудові систем штучного інтелекту	
<i>Кавтіашвілі В. А., Чумак Л. М.</i>	46
Засоби передачі еквівалентності фразеологізмів англійської мови в перекладі на українську мову (на матеріалі літературних творів)	
<i>Пасічник Д.П., Левченко О.М.</i>	48

Особливості використання ідіоматичного перекладу у процесі локалізації відеоігор	
<i>Мельничук О.М., Білюк І.Л.</i>	50
Онлайн-перекладач як вид вебресурсу	
<i>Коптійчук Д.П.</i>	53
Сучасний сленг: між молодіжною культурою та літературною нормою	
<i>Бабенко А.В.</i>	54
Особливості вживання медичного сленгу у серіалі «The Night Shift»	
<i>Москаєва О. О., Чумак Л. М.</i>	56
Безеквівалентна лексика освітянської терміносистеми: тематична модель репрезентації здатності та навичок, що сприяють ефективності освітнього процесу	
<i>Оргіш О. М., Хорошун О. О.</i>	58
Особливості перекладу мультиплікаційних фільмів	
<i>Нехаєнко К.О.</i>	59
Особливості відтворення побутових реалій в українському перекладі фільму "Downton Abbey"	
<i>Морозова Н. В., Чумак Л. М.</i>	63
Лексико-граматичні особливості художнього перекладу творів казкового жанру (на основі казок О. Уайльда)	
<i>Савчук О.О., Левченко О.М.</i>	65
Особливості стратегії адаптації у процесі локалізації мобільних додатків	
<i>Попроцька Я. Ю., Чумак Л. М.</i>	67
Інтегрована електронна лексикографічна система медичної лексики	
<i>Любарчук А. М.</i>	69
Застосування перекладацьких трансформацій у кіноперекладі	
<i>Орликовська О.А., Криворучко Т. В.</i>	71
Поняття декомпресії та компресії при перекладі з англійської мови на українську	
<i>Мельник О.В.</i>	72
Загальне поняття про оніми	

<i>Богун А. С., Криворучко Т. В.</i>	73
Особливості перекладу фразеологічних одиниць	
<i>Бовсуновська Н. В.</i>	75
Особливості укладання лінгвокраїнознавчого вебглосарію «British and American Cuisine»	
<i>Рудюк Д.В., Крутько Т.В.</i>	76
Жива мова Ліверпуля: дослідження мовних феноменів та ідентичності	
<i>Горобець А.В., Криворучко Т.В.</i>	78
Фразеологічні одиниці на позначення частин тіла в англійській культурі	
<i>Попп М.І.</i>	81
Заклинання уявного світу у фільмі «Fantastic Beasts and Where to Find Them»: перекладацький аспект	
<i>Гаєвська Д. Я.</i>	83
Створення вебресурсу образно-стилістичних засобів на матеріалі політичних біографій та автобіографій	
<i>Хабазня І.В., Криворучко Т.В.</i>	85
Дієслова мовлення в сучасній художній літературі	
<i>Лех І. А.</i>	87
Юридичні терміни у серіалі «How to Get Away with Murder»: перекладацький аспект	
<i>Чупира І.М., Жуковська В.В.</i>	89
Алгоритм укладання англо-українського електронного словника термінів з корпусної лінгвістики	
<i>Жуковська Д.Я.</i>	91
Проблематика перекладу фразеологізмів	
<i>Цибас Й.</i>	93
Теоретико-методологічні засади укладання текстових корпусів	
<i>Чуйкін В. Л.</i>	96
Укладання словника сполучуваності на матеріалі корпусу англомовних статей з прикладної лінгвістики	

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ЗАГОЛОВКІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Специфіка перекладу англомовних заголовків українською мовою полягає в унікальних викликах та особливостях, пов'язаних з перетворенням інформації з однієї мови на іншу з метою забезпечення зрозумілості та відповідності мовному, культурному та комунікативному контексту української аудиторії.

По-перше, українські заголовки мають тенденцію до більшої конкретності та деталізації порівняно з англійськими. Тому перекладач повинен звертати увагу на врахування всіх необхідних деталей та точне відтворення смислу заголовка.

Другий важливий аспект - це культурна адаптація. Заголовки, особливо ті, які містять каламбури, ідіоми або культурні асоціації, можуть бути складні для перекладу без втрати смислу. Перекладач повинен бути знайомий із культурою як джерела, так і цільової аудиторії, щоб забезпечити вірність та прийнятність перекладу.

Третій аспект - це збереження стилю та тону оригіналу. Заголовки можуть бути формальними, неформальними, офіційними або творчими, і переклад повинен відображати цей стиль та тон, зберігаючи при цьому точність та чіткість [1, с. 37].

Додатковим викликом є уникнення лінгвістичних або культурних нюансів, які можуть впливати на розуміння аудиторією. Це вимагає від перекладача глибокого розуміння обох мов та їхніх відмінностей.

Переклад заголовків може бути складним завданням з кількох причин:

Обмежена кількість слів: Заголовки часто мають обмежену кількість слів, тому перекладачу необхідно точно та лаконічно передати зміст оригіналу.

Гра слів та каламбури: Англійська мова багата на каламбури та гра слів, які не завжди піддаються точному перекладу.

Культурні відмінності: Гумор, іронія та відсилання до культурних кодів можуть бути незрозумілими українському читачеві. Культурні відмінності у заголовках можуть виявитися в різноманітних аспектах, таких як вирази, метафори, інтонація та емоційне забарвлення. Ці відмінності можуть вплинути на сприйняття та реакцію аудиторії на заголовок, особливо якщо він містить культурно зумовлені елементи або гумористичні звороти [2, с. 68].

Принципи перекладу заголовків включають кілька ключових аспектів. По-перше, перекладений заголовок повинен бути точним і передавати суть оригіналу. Далі, він повинен бути лаконічним, коротким і ємним, щоб привернути увагу читача. Важливо також зберігати стиль та тон оригіналу, щоб передати його емоційне забарвлення. Перекладений заголовок повинен мати логічну структуру та вписуватися в контекст тексту. Крім того, він має бути адаптованим до культурних особливостей цільової аудиторії, щоб бути зрозумілим і прийнятним для неї. Нарешті, перекладений заголовок повинен бути ефективним у комунікації, зацікавлювати та привертати увагу читачів,

спонукати їх до подальшого читання тексту. Врахування цих принципів допомагає забезпечити якісний та ефективний переклад заголовків [3, с. 18].

Отже, ефективний переклад заголовків у статтях англomовних періодичних видань вимагає глибокого розуміння мовних, культурних та стилістичних особливостей обох мов, а також творчого підходу до вибору найбільш вдалого варіанту перекладу.

Переклад заголовків у статтях англomовних періодичних видань важливо, оскільки вони є першим, що бачить читач, і вони мають привернути увагу та зацікавити аудиторію. Необхідно, щоб переклад відображав зміст та тон оригіналу, зберігав семантику та емоційний вплив. Вдалих переклад заголовків сприяє залученню аудиторії до тексту, підвищує його читабельність та зрозумілість. Крім того, правильно підібраний переклад заголовка допомагає відтворити інтенцію автора та передати ключову інформацію, що може мати велике значення для читача при виборі матеріалу для читання. Тому важливо, щоб перекладач мав глибоке розуміння мовних, культурних та стилістичних особливостей обох мов і вмів використовувати їх для точного та ефективного перекладу заголовків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Translating Literature: Practice and Theory in a Comparative Literature Context by Andre Lefevere | Jan 1, 1992
2. Translating and Interpreting Justice in a Postmonolingual Age (Language and Linguistics) by Esther Monzó-Nebot and Juan Jiménez Salcedo | Jun 19, 2018
3. Found in Translation: How Language Shapes Our Lives and Transforms the World by Nataly Kelly and Jost Zetsche | Oct 2, 2012

Дем'янчук Т.О., Дячук Н.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ЕЛЕКТРОННОГО СЛОВНИКА В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Лексика в освітній сфері часто включає терміни та поняття, які мають специфічне значення в контексті різних освітніх систем і культур. Це створює особливі виклики для перекладачів, яким необхідно точно та адекватно передати ці поняття в іншій мові та культурному контексті. У зв'язку з цим розробка тезаурусного перекладного словника, який включав би освітню лексику, є важливим інструментом для фасилітації точного та ефективного міжкультурного обміну знаннями. Тезаурусні перекладні словники лексики є важливим інструментом для розвитку лінгвістичних навичок та розуміння мови для студентів, вчителів, мовників та всіх, хто цікавиться вдосконаленням своїх мовних вмінь [1, с. 21]. Розробка такого словника для галузі освіти допомагає розширити лексичний запас, оскільки він включає в себе широкий спектр термінів та їх взаємозв'язки, що дозволяють вивчати різноманітні концепції, пов'язані з освітою, і виражати їх у мовленні.

У зв'язку з широким використанням мовних технологій та штучного інтелекту, створення тезаурусного перекладного словника відкриває нові

можливості для розвитку мовних програм та додатків, спрямованих на підтримку освітнього процесу. Цей словник може служити основою для створення інноваційних інструментів, що полегшують навчання та сприяють міжкультурному розумінню у навчальних середовищах [2, с. 105].

Саме тому, нами було розроблено практичний тезаурус для користування студентам та викладачам [3]. В ході розробки тезаурусного перекладного словника лексики в галузі освіти на сайті Weblium було виявлено, що такий інструмент має великий потенціал у полегшенні розуміння та використання освітніх термінів. Високий ступінь зручності та доступності інтерфейсу сприяє зручному користуванню словником для різних категорій користувачів, що забезпечує його широке використання в освітній сфері. Розглянемо основні кроки, які є ключовими в розробці словників, які ми також використали в своїй роботі.

1. Збір лексичного матеріалу. Перший крок у створенні тезаурусного словника — збір необхідного лексичного матеріалу. Важливо визначити, які терміни використовуються в освітній сфері, зокрема у педагогіці, методиці, оцінюванні, адмініструванні та інноваційних підходах до навчання. Першочергово нами було визначено ключові освітні терміни, такі як «курс», «модуль», «акредитація», «дистанційне навчання». Збір даних включав аналіз навчальних програм вищих навчальних закладів, офіційних документів, а також освітніх веб-сайтів.

2. Відбір та класифікація лексики. Після збору інформації ми систематизували терміни за категоріями, такими як «Технології навчання» (e-learning, мобільне навчання), «Оцінювання знань» (тести, портфоліо). Кожна категорія включала визначення, синоніми, переклади, а також приклади використання в освітньому контексті. **3. Розробка структури словника.** Структура тезаурусного словника має бути зручною для користувача та водночас досить гнучкою, щоб містити різні типи інформації. Кожен термін у словнику має бути представлений із визначенням, синонімами, антонімами, перекладами на цільові мови та контекстними прикладами використання. **4. Розробка інтерфейсу та функціоналу.** Сучасний словник повинен мати інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, доступний як у вигляді веб-сайту, так і у мобільних додатках. Важливо забезпечити функції пошуку по словнику, фільтрації за темами, а також можливість додавання нових термінів користувачами з подальшою модерацією, що ми і додали при розробці словника. **5. Тестування та оптимізація.** Перед остаточним запуском словника важливо провести його тестування серед потенційних користувачів — викладачів, студентів, перекладачів. Зауваження та пропозиції від цієї аудиторії допоможуть виправити помилки і внести необхідні удосконалення.

Важливо зазначити, що важливим аспектом розробки була не лише лінгвістична складова, а й освітній аспект. Додаткові рекомендації щодо використання термінів у конкретних контекстах допомагають зрозуміти їхнє значення та застосування в навчальній та практичній діяльності. Приклади застосування термінів розширюють знання користувачів і надають можливість більш глибокого осягнення навчального матеріалу. Встановлено, що посилання

на додаткові освітні ресурси збільшують корисність словника, розширюючи доступність додаткової інформації та можливість поглибленого вивчення теми. Це сприяє підвищенню рівня освітньої грамотності та підтримує постійний процес навчання та розвитку.

Висновки. Створення тезаурусного перекладного словника лексики в галузі освіти є складним, але вкрай важливим завданням, що сприяє полегшенню міжнародної освітньої комунікації. Практичний підхід до його розробки, який охоплює відбір, систематизацію, тестування та оптимізацію, дозволяє створити ефективний і корисний інструмент для багатьох освітніх фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Карпова О.М. Про лексикографічні форми тезауруса в англомовній лексикографії/ О.М. Карпова// *Лексика і лексикографія*. – М., 2000. – №7. – С. 20-22.
2. Данилюк І. Корпус текстів граматичної службовості [Текст] / І. Данилюк // *Прикладна лінгвістика та лінгвісти і технології: MegaLing-2012* : Зб. наук. пр. – К. : УМІФ, 2013. – С. 102-112.
3. Thesaurus. URL : <https://mythesaurus.my.canva.site/>.

Бовсуновська А. Ю., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВИНИХ ТЕКСТІВ РУБРИКИ "SCIENCE" НОВИННОГО АГЕНТСТВА BBC NEWS UK

Лінгвістичні особливості новинних текстів відіграють важливу роль у забезпеченні ефективної та точної передачі інформації. Якщо зважати на те, що новини є одним з найважливіших джерел інформації для суспільства, то зрозумілим є факт важливості дотримування стандартів та правил викладу новинного матеріалу.

Новинні тексти мають свої лінгвістичні особливості, які відрізняють їх від інших видів текстів. Особливість новинного тексту полягає у винятковому значенні заголовків. Заголовок повинен бути коротким, зрозумілим і відображати головну думку статті. Часто використовуються номінативні речення або номінативне + просте двоскладне речення. Риторичні запитання часто використовуються для спонукання читачів до прочитання новини, а пряма мова додає достовірності інформації.

Лексика новинного тексту провідного англомовного агентства BBC News UK включає суспільно-політичні терміни (*referendum, brexit*), мовні кліше (*Breaking News, Top Story*), аббревіатури (*UK, GDP*), власні назви (*Royal Family*), епітети (*legendary, iconic*), неологізми (*infodemic*), скорочення (*CEO, FBI*) тощо. Часто використовуються дієслова в активній та пасивній формах. Є використання оцінної (*critical, hopeful*) та емоційно забарвленої лексики (*heartbreaking, devastating*) [1, с. 54-55].

Новинні тексти медіа компанії BBC News UK часто використовують повтори, паралелізми, еліпсиси, парцеляцію. Текст новин розбивається на тематично згруповані блоки інформації (*World News, Politics, Business,*

Technology, Health, Entertainment, Science, Environment, Education, Sports), що робить його більш привабливим та легким для сприйняття для певного кола аудиторії. Широко використовуються гіперпосилання, які переадресовують читачів на сторінки з архівними матеріалами та розширюють смисловий контекст повідомлення [2, с. 55].

У новинних текстах корпорації BBC News UK дуже важлива точність, достовірність та об'єктивність інформації, тому редактори новин звертають особливу увагу на фактичну правильність тексту та джерела його походження. Також перевага надається стислому викладу матеріалу.

Дослідники новинного дискурсу виділяють такі лінгвістичні особливості організації текстового повідомлення:

1) прагнення до повноти та об'єктивності при передачі фактів – новини мають передавати максимально повну та точну інформацію, без надмірної інтерпретації та оцінки;

2) високий ступінь стандартизації – використання спеціалізованої лексики та термінів, що допомагають забезпечити точність та чіткість передачі інформації;

3) наявність реалій суспільного, політичного, культурного життя, а також цитат, що забезпечує довіру читачів до інформації та відображає контекст, у якому відбуваються події;

4) використання заголовків, побудованих на грі слів, цитатах, тропах, ідіомах тощо, що допомагає привернути увагу читачів та зробити новину більш запам'ятовуваною;

5) відсутність експресивної лексики, лексики оціночних суджень і прямого звернення до читача для збереження об'єктивності та нейтральності передачі інформації;

6) відсутність розмовної, сленгової і ненормативної лексики, що забезпечує високий рівень мовної культури та допомагає зберегти серйозний тон новин;

7) консервативність і рухливість викладу матеріалу новинних текстів як ознаки орієнтованості на збереження традицій та стандартів, але водночас відображення швидкоплинності та актуальності подій і тенденцій змін та розвитку суспільства;

8) постійне оновлення тематичних напрямів та різноманітності подання новинних текстів у поєднанні з дотриманням визнаних журналістських стандартів, що забезпечують довіру суспільства до інформації [1, с. 168].

Отже, новини BBC News UK передаються максимально повно та точно, без надмірної інтерпретації та оцінок, а також використовують лексику для забезпечення точності та чіткості викладу матеріалу. Наявність реалій суспільного, політичного, культурного життя, цитат та контексту допомагає створити довіру читачів до інформації.

Високий рівень мовної культури та серйозний тон новин забезпечуються відсутністю ненормативної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Волощук Ю. Специфіка перекладу англомовних новинних текстів українською мовою (на матеріалі новинних текстів ОБСЄ). *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 31. С. 164–180.

2. Ковилін Є. Р. Модель генерації відповідей в пошукових системах на основі неструктурованої бази знань : дис. ... канд. техн. наук : 01.05.02. Дніпро, 2020. 233 с.

Прокопчук В.О., Дячук Н.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СЛОВОТВІРНІ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ

Словотвірні особливості військових термінів — це своєрідний код, який має свою систему знаків та правил. Аббревіації та скорочення — невидимі шифри, що полегшують спілкування між військовими. Префікси та суфікси, які приєднуються до слів, надають їм додатковий стратегічний вимір [5, с.144].

У світі перекладу військових термінів, кожен переклад — це своєрідна бойова операція, що передає не лише слова, а й контекст, емоції та відтінки значень. Адаптація до культурного контексту — це намагання увібрати в себе не лише мовні особливості, але й військову культуру, віддзеркалюючи не лише слова, але й глибину військового досвіду.

Військові терміни — це як живі організми, що реагують на зміни в їхньому середовищі. Їхня словотвірна еволюція — це великий експеримент, де нові аббревіації та вирази з'являються відповідно до потреб військової мови. У той же час, перекладацькі трансформації — це намагання розширити цей живий словник, зберігаючи його сутність в новому контексті.

В словотворчому та перекладацькому просторі військових термінів кожен знак, кожне слово — це як пазл, що вписується у складний портрет. Це не лише мовна дисципліна, але й мистецтво зберігати і передавати військовий дух та історію. Тут кожен термін стає своєрідним героєм, а кожен переклад — його вірним посланцем у світі мовлення [4, с.21].

Словотвірні моделі англійських військових термінів

Вивчення словотвірних моделей англійських військових термінів відкриває перед нами цілий арсенал лінгвістичних прийомів та формування слів, які відзначаються своєю точністю та ефективністю. Далі представлено словотвірні моделі, що притаманні військовій термінології англійської мови:

1. Аббревіації та скорочення:

UAV (Unmanned Aerial Vehicle), IED (Improvised Explosive Device) – Використання початкових літер або скорочень для створення ефективних та лаконічних термінів.

2. Префікси та суфікси:

Submarine (підводний човен), Multi-role (багатофункціональний). – Додавання префіксів та суфіксів для вказівки функціональних або класифікаційних характеристик [3, с.110].

3. Комбінація термінів:

Air-to-Ground (повітря-земля), Cyber Warfare (кібервійна). – Сполучення різних термінів для створення нових, які відображають специфіку військових операцій.

4. Метафоричні вирази:

Boots on the Ground (військовий персонал на місці), Fog of War (туман війни). – Використання метафор та аналогій для створення експресивних військових термінів, та термінів, що легко запам'ятати.

5. Специфічні географічні терміни:

D-Day (день висадки в Нормандії), Pacific Theater (Тихоокеанський театр операцій). – Використання географічних аспектів для класифікації та локалізації військових подій.

6. Специфічні терміни з громадського вживання:

Drone (безпілотний літальний апарат), Satellite (штучний супутник). – Адаптація та взяття у вживання загальноновживаних слів та виразів для військових цілей [2, с.55].

7. Специфічні форми дієслів та іменників:

Mobilize (мобілізувати), Reconnaissance (розвідка).

Ці словотвірні моделі становлять лише кілька аспектів різноманітності та винахідливості військової термінології англійської мови. У контексті перекладацьких характеристик висвітлено важливість точності та адекватності перекладу військових термінів. Проаналізовано вплив культурних та контекстуальних особливостей на вибір еквівалентів при перекладі. Особлива увага приділена відтворенню термінологічної специфіки, яка є ключовим аспектом для збереження точності та чіткості інформації у перекладі. Стаття може стати важливим доповненням до загального розуміння військової термінології, надаючи не лише теоретичний підґрунтя, але й практичні рекомендації для ефективного використання та перекладу військових термінів у мовній практиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Балабін В. В. "Теоретичні засади військового перекладу в Україні: монографія" Київ// Логос – 2018. С.57-100
2. Зайцева М.О. "Особливості перекладу термінів на військову тематику." Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. // Випуск 10 – 2013. С. 36–62.
3. Нелюбін Л. Л. "Підручник з військового перекладу"//Вісник – 1981.С. 110
4. Яковлева Т. А., Сулова Л. В. "Особливості перекладу військової термінології з англійської мови". – 2018. С.4-30
5. Маркелова А. "Словник військової прокурорської лексики англійської мови: довідкове видання" – 2018. с.144

ФУНКЦІЇ РЕАЛІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ АТМОСФЕРИ АВТЕНТИЧНОГО ТВОРУ

Роль та функції реалій у літературі надзвичайно важливі для створення атмосфери автентичності та глибини твору. У контексті англomовної художньої прози, аналіз функцій реалій стає ключовим аспектом для розуміння їхнього впливу на формування текстової атмосфери.

Функції реалій у літературі розглядаються через призму їхнього впливу на створення атмосфери та конструкцію літературного твору. Реалії виконують дві основні функції: референтну та індикативну [2, с. 56].

Референтна функція реалій полягає у тому, що вони допомагають побудувати вигаданий світ твору, пов'язуючи його зі світом, знайомим для читача. Це дозволяє створити мостик між уявною реальністю твору та реальним світом оточення читача. Індикативна функція реалій стосується їхньої здатності характеризувати теми, персонажів та автора твору. Це відображає важливість реалій у передачі соціокультурного середовища, в якому відбуваються події та розвиваються персонажі.

Сприйняття реалій у тексті допомагає читачеві зануритися у світ твору та відчувати автентичність сцен та подій. Вони допомагають передати специфіку мови та культурні особливості, що надають тексту глибину та реалізм. [3, с. 288].

Велике значення мають функції, які реалії виконують у літературному творі. Таким чином, можна виділити наступні функції реалій:

- перш за все, реалії відіграють важливу функцію відтворення національного колориту та історичного духу, дозволяючи читачеві підкоритися специфіці культури, зануритися у її особливості та особливий характер.
- функція естетизації предметів побуту перетворює звичайні предмети та обставини на естетичні образи, підкреслюючи їхню важливість у контексті сюжету.
- символічна функція реалій відкриває глибину символізму, що може приховуватися за конкретними об'єктами чи явищами, допомагаючи читачеві розуміти глибинний підтекст твору.
- функція маркера іншої культури відображається у відтворенні специфічних аспектів інших культур, що допомагають відчувати близькість або віддаленість від знайомого чи незнайомого середовища.

Ці різноманітні функції реалій створюють мультиплікаційний ефект, що збагачує та зміцнює текст, роблячи його більш багатограним та цікавим для читача. Вони не лише додають глибини та реалістичності твору, а й дозволяють авторам виразити широкий спектр ідей та концепцій через мову реалій.

Отже, функції реалій відображаються як важливий елемент літературного твору, що не лише збагачує його, а й робить більш доступним та автентичним для читача, поглиблюючи розуміння та сприяючи формуванню глибокого зв'язку між текстом та культурним контекстом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Фролова І. Є., Омецинська О. В. Специфіка художнього дискурсу та його аспектів // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Іноземна філологія. 2018. № 87. С. 52–61.
2. Kujamäki P. 2000. The German translations of the seven brothers and the German reception of the novel – two different worlds?, in Outi Paloposki, and Henna Makkonen-Craig (eds.), Translation literature and its criticism, Helsinki: Yliopistopaino, P. 199-227.
3. Markstein, E. Realia, in Mary Snell-Hornby, Hans G. Höning, Paul Kussman and Peter A. Scmitt (eds.), Handbuch Translation. Tübingen : Stauffenburg, 1999.

Кляшторний А.Ю., Дячук Н.В
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МОВНОГО ВПЛИВУ У АНГЛОМОВНІЙ РЕКЛАМІ

Рекламні тексти є унікальною формою комунікації, яка передає інформацію з метою досягнення певного результату. Ці тексти мають короткий термін служби і вимагають постійного оновлення для ефективної реклами нових товарів. Рекламні тексти функціонують як засіб масової комунікації, використовуючи лінгвістичні та екстралінгвістичні елементи. Вивчення реклами часто зосереджується на її маніпуляції людською свідомістю та поведінкою, але цей аналіз зазвичай обмежується соціальними та практичними аспектами.

Дослідження маніпуляції в лінгвістиці тісно пов'язане з проблемою ефективності спілкування та впливу мовлення на реципієнта. Це передбачає вивчення стратегій спілкування, які використовуються для більш ефективного впливу на адресата. Явище маніпуляції цікавить лінгвістів, оскільки воно відбувається через використання природної мови. Однак лінгвістичні публікації на цю тему не є вичерпними і часто зосереджуються лише на конкретних аспектах маніпуляції, залишаючи багато питань без відповіді.

При розгляді змісту поняття маніпуляції та його основних ознак маніпуляцію можна розглядати як в вузькому сенсі – нещиро поведінку, яка впливає на когось чи контролює щось, уміло змушуючи людей робити те, що необхідно маніпуляторам. У більш широкому сенсі це форма соціального впливу, спрямована на зміну уявлень або поведінки інших за допомогою прихованих або оманливих тактик. Вплив маніпуляції сягає різних рівнів особистості, прагнучи змінити її потреби, мотивації, світогляд та поведінку.

Мовна маніпуляція є різновидом маніпулятивного впливу, який спрямований на поведінку людини і її когнітивний складник та актуалізується мовними засобами, що проявляються приховано [4, с. 5]. Вербальна (мовна) маніпуляція – це маніпулятивний вплив, який досягається вмільним використанням мови. Метою деяких мовних ресурсів є прихований вплив на когнітивну та поведінкову діяльність реципієнта».

Рекламний слоган завжди звернений до почуттів та інтуїції адресата і є емотивним типом висловлювання. Слоган у кількох словах виражає основну думку рекламного повідомлення, що полегшує розшифровку викладеної в ньому інформації та сприяє швидкому запам'ятовуванню. Рекламні слогани викликають інтерес до товару чи послуги, закладають у підсвідомість споживача необхідну інформацію і, зрештою, спонукають до дії [4, с.22].

Прийоми навіювання та психологічного тиску ефективно впливають на психіку, впливаючи на емоційно-вольову сферу. Ці техніки можуть викликати натхнення або почуття депресії залежно від змін у душевному стані людини. Методи впливу включають звернення до незаперечних людських цінностей, звернення до реальних потреб, створення емоційно напруженої атмосфери, формування переконань, віддання прямих наказів, поєднання різних методів [3, с. 67]

Деякі вчені розглядають структуру та стиль текстових матеріалів як маніпулятивні техніки. Ці прийоми передбачають використання простого, переконливого та природного стилю, що включає кліше, тропи, емоційні акценти, жаргон, запитання, дужки, риторичні знаки оклику, мовчання, сегментацію, перефразування та порівняння. Ці прийоми використовуються, щоб привернути увагу читача до конкретних компонентів висловлювання, які інакше можна було б не помітити в загальному контексті промови [5, с. 95]

Як приклад використання маніпулятивних прийомів в англійській рекламі, звернемося до переліку технік дослідниці Н.Бутенко. Її прийоми включають: виділення курсивом, підкреслення та зміну шрифту, щоб привернути увагу до певних слів. Використовуються також відкриті запитання, які викликають у слухача цікавість, а також посилання на органи влади, звичайних громадян або групи людей для встановлення довіри (youth, all people, all good housewives). Поняття навмисно розмиті, які використовують слова з кількома значеннями (justice, democracy, civilized society). Підміна імен і об'єктів, або «навішування ярликів», є ще однією технікою маніпуляції. Техніка створення відчуття терміновості за допомогою таких слів, як «soon» або «urgently», використовується для залучення людей і створення стану підвищеного хвилювання. Зображення дітей і тварин використовуються для виклику позитивних емоцій і формування сприятливого сприйняття товару. На думку дослідниці ці маніпулятивні прийоми необхідні для того, щоб реклама була переконливою [1, с. 210].

Маніпулятивний вплив у рекламі не враховує особистісні особливості адресата. Він має справу лише з можливими одержувачами та більш загальними стилями мовлення, призначеними для різних аудиторій. У свою чергу, ефективність впливу в міжособистісних умовах гарантується потужними факторами, такими як індивідуальні ситуації, в яких спілкування між суб'єктом впливу та його об'єктом є прямим і міжособистісним. У цьому випадку підсвідомо активізуються емоційно-мотиваційна сфери особистості. На цій основі можна застосувати багато різних «людино центрованих» технік впливу.

Висновки і перспективи дослідження. Знання принципів маніпуляції та дослідження механізмів цього явища, поєднане з аналізом суспільних настроїв

та потреб, може стати цінним інструментом у руках спеціаліста будь-якої сфери. Політик може використовувати його для досягнення влади та реалізації власних, політичних цілей, домогосподарка – для вирішення побутових проблем, а лінгвіст – кращого розуміння медіа-текстів та можливого подальшого розвитку нових методів аналізу мови та виявлення маніпулятивних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бутенко Н. Ю. Соціальна психологія в рекламі: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2006. 384 с
2. Дмитрук О. В. Маніпулятивні стратегії в сучасній англійській комунікації (на матеріалі текстів друкованих та інтернет-видань : автореферат дис. канд філол. наук: 24.03.06/ Київ. Нац. лінгвіст. унів-т. Т. Шевченка. – К., 2006 – 21 с.
3. Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дис. докт. філол. наук. Київ, 2005. 32 с.
4. Кутуза Н. В. Диференціація комунікативного впливу за нейрофізіологічною активацією. Вісник одеського національного університету. 2019. Серія філологія. Т. 24, вип. 1 (19). С. 57–65.

Свердлюк Д. С.

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ФЕМІНІТИВИ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ ЯК РЕФЛЕКСІЯ СУСПІЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

Українська мова, як відображення духовної та культурної спадщини, постійно відзначається своєю живою та динамічною природою. Однією з важливих особливостей сучасної української мови є використання фемінітивів – слів, які утворюються від чоловічих іменників для позначення жіночого роду. Фемінітиви не лише відображають лінгвістичні та морфологічні особливості мови, але також відтворюють та відображають складні соціокультурні та суспільні реалії.

Дослідження присвячене осмисленню ролі фемінітивів у сучасній українській мові як інструменту рефлексії суспільних тенденцій. Зокрема, аналізуючи розповсюдження та динаміку вживання фемінітивів, ми можемо краще зрозуміти не лише еволюцію мови, а й зміни у суспільстві, відображені через мовний інструментарій

Фемінітивна лексика в українській мові відображає важливий аспект суспільного життя – роль та позицію жінок у суспільстві. Демократизація українського суспільства значно посприяла досягненню рівноправності чоловіків і жінок. В українському законодавстві закріплено право чоловіків та жінок на рівність, і це стало виявом гендерної демократії в незалежній державі. Жінки законодавчо й конституційно мають однакові з чоловіками права на реалізацію своїх можливостей і прагнень, проте гендерні ролі й далі є наслідком природних статевих відмінностей. Тому держава намагається забезпечити жінкам рівні із чоловіками права на реалізацію саме у суспільному житті. У

зв'язку з цим участь жінок у політичній, економічній, науковій та інших сферах помітно зросла, і збільшилася кількість слів на позначення жінок за професійною діяльністю (менеджерка, інвесторка, лікарка, викладачка).

Небезпідставно лінгвістка Л. Федоренко визначає фемінітиви як «одну з найактивніших і найдинамічніших категорій сучасної української мови, що розвивається під впливом як позамовних, так і мовних чинників» [3, с. 308].

Фемінітивна підсистема – це сукупність іменників зі значенням особи жіночої статі, що знаходяться в постійних закономірних відношеннях і зв'язках між собою. Фемінітивна підсистема у мові дійсно може відображати суспільні тенденції, оскільки мова і суспільство взаємодіють і впливають одне на одного. Вона не лише відображає статеві ролі та стереотипи, але також може відтінити зміни в суспільстві, які відбуваються з часом. Наприклад, у певний історичний період деякі професії могли бути сильно асоційовані з певною статтю. З виникненням фемінітивів, які відображають жіночу форму цих професій, ми можемо спостерігати не лише розширення можливостей для жінок у цих сферах, але й зміну сприйняття цих професій як таких, що відкриті для обох статей.

У цьому контексті рефлексія суспільних тенденцій у фемінітивній підсистемі може бути виявлена через те, які саме професії або сфери діяльності стають предметом формування нових жіночих форм, а також через те, як ці фемінітиви використовуються в мові та чи сприймаються вони як нормативні та прийняті в суспільстві.

У сучасних реаліях в Україні можна спостерігати використання фемінітивів у професійних термінах та посадах, зокрема у військових термінах та посадах. Наприклад, словником зафіксовано лексеми «солдатка», «офіцерка», «генералка» та інші. Це відображає тенденцію до зростання кількості жінок, які вступають до військової служби та підкреслює рівноправність жінок і чоловіків у військовій сфері та визнання їхнього внеску у захист країни.

Утворення сучасних фемінітивів в українській мові може відбуватися за допомогою різних словотвірних механізмів. Сьогодні зафіксовано чимало порівняно нових фемінітивів, утворених від назв чоловіків суфіксальним способом за допомогою форманта –к-а, (детективістка, екстремалка, неформалка). З іншими суфіксами нових фемінітивів існує значно менше (державниця, ритуальниця, деканесса, агентесая). Суфікс -иц- приєднується до основ на -ець (підприємець – підприємця) і -ник (радник – радниця). Суфікс -ин- фемінізує чоловічі основи на -ець (мовець – мовчиня), -лог (філолог – філологиня) або на приголосний, які тривалий час вважалися непіддатними фемінізації (хірург – хірургиня). Суфікс -ес- (-ис-) трапляється в номінаціях, які були запозичені з французької мови: андронімічні фемінітиви (баронеса), агентиви (патронеса). Однак у парах словотвірних синонімів актриса –акторка, перевагу отримує більш продуктивний суфікс -к-. Суфікси -ш-, -их-, утворюючи фемінітиви, вносять до лексичного значення слова додатковий компонент: директорша – це дружина директора.

Загалом, коли утворюємо фемінітиви суфіксальним способом, варто послуговуватись таким простим правилом: якщо можемо утворити слово за допомогою суфікса -к-, то утворюємо; якщо з -к- не вдається (наприклад,

фахівець, ворог, службовець), тоді вдаємося до -ин- (фахівчиня, ворогиня) чи -иц- (службовиця). Варто зазначити, що деякі суфікси утворюють фемінітиви з однаковим лексичним значенням (акторка і актриса). Але у деяких словах суфікси можуть змінювати лексичне значення (секретар і секретарка).

Для сучасних префіксальних фемінітивів характерні переважно іншомовні префікси (супер-, інтер-, екс-, анти-, екстра-), менше питомі морфеми (пра-, напів-) (суперпатріотка, супердіва). Складні фемінітиви постали внаслідок основоскладання, словоскладання і зазнали відчутного впливу інших мов (топмодель, фотомодель, президент-жінка). Крім цього, на сучасному етапі поширилися й інші за способом творення фемінітиви, зокрема аббревіатури, (європані). До лексики української мови влилося також багато власне іншомовних фемінітивів (герлфренд, феміна, натурщиця) або актуалізованих сьогодні (гімназистка, дама, леді).

Збільшення кількості фемінітивів в українській мові відображає значний прогрес у суспільному сприйнятті ролі жінок. Активно досліджуються особливості їх словотворення, встановлюються правила та закономірності вживання фемінітивів. Розвиток фемінітивної лексики свідчить про постійний процес адаптації мови до сучасних реалій та змін у сприйнятті гендерних ролей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2019. 440 с.
2. Брус М. П. Фемінітиви української мови в переплетінні давніх і сучасних тенденцій. Вісник Львів УН-ТУ, 2009. С. 61-69.
3. Федоренко Л. Фемінітиви як явище в сучасній українській мові. Філософія освіти і педагогіки. 2023. № 53. С. 308.

Цибук К.Ю.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ КІНОФІЛЬМУ «ФОРРЕСТ ГАМП»

Оскільки дві мови різні за своєю структурою і нормами, переклад порівняно з оригіналом завжди вирізняється певними зрушеннями. Усі втрати мають, так чи інакше, бути компенсовані, чого допомагають досягти перекладацькі трансформації.

Вибір трансформації залежить від цілої низки чинників, і насамперед він буде зумовлений специфічними особливостями лексики та граматики мови оригіналу та мови перекладу [2].

Трансформації є одним зі способів досягнення адекватності перекладу тексту, однак, використання тієї чи іншої трансформації залежить від обраної перекладачем стратегії. Опущення, тобто відмова від передачі в перекладі семантично надлишкових слів, значення яких нерелевантні або легко відновлюються в контексті:

Get your faggotty ass on the bus [1].

Полідай в автобус [3];

I make sure he combs his hair and brushes his teeth every day [1].

Стежу, щоб він причісувався, чистив зуби. Вчу його грати в пінг-понг [3];

And every night, we read a book [1].

А на ніч читаємо [3].

Наявність опущень і їхню частотність легко пояснити відмінністю в лексичних системах англійської та української мов, що тягне за собою і тривалість фрази, яка звучить, і яка, зберігаючи смисл в англійській мові, є коротшою, ніж в українській, тому перекладачеві доводиться часто вдаватися до прийому опущення, що не спотворює смислу і змісту тексту перекладу, а також зберігає його адекватність. Конкретизація. Прийом, який використовується для більш точної, конкретної передачі вихідного значення в тексті перекладу:

Why did you put that weapon together so quickly, Gump [1]?

Як ти примудрився зібрати гвинтівку так швидко [3]?

And I had you placed here under our tree [1].

І я поховав тебе тут під нашим деревом [3].

Антонімічний переклад, що полягає у використанні слів, словосполучень і цілих речень із протилежним значенням або в додаванні/опущенні частки не, як у такому прикладі:

Well, now we ain't strangers any more [1].

Тепер ми з вами знайомі[3].

Членування речень. Прийом, зумовлений структурними особливостями англійських фраз:

I know everything there is to know about the shrimping business [1].

Я знаю про креветки все. Повністю [3]!.

Об'єднання речень. Прийом, протилежний членуванню, його використання також зумовлене відмінністю в синтаксичній структурі української та англійської мов:

Just like one of them old redneck boys. Can you believe that [1]?

Як якогось білого селяка, уявляєш [3]?!.

Описані вище приклади перекладацьких трансформацій кінотексту фільму «Форрест Гамп» свідчать про ефективність перекладу.

Трансформації є одним із способів досягнення майстерності перекладу, але використання тієї чи іншої трансформації залежить від обраної перекладачем стратегії. Таким чином, дане дослідження продемонструвало, що ефективність перекладу англійського кінотексту фільму «Форрест Гамп» може бути досягнута завдяки використанню різних лексико-семантичних та граматичних трансформацій. Незначне зниження ефективності цих перекладів пов'язане з тим, що було виявлено низку не точностей, для яких ми пропонуємо відповідні зміни. Загалом можна зробити висновок, що проаналізовані переклади фільмів є ефективними. Водночас пошук більш ефективних перекладів видається важливим як у теоретичному, так і в практичному плані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Forrest Gump (оригінальний переклад), 1994. Url : <https://kinogo-720.net/8887-forrest-gump-1994.html> (дата перегляду: 10.03.2024).
2. Cintas H.D., Matamala A., Neves J. Media for All: New Developments // New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility. Amsterdam: Rodopi, 2010. P. 11–22.
3. Форест Гамп (український багатоголосий закадровий переклад), 1994. Url : https://uakino.club/filmy/genre_comedy/105-forrest-amp.html (дата перегляду: 07.03.2024).

Забродська Л. В., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СЛОВНИК ЛЕКСИЧНИХ ПАРАЛЕЛЕЙ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ПЛАТФОРМІ LEXONOMY

Лексико-семантичні універсалії стали об'єктом інтенсивного вивчення в лінгвістиці, де досліджують загальні закономірності, що характеризують слова та їхні значення в мовах різних культур. Сучасна лінгвістика зосередилася на дослідженнях мовних універсалій, в основі яких лежить ідея, що ці одноманітності відображають основну природу людського пізнання [3].

Вивчення лексичної структури мови та взаємодії між лексичними одиницями є частиною лінгвістики [1]. Одним із аспектів цього дослідження є поняття лексична паралель. Це поняття відображає феномен, коли мовні одиниці різних мов або діалектів виявляють схожість у своїх лексичних формах та семантичних значеннях.

Аналіз лексичних паралелей дозволив виокремити мовні одиниці різних рівнів, таких як, наприклад, спільні корені та афікси, однакові чи подібні лексичні одиниці, а також схожі засоби та стилістичні прийоми. Дослідження цього явища дозволяє глибше розуміти механізми мовної взаємодії та еволюції лексики в різних культурних та лінгвістичних середовищах [2].

У результаті дослідження англо-українських мовних паралелей на лексикографічному рівні, здійсненого на основі корпусу речень інтернет-платформи *Tatoeba*, виявлено декілька ключових принципів відбору лексичних одиниць для опису цих паралелей: репрезентативність, контрастність та актуальність.

У дослідженні лексикографії англо-українських мовних паралелей було використано різні методи трансформації, такі як: транскодування, транслітерування, змішане транскодування та адаптивне транскодування. Найпоширенішим методом виявилось транслітерування, яке було застосовано до 23 лексичних одиниць, що зберегли оригінальну форму терміну для кращого розуміння, наприклад, *plan* – “план”, *instructor* – “інструктор”, *student* – “студент”. Другим за кількістю є адаптивне транскодування з 21 лексичною

одиницею, наприклад, *problem* – “проблема”, *technology* – “технологія”, *emotion* – “емоція”.

Ці методи відображають постійні зміни в мові та пристосування мовних одиниць до мовних норм, забезпечуючи зручність сприйняття та збереження міжнародно визнаних термінів.

Платформою для створення словника було обрано сервіс *Lexonomy*. Кожну словникову статтю було прописано за допомогою структурних елементів, надаючи їм в налаштуваннях потрібних значень (див. Рис. 1).

Рисунок 1

```
<entry>
  <headword>computer</headword>
  <partOfSpeech>n</partOfSpeech>
  <sense>
    <definition>an electronic machine that is used for storing, organizing, and finding words, numbers, and pictures, for doing calculations, and for controlling other machines</definition>
    <example>I have to get a new computer.</example>
  </sense>
  <equivalent>
    <translation>комп'ютер</translation>
    <exampleInTranslation>Мені потрібний новий комп'ютер.</exampleInTranslation>
  </equivalent>
</entry>
```

Приклад прописування словникової статті

У результаті виконаної роботи було створено словник, що складається з 50 словникових статей, який є корисним для лінгвістів, дослідників мови та інших зацікавлених користувачів.

Отже, дослідження мовних універсалій та лексичних паралелей є надзвичайно важливими для розвитку лінгвістики та мовознавства загалом. Вивчення схожостей та відмінностей між мовами дозволяє краще розуміти структуру мов та їхні особливості. Це не лише допомагає у покращенні процесу вивчення мов, але й сприяє культурному обміну, розвитку міжнародних комунікацій та міжкультурного розуміння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Левицький А.Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 104 с.
2. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Конспект лекцій, ступінь бакалавр. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2021. 147 с.
3. Witkowski, Stanley R., and Cecil H. Brown. “Lexical Universals.” *Annual Review of Anthropology* 7 (1978): 427–51. <http://www.jstor.org/stable/2155701> (дата звернення 29.04.24.)

ЦИФРОВА ЛЕКСИКОГРАФІЯ: РОЛЬ ТЕЛЕГРАМ-БОТА В РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ

У сучасному світі вивчення та знання іноземних мов є однією з найбільш актуальних складових сучасної людини, що відкриває широкі можливості для успішного особистісного та професійного розвитку. Однак вивчення лексики є одночасно і одним із найскладніших завдань у процесі оволодіння іноземною мовою. Це пояснюється тим, що лексичний запас є основою мовної комунікації.

У цьому контексті чат-боти можуть стати хорошим інструментом для вивчення лексики. Можливості ботів дозволяють створювати інтерактивне середовище, яке стає для користувача платформою практичного надбання навичками вживання слів, словоформ у різних контекстах.

Першим етапом створення бота є його реєстрація в *BotFather*. Це робиться для того, щоб бот міг працювати в месенджері *Telegram*. *BotFather* – це теж бот, знайти який можна в меню пошуку додатку *Telegram*, написавши запит “*BotFather*” і обравши його в списку результатів. На другому етапі потрібно натиснути нижню кнопку “*START*”. У вікні чату будуть відображені всі доступні команди. Щоб створити новий бот, потрібна команда */newbot*. Її можна ввести вручну або натиснути на відповідний запис безпосередньо у списку команд.

BotFather попросить вибрати ім'я для майбутнього бота. У нашому випадку ім'ям є *LinguaLex Bot*. Наступний етап передбачає вписати ім'я конкретного користувача бота, а саме: *@lingualexbot*. Подібне ім'я має кожен користувач *Telegram*, тому воно повинно бути унікальним, інакше реєстрація бота буде відхилена. В кінці імені обов'язково потрібно вказати слово *bot*. Після успішної реєстрації *BotFather* надішле повідомлення з токеном, який потрібно обов'язково зберегти, тому що надалі він знадобиться для написання програмного коду функціоналу бота.

З основних функцій бота виділяємо наступні:

1. **Команда */start***. При натисканні на цю команду бот “вітається” та виводить наступне повідомлення (див. Рис. 1).

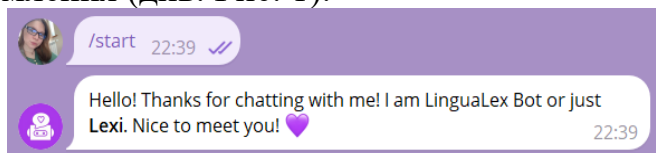

Рисунок 1

2. **Команда */help***. При натисканні на цю команду бот у повідомленні надає інформацію, яка може бути корисною при використанні цього бота (див. Рис. 2). Оскільки бот все ще є на стадії розробки, тут розміщено шаблонний текст, який буде змінено після завершення створення бота.

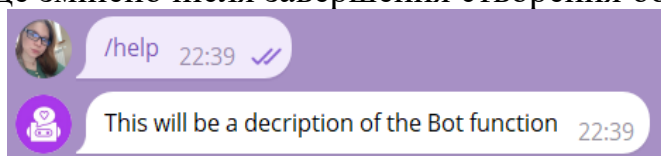

Рисунок 2

3. **Команда /wordlist.** Ця команда є основною, тому що відображає головну ідею створення бота загалом. При натисканні на цю команду бот надсилає список слів, які доступні для перегляду (див. Рис. 3). Також для зручності було додано кнопки *Previous* та *Next* з метою переходу між списками слів [1, с. 53]. Користувач може обрати бажане слово та натиснути на нього. Після цього список слів зникне і, натомість, з'явиться словникова стаття обраного слова (див. Рис. 4).

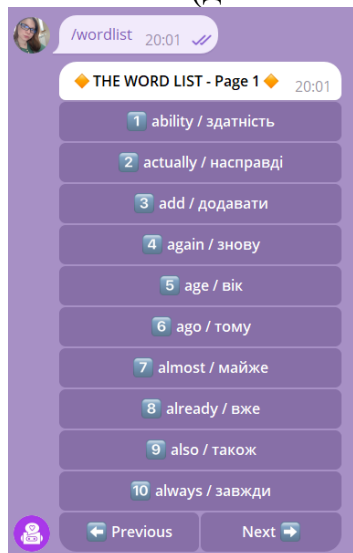

Рисунок 3

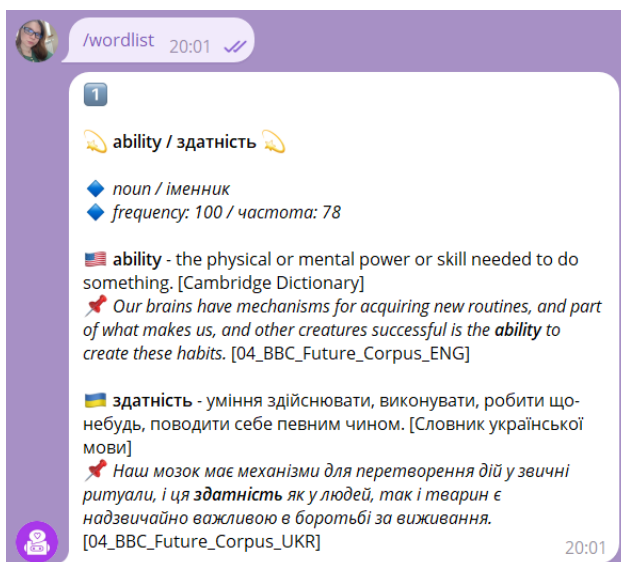

Рисунок 4

Важливо також зазначити, що бот поки що розміщено на локальному сервері, тобто працює лише тоді, коли запущено код на локальному комп'ютері, відповідно, працює не завжди. В перспективі є план обов'язкового розміщення бота на хостинг з метою налагодити постійний робочий процес незалежно від локального комп'ютера.

Отже, у процесі дослідження було встановлено, що телеграм-боти мають потенціал стати ефективним інструментом для вивчення лексики. Вони дозволяють поєднати переваги традиційних та нових технологій навчання, а також можуть зробити процес навчання більш цікавим і захоплюючим. Тому вважаємо, що прототип телеграм-бота-тренажера лексичних одиниць має потенціал стати ефективним засобом навчання одиниць лексичного складу англійської та української мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Toledo L. python-telegram-bot Documentation, Release 13.12. 2022. 433 p.

**ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ
КАУЗАТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ
(НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ OSCAR WILDE «THE PICTURE OF DORIAN
GRAY» ТА ЙОГО УКРАЇНСЬКОГО ПЕРЕКЛАДУ РОСТИСЛАВА
ДОЦЕНКА «ПОРТРЕТ ДОРІАНА ГРЕЯ»)**

Каузативність як дієслівна категорія виявляється у формально-граматичному та функціонально-семантичному аспектах, на що вказували лінгвісти у численних дослідженнях дієслівної категорії стану, зокрема Ч. Філлмор, Дж. Лайонз, А. Вежбицька, Б. Комрі тощо.

У мовознавстві виокремлюють лексичний тип каузативних конструкцій, у яких каузативні дієслова містять компонент каузативу у своєму значенні. До *каузативних* (від лат. *causa* – “причина”) належать перехідні дієслова, у значенні яких є складова причини (приводу) щодо виконання дії. У якості таких дієслів розглядаються лексеми, що позначають різні ситуації: одна проста ситуація виражається як причина, а інша – наслідок зазначеної причини.

Найпоширенішими каузативними дієсловами англійської мови є: *let, make, have, get* і *help*. Зазначені дієслова у своїй семантичній структурі містять вказівку на стан, який каузується та причинно наслідковий зв'язок між ними. Тобто каузативні дієслова вживаються на позначення ситуацій, що містять причинну підподію та наслідкову ситуацію [2, с. 1].

Каузативні конструкції є предикативними структурами і, таким чином, входять до структури складного речення, тобто передають складний комплекс категоріальних значень причини, наслідків і зв'язків, що виникають між центрами предикативності. Найпростіший спосіб визначити каузативну конструкцію є, на думку дослідника Masayoshi Shibatani, шляхом характеристики ситуації, яку можна назвати каузативною, що виражається такою конструкцією [3, с. 1].

До каузативних дослідники відносять такі конструкції, що мають спонукальне значення, тобто суб'єкт не виконує дію самостійно, а спонукає когось до її виконання. Інше тлумачення аналізованих конструкцій полягає у їх визначенні як словосполучень зі спонукальною семантикою, що мають кілька компонентів та утворюють складний додаток [3, с. 1].

Переклад каузативних конструкцій з англійської на українську є складним творчим процесом, оскільки за структурами у двох різносистемних мовах вони є відмінними. Внаслідок цього перекладач часто змушений вдаватися до трансформаційного перекладу. Трансформації включають такі прийоми перекладу як, наприклад, переклад каузативної конструкції частиною складнопідрядного речення; заміна частини мови у перекладі; переклад каузативних конструкцій простим дієслівним присудком; пермутація; описовий переклад; цілісна трансформація; фразеологічний переклад тощо [1, с. 9].

Розглянемо випадки використання англійських каузативних конструкцій на прикладі твору Oscar Wilde “The Picture of Dorian Gray” та відповідного українського перекладу, створеного Ростиславом Доценко «Портрет Доріана Грея»: *This portrait would be to him the most magical of mirrors. – Цей портрет стане для нього магичним дзеркалом.* Аналізований приклад перекладу ілюструє вживання комплексу лексико-граматичних трансформацій, що ускладнений таким перекладацьким прийомом, відомим, як описовий. Конструкція *would be* замінюється українським дієсловом *стане*, а прикметникова лексема, виражена найвищим ступенем порівняння *the most* взагалі вилучається в українському варіанті перекладу. Завдяки вживанню такої модифікації перекладачеві вдалося відтворити повний зміст оригінального речення у перекладі.

У випадку з конструкцією *make him marry this girl* в реченні з аналізованого твору: *If you want to make him marry this girl, tell him that, Basil. – Коли ти хочеш, щоб він одружився з цією дівчиною, то ось так йому й скажи,* перекладач скористався правилом побудови складнопідрядного речення.

У реченні *The man who could call a spade a spade should be compelled to use one. – Людину, що називає лопату лопатою, треба змусити працювати нею,* дієслово *be compelled* є каузативним, що виражає ідею примусу іншої особи до виконання дії. Для перекладу каузативної конструкції перекладач використовує описовий прийом перекладу, перефразовуючи все речення.

У випадку *You must introduce me now. – Тепер тобі хоч-не-хоч доведеться познайомити нас,* для перекладу конструкції *must introduce me* було використано прийом пермутації. Структура українського речення при перекладі змінена: відбулася перестановка членів речення, але ідея вихідного речення з тексту оригіналу зберіглася в українському перекладі.

У реченні *If Dorian wishes it, of course you must stay. – Якщо Доріан бажає, ти, звичайно, повинен залишитись,* переклад каузативної конструкції здійснено простим дієслівним присудком *повинен залишитись*.

Отже, переклад англійських каузативних конструкцій у художній прозі спонукає автора створення “нового” тексту до дотримання правил побудови українського речення, оскільки в українській мові категорія каузативності має вужчий набір засобів вираження. Тому перекладач часто змушений вдаватися до прийомів трансформаційного перекладу. Особливості перекладу каузативних конструкцій залежать від жанру та стилю тексту. При перекладі каузативних конструкцій у творах художньої літератури важливо передати також і експресивний елемент мови-оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кучман І. М. Особливості перекладу англійських каузативних конструкцій. Ужгород, 2012. 9 с.
2. Haspelmath M. Syntactic Universals and Usage Frequency. Leipzig, 2008. 16 p.
3. Shibatani M. The Grammar of Causative Constructions : A conspectus. New York, 1976. 40 p.

СТВОРЕННЯ ФОНЕТИЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ НА ОСНОВІ ЗВУКОВОЇ СИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА ДОТРАКІЙСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ СЕРІАЛУ «GAME OF THRONES»)

Останнім часом створення штучних мов зокрема і для телесеріалів набуло значної популярності, оскільки ці мови надають унікальності та автентичності уявним світам, які вони представляють. Такі мови у серіалах часто зацікавлюють глядачів і спонукають до їх вивчення. Наприклад, у серіалі «Game Of Thrones» для відтворення культури вигаданого народу воїнів-кочівників було створено штучну мову, яка здобула популярність серед глядачів. Це надихнуло багатьох поціновувачів серіалу на вивчення дотракійської мови. Однак, під час вивчення цієї штучної мови виникла проблема у нестачі відповідно структурованих матеріалів для практичного застосування і поглибленого аналізу звукових одиниць мови.

Прийнято вважати, що фонема – це мовна одиниця, що є найменшою лінійно неподільною частиною, здатною виконувати певні функції у мовленні [3, с. 40]. Основними функціями фонем є: конститутивна, перцептивна (ідентифікаційна) та сигніфікативна (дистинктивна). Ці функції полягають у визначенні мовленнєвих одиниць, здатності мовця розрізнити звукові одиниці, а також у забезпеченні різноманітності і точності вираження мовлення [3, с. 102]. Ці дані служать достатньою підставою до висновку, що дослідження звукової будови мови є важливим етапом у вивченні мови як гетерогенної системи. Тому створення фонетичної бази даних є актуальною проблемою прикладної лінгвістики.

Аналіз акустичних властивостей звука, таких як, наприклад, висота, сила, чистота, довгота, тембр демонструє важливість фізичного аспекту звука у ефективній комунікації [3, с. 42–43]. Вивчення акустичних особливостей мови вважається ключовим етапом у розумінні та запам'ятовуванні всього мовного матеріалу.

Дотракійська мова – як так звана штучна, була створена Девідом Джошуа Пітерсоном для формування уявлення про культуру та мову вигаданого народу дотракійців, характеризується унікальною фонетичною лексичною та граматичною системами, завдяки яким створено реалістичний образ народу воїнів-кочівників.

Аналіз фонетичної системи Дотракійської мови за фізичним аспектом довів, що акустичні характеристики звуків, які притаманні цій мові підкреслюють особливу емоційність звучання, що викликає у слухача відчуття сили та емоційності викладу думок мовця – одного з головних персонажів серіалу. Наприклад, це можна прослідкувати у висоті звучання звукових одиниць під час мовного потоку. Оскільки висота звуків зазвичай є низькою, то саме це і надає мові характерного грубого звучання. Винятком можуть слугувати ситуації,

під час яких мовець перебуває в певному емоційному стані, через що висота звуків може змінюватись [1].

Окрім висоти звуку Девід Джошуа Пітерсон також ввів різні специфічні акустичні прийоми для передачі сили та гучності, довготи, чистоти, тембру звуків. Кожна із зазначених характеристик має значний вплив на формування мовного потоку і всі вони є важливими для передачі специфічного образу вигаданого народу. Дані здійсненого аналізу дозволяють зробити висновок, що на основі вчення про акустичні властивості звукових одиниць та їх відтворення у мовленнєвому потоці, розробник штучної мови створює нову мовну систему, яка надає виразності опису культури та традицій вигаданого суспільства.

Для створення фонетичної бази даних на основі звукових систем англійської та штучної дотракійської мов було використано інтегровані мови вебпрограмування, а саме: HTML, CSS і JavaScript та створено вебсайт. Ці мови вебпрограмування вважаються найважливішими частинами у розробці вебсторінки, адже вони тісно пов'язані між собою, але і також використовуються для виконання різних завдань. Наприклад, мова гіпертекстової розмітки HTML потрібна для додавання вмісту вебсайту; каскадні таблиці стилів (CSS) необхідні для форматування розміченого вмісту, а мова програмування JavaScript, зі свого боку, робить вміст сайту та його форматування більш інтерактивним [2, с. 6].

Створення вебсайту, в якому сформовано фонетичні бази даних англійської та дотракійської мов з використанням зазначених інтегрованих мов програмування, розширило можливості для подальших розвідок у галузі прикладних досліджень з фонетики і фонології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. The Economist. The complex linguistic universe of “Game of Thrones”. 2017. <https://www.economist.com/books-and-arts/2017/08/05/the-complex-linguistic-universe-of-game-of-thrones> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Готинчан Т.І. Основи веброзробки: HTML і CSS. Частина 1 : навчальний посібник / Т. І. Готинчан Чернівці : Чернівецький національний університет, 2023 С. 208.
3. Сучасна українська літературна мова: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С. О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ та ін., за ред. С.О. Карамана, К: «Літера ЛТД», 2011. С. 560.

**Козакевич А. О., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка**

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВОГО ТИПУ НА БАЗІ СТВОРЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОГО СЛОВНИКА ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ

У сучасному мовознавстві термінологія та термінографія відіграють важливу роль у створенні, систематизації та використанні спеціалізованої лексики в різних галузях знань. Дослідження цих дисциплін дозволяє розкрити

специфіку термінологічних систем та їхню роль у мовознавчих та технічних дисциплінах, а також в інших професійних контекстах [1].

Розуміння та використання термінологічних концепцій є ключовим для ефективної спеціалізованої комунікації. Використання точно визначених термінів у різних галузях знань дозволяє уникнути непорозумінь та забезпечити чіткість та однозначність передачі інформації.

Створення комп'ютерних тезаурусів на основі термінології та термінографії є важливим етапом у систематизації знань у сучасному інформаційному суспільстві. Ці тезауруси сприяють виявленню та організації зв'язків між термінами та концепціями, що полегшує доступ до інформації та її аналізу.

Процес створення комп'ютерного тезаурусу передбачає вивчення та використання різноманітних класифікаційних структур, методів опису та технологій, що допомагають організувати термінологічні дані в логічні та зрозумілі системи. Використання сучасних мов програмування, зокрема таких як C#, відкриває можливості для розробки функціональних та ефективних комп'ютерних тезаурусів, що спрощують процес пошуку та аналізу спеціалізованої лексики [2].

Розвиток термінології, термінографії та комп'ютерних тезаурусів створює широкі перспективи для подальших досліджень у галузі прикладної лінгвістики та інформаційних технологій. Майбутні дослідження можуть спрямовуватися на вдосконалення методів створення та використання комп'ютерних тезаурусів для різноманітних галузей знань та наукових дисциплін.

Сучасний розвиток наукових та технічних галузей призводить до постійного поповнення спеціалізованою термінологією. Створення словника інформаційно-пошукового типу є необхідним для систематичного збереження та доступу до цієї термінології, що є важливим фактором для наукових досліджень, освіти та професійної діяльності.

Розробка структури словника включає аналіз та класифікацію термінів з урахуванням їхнього семантичного зв'язку та ієрархічної організації. Це дозволяє створити зрозумілу та зручну систему для користувачів, що допомагає швидко та ефективно знаходити необхідну інформацію. Поповнення словника вимагає застосування різноманітних методів, таких як: аналіз текстів за допомогою програмних засобів, експертні оцінки фахівців, а також використання інших джерел, які містять спеціалізовану лексику [2].

Словники інформаційно-пошукового типу є важливими інструментами для проведення наукових досліджень. Вони допомагають стандартизувати термінологію, сприяючи однозначному розумінню концепцій та забезпечуючи доступ до актуальної інформації.

У професійній сфері словники інформаційно-пошукового типу використовуються для швидкого пошуку та аналізу необхідної відповідної термінології. Вони є невід'ємними інструментами для фахівців з різних галузей, сприяючи ефективній роботі. Інтеграція словників інформаційно-пошукового типу у вебресурси та онлайн-платформи робить їх доступними для широкого

кола користувачів та сприяє швидкому та зручному пошуку та засвоєнню необхідної термінології, полегшуючи професійну діяльність та освітні процеси.

Отже, у світі наукового прогресу важливість організації спеціалізованої лексики для ефективної комунікації та наукових досліджень надзвичайно висока. Термінологія та термінографія, спеціалізовані галузі мовознавства, створюють чіткі та структуровані засади для використання термінів. Розвиток комп'ютерних тезаурусів на їх основі розширює можливості систематизації та управління знаннями. Такий прогрес відкриває шлях для подальших досліджень та вдосконалення методів створення тезаурусів, що сприятиме розвитку науки та технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Термінологічно правовий фонд української мови: проблеми методології дослідження. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0ae3d819-c89e-447f-b3c4-eee18ff76695/content> (Дата звернення: 04.05.2024)
2. Олександрук І. В. Моделювання семантики одиниць лексичного рівня в лексикографічній системі тлумачного типу (на матеріалі Словника української мови у 20 томах) : дис. ... д-ра філософії в галузі гуманітарних наук. Київ, 2023. URL: <http://surl.li/tnyig> (Дата звернення: 04.05.2024)

Товщик М.О., Дячук Н.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АЛГОРИТМ УКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО СЛОВНИКА СИМВОЛІВ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Енциклопедія – універсальне науково-довідкове видання, що містить систематизовані відомості з будь-якої або всіх галузей знань в алфавітному порядку [3]. Енциклопедії відомі з часів Античності, практикувалися арабами і модернізувалися з 16 століття. Енциклопедичні статті не супроводжуються необхідними анотаціями і цим відрізняються від чистих бібліографій чи каталогів. Традиція укладання енциклопедій особливо розвинулася в епоху Просвітництва [1]. Енциклопедія є збірником інформації про всі знання або певну галузь знань, організований в алфавітному порядку або за певною системою. У Стародавній Греції термін "енциклопедія" використовувався для опису обсягу знань, які повинен був засвоїти освічений громадянин.

Сучасного значення термін набув після появи перших енциклопедій у 16 столітті. Енциклопедія – це книга, в якій зібрана інформація з різних наук, актуальна для певного періоду. Термін набув сучасного значення наприкінці 19 століття і спочатку означав "навчання з усіх знань", на відміну від педагогічних трактатів і бібліографічних довідників [1].

Електронна енциклопедія – це енциклопедія в електронному (цифровому) форматі [2]. Визначення електронного видання міститься у відповідних державних стандартах. Однією з особливостей електронних енциклопедій є

мультимедійність. Електронні енциклопедії – це енциклопедії, які працюють у цифрових медіа, найпоширенішим є Інтернет [4].

Для створення словників/енциклопедій існує безліч онлайн конструкторів такі як: Lexonomy, Weblium, Wix тощо. Lexonomy був обраний для укладання електронного енциклопедичного словника символів Великої Британії через його чітку структуру і якісний інтерфейс. Укладання електронного енциклопедичного словника – це складний процес, який потребує ретельної підготовки, планування та виконання.

Першим етапом його укладання було чітко визначити мету створення словника, тобто яку інформацію він має містити та для яких користувачів він призначений. *Другим етапом* була розробка логічної та зручної структури словника, яка полегшить користувачам пошук потрібної інформації. Для виконання цього етапу в Lexonomy є спеціальний відділ під назвою “Configure” (“Entry Settings”). Lexonomy надає можливість створити свою структуру або використати вже готову, де можна видалити потрібні елементи чи додати.

Третім етапом слугував відбір інформації, медіа файлів тощо. Для вставлення посилань, зображень, потрібно надати певного форматування до цих елементів. *Четвертим етапом* було саме наповнення словника за допомогою зібраної інформації та форматування, тобто естетичне оформлення словника.

П'ятим та шостим етапами було тестування та публікація словника. Перед публікацією словника, було проведений повний огляд і перевірка на помилки.

Найважливішою перевагою електронних енциклопедій є швидкість укладання енциклопедії. Завдяки певним комп'ютерним технологіям електронні енциклопедії можуть бути доступні швидше, ніж традиційні паперові, що потенційно підвищує наочність подання інформації [5]. Вони також дозволяють використовувати відео, аудіозаписи та інші привабливі комп'ютерні технології, які недоступні у друкованій паперовій версії або які можуть бути дорогими для реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Железняк М. Українська електронна енциклопедистика: тенденції розвитку та місце в інформаційному просторі держави. Енциклопедичний вісник України. 2017. Вип. 8–9. С. 7–21.
2. Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки й перспективи: науковий збірник / НАН України; Інститут енциклопедичних досліджень. – К., 2015. – 252 с.
3. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т.2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — К: ВЦ «Академія», 2007. — 624 с. (Енциклопедія ерудита).
4. Гуржій А., Яцишин А., Полященко І. Актуальність створення освітніх онлайн-енциклопедій. Сучасні інформаційні технології в освіті та науці. Актуальні питання сучасної інформатики: VI Всеукр. наук. конф. (м. Житомир, 18–19 листоп. 2021 р.). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021.
5. Яцишин А.В., Буров О.Ю., Носенко Ю.Г. Онлайн енциклопедії: сучасний стан та перспективи розвитку. Збірник матеріалів ІХ Всеукраїнської

науково-практичної конференції молодих вчених «Наукова молодь-2021» (Київ, 30 листопада 2021 р.). К., 2021. С.148-156.

Рибчинська Д.В, Дячук Н.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

КОНТРОНІМИ В ТЕКСТАХ ІТ-ТЕМАТИКИ

Постановка проблеми: У сучасному світі передових інформаційних технологій текстові дані відіграють важливу роль від інформації та комунікації. Однак при роботі з інформаційними темами, особливо з текстами технічної тематики, часто виникає проблема ідентифікації контронімів. Контроніми – це слова, які мають протилежні значення залежно від контексту і можуть призвести до неправильного розуміння або інтерпретації тексту [3]. Це особливо актуально в сфері інформаційних технологій, де точність речень має велике значення.

Нещодавні дослідження контронімів в текстах з інформаційних технологій показують, що це явище потребує поглибленого вивчення через його потенційний вплив на ефективність комунікації та якість інформаційних продуктів. Одне з найважливіших спостережень полягає в тому, що використання термінології у високо технологічних галузях, таких як програмування та веб-дизайн, є дуже специфічним, і що контрольні слова можуть виникати через відмінності в інтерпретації понять між різними підгалузями або навіть між різними експертами в одній галузі. Нерозуміння контронімів може призвести до неправильного тлумачення та серйозних помилок у проєктах. Наприклад, неправильне розуміння терміну " blocked (заблоковано) " в контексті програмування може призвести до небезпечних вразливостей у програмному забезпеченні [4]. У деяких публікаціях також підкреслюється, що перевірка може бути особливо проблематичною при перекладі технічної документації [2; 3].

Виклад основного матеріалу. Контроніми (автоматичні антоніми) в текстах про інформаційні технології можуть бути дуже складними для розуміння, оскільки їхнє значення змінюється залежно від контексту [2].

Наприклад, термін "*open (відкритий)*" може означати різні речі в контексті інформаційних технологій [4]. У контексті програмного забезпечення "*open code (відкритий код)*" означає програмне забезпечення, яке можна модифікувати і поширювати за певною ліцензією. У контексті мережевої безпеки, однак, "*open ports (відкриті порти)*" можуть вказувати на потенційні вразливості в мережі, які можуть бути використані для несанкціонованого доступу.

Управління ними є особливо проблематичним у контексті розробки програмного забезпечення та вебдизайну. Неправильне тлумачення термінології може призвести до помилок, а отже, до серйозних проблем з безпекою та недоліків у функціональності додатків і вебсайтів.

Розуміння цих засобів контролю важливе не лише для фахівців з інформаційних технологій, але й для всіх, хто бере участь у процесі комунікації, включаючи технічних авторів, перекладачів і користувачів. Чітке розуміння

термінології покращує якість комунікації, знижує ризик непорозумінь і сприяє успіху ІТ проєктів.[1]

Тому розуміння термінології управління та її різних інтерпретацій є важливим елементом ефективної ІТ комунікації і допомагає поліпшити процес розробки, забезпечити безпеку і підвищити якість технічних продуктів.

Висновки Розуміння та використання конронімів вимагає ретельного та контекстуального мислення. Ці терміни, які мають діаметрально протилежні значення залежно від контексту, складні для розуміння і використання в технічній сфері. Найменше нерозуміння терміну в інформаційних технологіях може мати серйозні наслідки. Тому використання контрольованих термінів вимагає не лише глибокого розуміння технічних аспектів, але й чіткого аналізу контексту та вміння використовувати терміни доречно. Попередження непорозумінь і помилок у використанні керованих елементів в інформаційних технологіях можна досягти шляхом додаткової освіти і навчання фахівців, використання чіткої термінології та комунікаційних стратегій. Тільки так можна забезпечити ефективне використання керованих чисел у технічній сфері інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Сизонова М. Ю., Стеценко В. В., Тупиця О. Ю. Особливості відтворення сучасних ІТ-термінів при перекладі на українську мову. *Materiały XVII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji, «Perspektywiczne opracowania są nauką i technikami - 2021»*. Volume 1. *Przemysł: Nauka i studia*. 2021. С. 21-24.56
2. Сердюк Н., Шемуда М. Проблематика енантіосемії як непродуктивного різновиду антонімії сучасної англійської мови. *Теоретична і дидактична філологія*. 2013. Вип. 15. С. 344-354.
3. Тусик Н. Проблеми перекладу енантіосемізмів англійської мови та шляхи їх вирішення. *Наукові конференції*. 2011. №1. С. 65-67.
4. Колісниченко Т. Синхронний та діахронний аспекти мовної енантіосемії. *Одеський лінгвістичний вісник*.

Маковська О.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ГІПО-ГІПЕРОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ МІЖ ЛЕКСИЧНИМИ ОДИНИЦЯМИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗООНІМІВ

Актуальність статті полягає в зацікавленості українських та іноземних науковців у сфері лексикології, зокрема термінології. Метою роботи є дослідження гіпо-гіперонімічних зв'язків лексики на позначення тварин.

Гіперонімічні, або родо-видові відношення встановлюють зв'язок між загальним терміном, який описує клас об'єктів або явищ, та конкретними екземплярами або підтипами, які відносяться до цього загального класу. Гіперонімом називають слово, що виражає більш узагальне поняття в цьому різновиді семантичних відношень, тоді як гіпонімом — слово, що позначає

конкретний випадок або вид об'єктів та явищ, що входять до цього роду [2, с. 470]. Гіпероніми та гіпоніми можуть охоплювати широкий спектр лексичних одиниць від загальноживаних слів до специфічних лексем та спеціалізованих термінів.

Так, аналіз лексики на позначення тварин включає розгляд структурних утворень та відношень між ними. Будова гіпо-гіперонімічних відношень може допомогти у створенні ієрархічної структури термінів, що стосуються зоонімів. Пряма репрезентація архісеми вказує на безпосередні зв'язки між словами, тоді як опосередкована репрезентація може відображати складніші відношення через проміжні терміни або категорії [1, с. 38]. Створення такої схеми допомагає краще зрозуміти структуру та організацію лексичного матеріалу, пов'язаного з тваринами.

Oxford Dictionary визначає *animal* як *any living thing that is not a plant or a human* [5]. Ця лексична одиниця є гіперонімом для таких лексем: *mammals, birds, insects, fish, reptiles, amphibians*. Cambridge Dictionary тлумачить *mammal* як *any animal of which the female feeds her young on milk from her own body. Most mammals give birth to live young, not eggs* [2]; *bird* як *an animal that has wings and feathers and is usually able to fly* [2]; *insect* як *a type of very small animal with six legs, a body divided into three parts and usually two pairs of wings, or, more generally, any similar very small animal* [2]. Merriam-Webster дає визначення лексеми *fish* – *an aquatic animal* [4]. Oxford Dictionary визначає *amphibians* як *any animal that can live both on land and in water. Amphibians have cold blood and skin without scales* [5] та *reptiles* як *any animal that has cold blood and skin covered in scales, and that lays eggs* [5]. Вищезазначені лексеми утворюють перший рівень гіпо-гіперонімічних структур.

Аналізуючи приналежність лексичних одиниць до певної групи свого класу утворюємо другий рівень гіпо-гіперонімічних структур. Лексична одиниця *mammal* є гіперонімом для таких лексем: *primates, rodents, marsupial cat, dog*. Cambridge Dictionary визначає *primate* як *a member of the most developed and intelligent group of mammals, including humans, monkeys, and apes* [2].

На прикладі лексеми *primate* проаналізуємо наступні рівні нашої гіпо-гіперонімічної структури. Так, приматів у свою чергу можна поділити на: *ape, lemur* та *monkey*, що утворює третій рівень гіпо-гіперонімічних відношень. Тут, лексема *primate* є гіперонімом для усіх вищезазначених лексичних одиниць, відповідно до їхніх словникових дефініцій, утворюючи третій рівень гіпо-гіперонімічних структур [4].

Відповідно до того, до якого конкретного виду своєї родини належить лексема, утворюємо четвертий рівень гіпо-гіперонімічної структури. Так, лексична одиниця *ape* є гіперонімом для лексем *bonobo, chimpanzee, gorilla, orangutan* та *gibbon*. Лексична одиниця *lemur* виступає гіперонімом для лексичних одиниць *indri* та *sifaka*, а для лексем *baboon, colobus* та *mandrill* гіперонімом є лексема *monkey* [2].

Отже, в англійській мові можемо виділити 4 рівні гіпо-гіперонімічної структури: перший рівень гіпероніму *animal*, другий рівень гіперонімів *mammals, birds, insects, fish, reptiles, amphibians*, які є гіпонімами першого рівня, третій

рівень гіперонімів : *primates, rodents, marsupial cat, dog*, які є гіпонімами другого рівня. А також четвертий рівень гіперонімів *ape, lemur* та *monkey*, які є гіпонімами третього рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кодубовська О. О. Гіпо-гіперонімічні відносини в ЛСГ «населений пункт» в українській мові. *Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу* : зб. наук. пр. - Житомир, 2017. С. 38–41.
2. Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс] – URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/>
3. Lyons, J. *Introduction to Theoretical Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1968. 536 p.
4. Merriam-Webster Dictionary Online. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.merriam-webster.com/>
5. Oxford Dictionary. [Електронний ресурс] – URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>

Барановський В.В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТВОРЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ЧАТ-БОТІВ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ (ВИКЛИКИ ТА ПІДХОДИ)

У статті розглянуто питання використання чат-ботів для вивчення англійської термінології. Дослідження показали, що залучення ігор та розміщення чат-бота на платформі «Telegram» підвищує ефективність навчання. Результати дослідження показали, що використання чат-ботів для вивчення англійської термінології є перспективним напрямком в освітній галузі.

Останнім часом розробка навчальних чат-ботів отримує дедалі більше уваги, особливо в контексті ЗМІ. Однак, лише невелика кількість досліджень зусереджувалася на створенні навчальних чат-ботів. Чат-боти стали широко поширеними, оскільки суспільство прагне отримувати швидкий та легкий доступ до інформації. Вони успішно застосовуються в навчанні та комунікаціях [1]. Саме це і слугувало причиною створення власного навчального чат-бота. Ми виконали це завдання дотримуючись чотирьох основних правил: 1) визначили переваги та недоліки вже існуючих аналогів; 2) збільшили залученість аудиторії та визначили основні потреби користувачів; 3) зробили чат-бот інтерактивним; 4) використали ігри для вивчення термінів. Під час розробки ми звернули увагу на те, щоб платформа була зручною та популярною для користувачів, а функціонал чат -бота - максимально зрозумілим. Обґрунтування вибору платформи "Telegram", стає ключовим фактором, особливо в контексті сучасних обставин на теренах України - два останні роки висвітлили проблеми відсутності телефонного зв'язку, інтернет-комунікації, відсутність національних засобів масової інформації під час воєнного стану тому, всі масово перейшли на подібні платформи [2].

Наш чат-бот пропонує цілий набір корисних можливостей. Користувачі можуть додавати нові слова або фрази та їх відповідні переклади що

зберігаються у базі даних відповідно до кожного користувача. Ми також розробили окрему функцію для надання визначень існуючим термінам у словнику, щоб користувачі могли додатково використовувати їх для тренування. Крім того, була додана функція імпортування цілого списку термінів разом з їх перекладами щоб прискорити наповнення словника. За потреби, була розроблена можливість видаляти окремі терміни або очистити цілий словник. У нашому чат-боті є можливість грати в різноманітні ігри з власними термінами зі словника, наприклад, такі як переклад з однієї мови на іншу та навпаки, або відгадування термінів по їх визначенням. Ми також надаємо статистику використання та глобальний рейтинг серед користувачів. Все це відображається анонімно, адже у кожного користувача є свій заданий нікнейм. В аналітику враховується кількість перекладених термінів, правильно перекладених термінів та їх загальна кількість у словнику.

Підсумовуючи, ми виділяємо основні фактори які повпливали на успішність даного проекту:

1. Чат-бот використовує гейміфікацію, що полягає у впровадженні різноманітних ігрових елементів та залучення уваги користувачів.

2. Легкі форми подання інформації та чітка навігаційна частина чат-бота допомагають користувачам внести або знайти потрібну інформацію без зайвих зусиль, тому інтерфейс не перевантажений надмірними деталями.

3. Мультиплатформеність ресурсу дозволяє відображати його на різних пристроях.

Проведене дослідження підтверджує, що різноманітні функції, гейміфікація та інтерактив роблять процес навчання більш цікавим та ефективним [3]. Підсумовуючи, успіх проекту зумовлений комплексним підходом до розробки, урахуванням потреб користувачів та використанням сучасних технологій. Чат-бот, як етапне явище, може стати базою подальших досліджень у сфері лінгвістики та в освітній галузі в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Петришин, О., Шкраб, Р.. «Використання телеграм ботів для вивчення англійської мови шляхом розширення словникового запасу». Collection of scientific papers «SCIENTIA», 2023. С. 109-111. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1041>

2. Ковпак, В. А., Таточенко К. П. «Офіційні чат-боти telegram, viber як засоби публічних кризових комунікацій». Вчені записки: 22022211. 2022. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/5_2022/part_2/5-2_2022.pdf#page=221

3. Кондрюк, Д. В. "Гейміфікація засобами робототехніки, як один із шляхів простого та цікавого пізнання всесвіту." Дніпровська академія неперервної освіти. (2022): 143. URL: <http://dkrkm.org.ua/cache/2021-2022/konf/300422/robototech.pdf#page=144>

ІНТЕГРАЦІЯ ЛЕКСИКОГРАФІЧНОГО МЕТОДУ, МЕТОДУ СЕМАНТИЧНИХ МЕРЕЖ, РЕФЕРУВАННЯ ТА АНОТУВАННЯ В СИСТЕМІ СЕМАНТИЧНОГО АНАЛІЗУ

У сучасному світі кількість текстової інформації величезна і стрімко зростає завдяки розвитку інтернету та цифрових технологій. Така ситуація зумовлює потребу в ефективних методах аналізу текстів у різних сферах життя.

В інформаційних технологіях семантичний аналіз допомагає вдосконалювати пошукові системи, надаючи користувачам більш точні та релевантні результати пошуку. Ці методи також використовуються для аналізу великих обсягів даних з метою виявлення ключових тем, тенденцій і зв'язків між різними текстовими документами.

В академічних колах семантичний аналіз використовується для обробки наукових робіт, документів і публікацій, допомагаючи дослідникам ефективно знаходити й аналізувати інформацію у своїй галузі.

Лексичні методи є важливим компонентом систем семантичного аналізу тексту. Методи забезпечують основу для розуміння значень слів у текстах та їхніх взаємозв'язків. Методи ґрунтуються на створенні лексичних ресурсів, таких як, наприклад, словники і тезауруси, та аналізі семантики слів і контекстуальних зв'язків. Лексикографічний аналіз враховує структуру тексту і допомагає виявити семантичні відносини між словами і фразами. Використання цих методів для семантичного пошуку й аналізу тексту дає змогу підвищити точність і ефективність роботи з текстовою інформацією [1, с. 286].

Методи семантичних мереж стають важливим інструментом семантичного аналізу текстів. Ці методи базуються на моделюванні зв'язків між словами та поняттями у вигляді графових структур. Для побудови та аналізу цих мереж використовують різні алгоритми. Вони допомагають виявити семантичну структуру тексту, полегшують семантичний пошук і класифікацію, аналізують семантичну роль слів у реченні. Семантичні мережі можна використовувати для структурування знань і автоматизації багатьох завдань в обробці природної мови [2, с. 89].

Реферування тексту відіграє значну роль у розвитку семантичного аналізу, виділяючи ключові моменти, узагальнюючи інформацію та уникаючи непорозумінь. Виокремлюючи головні ідеї та основні аргументи, цей процес дозволяє швидше зрозуміти суть тексту і полегшує його сприйняття різними читачами. Він також полегшує формулювання висновків, структуруючи інформацію та спрощуючи процес аналізу. У кінцевому результаті, абстрагування тексту оптимізує використання часу та ресурсів при роботі з великими обсягами інформації [3, с. 7].

Анотування тексту слугує для пояснення та структурування семантичної інформації. Цей процес передбачає визначення певних тегів для окремих фрагментів тексту, щоб підкреслити їхні семантичні властивості та взаємозв'язки.

Анотування полегшує подальший аналіз, збагачуючи текст додатковою інформацією, такою як названі сутності та зв'язки між ними. Крім того, цей процес структурує знання, організовуючи текст у семантичні або тематичні блоки, що полегшує подальше використання і розуміння тексту.

Інтеграція лексичних методів, методів семантичних мереж, абстрагування та анотування відкриває нові перспективи в сучасних дослідженнях семантичного аналізу. Така комбінація може покращити якість аналізу тексту, поєднуючи сильні сторони кожного методу. Однак існують такі проблеми, як розробка ефективних алгоритмів інтеграції та забезпечення інтероперабельності між різними методами. Успішна інтеграція вимагає не лише вирішення технічних і методологічних аспектів, але й оптимального використання обчислювальних ресурсів.

Дослідження в галузі семантичного аналізу текстів демонструють великий потенціал для вирішення важливих завдань у багатьох сферах діяльності. Різноманітні методи, такі як: лексичні методи, методи семантичних мереж, абстрагування та анотування, можуть бути використані для ефективного розуміння та обробки великих обсягів текстової інформації.

Інтеграція цих методів відкриває нові перспективи для подальшого розвитку семантичного аналізу і сприяє підвищенню якості та швидкості аналізу текстів. Подальші дослідження в цій галузі мають великий потенціал для розвитку методів семантичного аналізу та застосування їх до реальних завдань у таких галузях як: мовні та інформаційні технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/12940/20-285-295.pdf> (дата звернення 09.05.24.)
2. <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/66f3c0d0-7cfe-404b-b40e-fb92b3049d2e/content> (дата звернення 09.05.24.)
3. <https://foreign-languages.karazin.ua/resources/f69cbfa3ddaf3246f726e2c4774e2180.pdf> (дата звернення 09.05.24.)

Шрамек Б. Б., Л. М. Чумак
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В БЛОГОСФЕРІ

Сьогодні глобальна мережа Інтернет є невід'ємною частиною життя людини. Інтернет-комунікація є унікальною формою, що поєднує вербальні та невербальні елементи спілкування. Спілкування в мережі здійснюється в умовах масової комунікації та має відмінні ознаки у порівнянні з живим спілкуванням. Інтернет стає засобом не просто масової, але й глобальної комунікації, що переходить через національні кордони та об'єднує світові інформаційні ресурси в єдину систему. Процес розвитку Інтернету супроводжується формуванням деяких норм, розпоряджень та вимог, пов'язаних з певною організаційною та

соціальною структурою Інтернет-простору, за допомогою яких контролюється та регулюється діяльність людей у процесі інтеракції [3].

Блог входить до жанрової різноманітності сучасної інтернет-комунікації. Він є інтернет-щоденником або онлайн журналом, основним змістом якого є записи думок автора або публікації, що викладаються систематично. Відмінна риса блогу – це дописи, що постійно оновлюються у зворотному хронологічному порядку [1].

Інтернет-спілкування в блогосфері є комбінацією мови та сучасних технологій. Блогосфера як цифрове середовище урізноманітнила способи самовираження людей, обміну ідеями та взаємодії в Інтернеті. Розуміння лінгвістичних аспектів інтернет-комунікації в блогосфері передбачає вивчення різних компонентів, таких як: вибір мови, стиль, стратегії дискурсу та вплив технологій на використання мови.

Одним із лінгвістичних аспектів, який слід розглянути першим, є вибір мови. Використання багатьох мов користувачами інформаційного інтернет-простору характеризує блогосферу як мультикультурну мережу. На вибір мови блогером впливають такі фактори, як, наприклад, цільова аудиторія, рівень лінгвістичних знань блогера та культурний контекст. У одних блогах використовується лише рідна мова автора повідомлення, інші ж написані декількома мовами в першу чергу для того, щоб потенційно охопити більшу аудиторію, або ж передати певні культурні нюанси.

Блогери часто виробляють особливий стиль і засоби спілкування, адаптовані до їх аудиторії та тематики блогу. Це включає:

1) Сленг, наприклад, у повідомленні практично кожного блогера зустрічаються такі слова: *LOL, look of the day, bloody, narky* тощо. Наприклад, дописи відомої американської блогера Едісон Рей: *Mood bc thanksgiving is #1 on Netflix in the . thank yall we love yall; Honestly, I'm in my Nerds Gummy Cluster era* [2].

Використовуючи сленг, блогери часто висловлюють своє критичне, іронічне ставлення до цінностей світу старших, виявляють свою незалежність, намагаються самоствердитися, завоювати популярність у молодіжному середовищі, виділитися з маси суспільства, особливо по відношенню до груп дорослих носіїв мови власним особливим способом спілкування.

2) Гумор, іронія, емоційність – невід'ємні складники багатьох блогів. Наприклад: *Kanye West has decided to creat his own social media website It will be called "Hear Ye, hear Ye"* [2]. Ця цитата містить елементи ідіолекту репера Канні Веста з метою висміювання запровадженої ним моделі спілкування. Інший приклад: *Russian media reports: 250 people protested today in Moscow ... out of which 1700 were arrested* [2]. Тут для досягнення комічного ефекту блогер навмисно використовує неправильні числа.

3) Фонетично-графічні особливості: гіперболізоване використання голосних/приголосних, наприклад: *"Noooo", "Whoaaaa", "Squaaaaad!"*; використання верхнього регістру: *This is a STUNNING album! I love how a random song will start automatically playing from your phone...and how it's the SAME SONG EVERY TIME* [2].

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ РОМАНУ РОАЛЬДА ДАЛА «ЧАРЛІ І ШОКОЛАДНА ФАБРИКА»

Переклад можна визначити як словесне вираження думки іншою мовою або транспонування її у власну систему знань. Він є частиною загальнолюдської системи як мовної, так і ціннісної. З огляду на те, що переклад - це і процес, і результат, концептуальний підґрунтя зберігається в мірі віддалення від оригіналу, що підтверджується історією розвитку перекладацької діяльності.

Як вважають більшість лінгвістів, переклад художнього тексту, що передає всі межі оригіналу, повинен бути на межі між дослівним і вільним. Такий переклад називають адекватним, і він відтворює як зміст оригіналу, так й естетичні особливості його форми у міру можливостей мови [2].

Художній переклад – вид літературної творчості, у процесі якого твір, написаний однією мовою, перетворюється іншою мовою, якомога ближче до авторського тексту, з передачею всіх його нюансів. Переклад відрізняється від художньої творчості, оскільки перекладач змушений слідувати за оригіналом. Слід також зазначити, що в основі художнього перекладу лежить збереження стилю твору художньої літератури та специфіки індивідуально-авторського стилю, що являє собою повторювані особливості мови даного автора на всіх мовних рівнях тексту [2].

Основними причинами використання перекладацьких трансформацій є граматичні відмінності, розбіжності в комунікативній структурі, стилістичні аспекти, відсутність еквівалентних форм та семантичні відмінності. Дослідники виділяють граматичні, лексичні, стилістичні та семантичні категорії мовних невідповідностей, які вимагають застосування перекладацьких трансформацій.

Як правило, розпочинаючи роботу над перекладом, перекладач звертається до встановлення еквівалентності на рівні слів/ словосполучень.

Найбільші труднощі на рівні слів/словосполучень викликає безеквівалентна лексика. До цієї категорії входять такі лексичні одиниці, як терміни, вигуки, власні імена, звернення, відхилення від загальнолітературної норми та реалії.

При дослідженні роману «Чарлі і Шоколадна фабрика», нами відзначено, що В. Морозов використовує лексичну заміну аналогом. Він вирішує зробити текст зрозумілішим для україномовної дитини і замінює продукти не настільки традиційні на більш звичні потенційному читачеві.

The only meals they could afford were bread and margarine for breakfast, boiled potatoes and cabbage for lunch, and cabbage soup for supper [3,p.1].

На сніданок вони їли хліб з маргарином, на обід — варену картоплю з капустаю, а на вечерю — капустяк. [1, с. 1].

Перекладач робить акцент на низьких статках сім'ї В. Морозов через перерахування дешевших продуктів (наприклад, макарони частіше, ніж картопля,

бо вони ще дешевші), у такий спосіб передаючи сенс фрази "*The only meals they could afford...*" і опускаючи саму фразу під час перекладу. За такого перекладу втрачається національно-культурний колорит, проте текст стає доступнішим для юного читача.

Антонімічний переклад в романі «Чарлі та шоколадна фабрика» найчастіше відтворюється при заміні негативної конструкції на позитивну:

Charlie didn't say anithyng [3, p. 23].

Чарлі замовк [1, с. 23].

В. Морозов застосовує прийом експлікації, яка розширює значення фрази, робить її більш зрозумілою читачеві іншої культури і водночас зберігає художню красу:

Charlie's face was bright, and his eyes were stretched so wide you could see the whites all around [3, с. 60].

Обличчя його було схвильоване, а очі такі круглі, що аж світилися білки [1, p.60].

В романі перекладач відтворив образи дідусів і бабусь українського читача за допомогою конкретизації їх вигляду та стану. В оригіналі йдеться про "*old wrinkled faces*" (старі зморщені лица), тоді як у перекладі це описано як "зморщені, мов сухі сливи, й худі, мов кістяки".

Every one of these old people was over ninety. And, until Charlie came into their room... [3, p.3].

Усі старенькі мали за дев'яносто років. Були вони зморщені, мов сухі сливи, й худі, мов кістяки [1, с. 3].

Цей прийом додавання допомагає читачеві уявити собі зовнішність персонажів і краще зрозуміти їх стан.

Аналіз перекладу українською мовою казки Р. Даля «Чарлі і Шоколадна фабрика» і зіставлення його із вихідним текстом дає змогу зробити висновок, що перекладач використовує заміни, додавання, антонімічний переклад прийом експлікації прагнучи наблизити лінгвокультурні особливості тексту до досвіду читача культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дал Роальд. Чарлі і шоколадна фабрика [текст] / Роальд Дал. – К. : А-Ба-БаГа-Ла-Ма-Га, 2005. 240 с.
2. Пріщенко К. В. Роль перекладацьких трансформацій у процесі перекладу художнього тексту. Журнал науковий огляд. 2020. Т. 8, № 71
3. Dahl R. Charlie and the Chocolate Factory. – L.: Penguin Classics, 2014. P. 260

ДОМЕСТИФІКАЦІЯ ТА ФОРЕНІЗАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ КОМП'ЮТЕРНИХ ІГОР

Локалізація комп'ютерних ігор стала невід'ємною частиною сучасної ігрової індустрії та відіграє важливу роль в успіху ігор на міжнародних ринках. В умовах глобалізації та стрімкого технологічного розвитку розробники та видавці відеоігор прагнуть охопити якомога ширше коло гравців з різних країн і культур. Доместифікація та форенізація - дві протилежні стратегії, які відрізняються підходом до адаптації ігрового контенту. Доместифікація передбачає значну адаптацію гри до культурних норм та очікувань цільової аудиторії, тоді як форенізація спрямована на збереження автентичності та унікальності оригінальної гри. Вибір між цими стратегіями залежить від багатьох факторів, таких як жанр гри, культурна дистанція, бюджет локалізації та цільовий ринок.

Актуальність дослідження щодо доместифікації та форенізації у локалізації комп'ютерних ігор зумовлена також зростанням попиту на якісну локалізацію та культурну адаптацію ігор. Гравці в усьому світі стають більш вимогливими до якості перекладу, озвучення та культурної відповідності ігор. Неякісна або невідповідна локалізація може призвести до негативного сприйняття гри та втрати потенційних гравців. Тому розуміння особливостей та переваг доместифікації та форенізації є важливим для розробників та видавців ігор, які прагнуть досягти успіху на міжнародному ринку. Творцям ігрового контенту необхідно бути уважними до культур, в яких назви їх ігор будуть випущені. Звісно не можна забувати про такі важливі питання, як етнічність і культурні особливості. Головною проблемою є використання етнічних або культурних стереотипів. [3, с 275]

Доместифікація охоплює широкий спектр елементів гри, таких як сюжет, персонажі, діалоги, графіка, звук та інтерфейс користувача [1, с. 57]. Вона може включати зміну імен персонажів, адаптацію гумору та культурних референсів, модифікацію графічних елементів та звукового супроводу, а також адаптацію ігрової механіки до місцевих звичок та уподобань [2, с. 71]. Форенізація є альтернативною стратегією локалізації комп'ютерних ігор, яка полягає у збереженні оригінальних культурних елементів та особливостей гри при її адаптації для цільової аудиторії [1, с. 61]. На відміну від доместифікації, яка прагне адаптувати гру до місцевих культурних норм та очікувань, форенізація спрямована на збереження автентичності та унікальності ігрового досвіду [2, с. 37]. Форенізація охоплює такі аспекти гри, як збереження оригінальних імен персонажів, місць та предметів, а також використання субтитрів або дубляжу без значних змін у діалогах та текстах.

Застосування доместифікації та форенізації до процесу локалізації комп'ютерної гри показує, що вибір стратегії залежить від багатьох критеріїв, таких як тип гри, культурна дистанція, бюджет і цільовий ринок. Статистика

свідчить, що доместифікація є більш поширеною стратегією, особливо для азійських ринків, тоді як форенізація частіше застосовується для європейського та північноамериканського ринків. Приклади успішної локалізації демонструють важливість вибору відповідної стратегії для досягнення оптимальних результатів та задоволення потреб і очікувань гравців. Подальші дослідження у цій галузі можуть бути спрямовані на більш детальний аналіз впливу культурних факторів на процес локалізації, розробку нових підходів та інструментів для оптимізації локалізації відеоігор, а також вивчення економічних та маркетингових аспектів локалізації в ігровій індустрії. Крім того, перспективним напрямком досліджень є вивчення ролі локалізації у формуванні глобальної ігрової культури та сприянні міжкультурному діалогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Коваленко В. М. Локалізація відеоігор: стратегії та виклики / В. М. Коваленко // Мовні і концептуальні картини світу. - 2019. - Вип. 66. - С. 23-63.
2. Петренко О. В. Локалізація відеоігор: лінгвістичні та культурні виклики / О. В. Петренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Перекладознавство та міжкультурна комунікація. - 2018. - Вип. 3. - С. 19-71.
3. Головацька Ю. Б, Новосад Ю. І. Концепції локалізації відеоігор.// Франкофонія в умовах глобалізації і полікультурності світу : збірник тез II Міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль, 2020. С. 217.
4. Петренко О. В. Доместифікація та форенізація як стратегії локалізації відеоігор / О. В. Петренко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. - 2018. - Вип. 37. - С. 14-74.

**Мудрієвський Б. В., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка**

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАВДАННЯ У ПОБУДОВІ СИСТЕМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

У сучасному світі, що стрімко розвивається, технології штучного інтелекту (ШІ) стали одними з найбільш революційних та перспективних напрямків. Ключовою особливістю ШІ є здатність комп'ютерних систем опрацьовувати величезні масиви даних, мислити та навчатися, наслідуючи людський інтелект. Це відкриває широкі можливості для автоматизації різноманітних сфер людської діяльності. Особливо вражаючим є потенціал використання штучного інтелекту як віртуального помічника для оптимізації повсякденного життя людини.

Аналіз різноманітних підходів до тлумачення терміна *штучний інтелект* дозволив визначити його основну мету – створення систем, здатних мислити та робити висновки, наближаючись до рівня людського інтелекту. Такі системи повинні мати можливість набувати досвід та постійно вдосконалювати свої можливості з плином часу. У ході дослідження було виявлено ключові методи, що застосовуються у галузі ШІ, серед яких: машинне навчання, глибинне

навчання, експертні системи, обробка природної мови, нейронні мережі та генетичні алгоритми.

Під час дослідження особливу увагу було приділено теоретичним засадам роботи різних типів систем штучного інтелекту. Зокрема, розглядалися концепції *вужького ШІ*, *загального ШІ* та *супер ШІ*. Кожен із цих підходів має свої унікальні характеристики, переваги, обмеження та сфери застосування. *Вужькі системи ШІ* зазвичай орієнтовані на вирішення специфічних завдань у конкретних галузях, в той час як *загальний* та *супер ШІ* прагнуть досягти рівня людського мислення або навіть перевершити його в майбутньому.

У ході дослідження ретельно вивчалися численні сфери, в яких знаходять застосування технології штучного інтелекту та відповідні системи на його основі. Серед таких галузей – охорона здоров'я, освіта, наукові дослідження, філологія, бізнес та транспорт. Особливу увагу приділено конкретним прикладам успішного впровадження рішень із використанням ШІ в зазначених сферах діяльності людини. Аналіз практичних кейсів продемонстрував переваги інтеграції штучного інтелекту та його здатність підвищувати ефективність різноманітних процесів.

У рамках дослідження було розроблено та впроваджено телеграм чат-бот *Philolingo* на базі моделі штучного інтелекту *ChatGPT-4 turbo*. На початковому етапі визначено основну мету створення цього бота – виступати в ролі персонального асистента для користувачів у процесі вивчення іноземних мов. Окреслено ключовий функціонал системи відповідно до поставленої мети.

Ключовим етапом у розробці чат-бота *Philolingo* став процес навчання та налаштування лінгвістичної моделі, що лежить в основі його функціонування. На цьому етапі визначалися особливості бота, його поведінкові риси та специфіка робочих процесів під час взаємодії з користувачами.

Завершальним кроком став цикл ретельного тестування та оцінки роботи створеного чат-бота. Під час тестування перевірялася коректність виконання всього передбаченого функціоналу, якість генерованих ботом відповідей та стабільність роботи системи в цілому. Це дозволило виявити та усунути потенційні недоліки перед повномасштабним впровадженням.

Проведене дослідження продемонструвало, що створення інтелектуальних чат-ботів на основі сучасних моделей ШІ, таких як ChatGPT, є перспективним напрямком, який може знайти широке застосування. Розроблений в рамках роботи чат-бот *Philolingo* довів свою ефективність у ролі персонального асистента для вивчення іноземних мов.

Незважаючи на значний прогрес, штучний інтелект залишається галуззю, що активно розвивається, відкриваючи нові горизонти для подальших досліджень та інновацій. Удосконалення алгоритмів, методів навчання та збільшення обчислювальних потужностей дозволить створювати все більш досконалі ШІ-системи, наближаючись до рівня загального штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Що таке штучний інтелект (ШІ)? | TheTransmitted. TheTransmitted. URL: <https://thetransmitted.com/adlucem/shho-take-shtuchnij-intelekt-shi/> (дата звернення: 12.04.2024).

2. Goals of Artificial Intelligence. www.javatpoint.com. URL: <http://surl.li/tprpx> (date of access: 06.05.2024).

3. K A. Types of artificial intelligence – narrow, general, and super AI explained – spiceworks. Spiceworks Inc. URL: <https://www.spiceworks.com/tech/artificial-intelligence/articles/types-of-ai/> (дата звернення: 15.04.2024).

4. What Is Artificial Intelligence (AI)? Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/a/artificial-intelligence-ai.asp> (дата звернення: 10.05.2024).

Кавтіашвілі В. А., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСОБИ ПЕРЕДАЧІ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПЕРЕКЛАДІ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ (НА МАТЕРІАЛІ ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ)

З розвитком міжнародної комунікації та співпраці відбувається не тільки обмін ідеями та технологіями, а також і культурним надбанням, що сприяє зближенню народів та взаєморозумінню між різними країнами. У зв'язку з цим на полицях українських книгарень з'являється все більше творів іноземного авторства, особливо художньої літератури. Ці процеси роблять актуальною проблему коректної передачі фразеологічних одиниць на українську мову, оскільки фразеологічний склад двох мов має значні відмінності, що унеможливорює дослівний переклад.

Фразеологізм - це стійке словосполучення, яке не можна трактувати дослівно, оскільки воно вживається в переносному значенні [3, с. 540]. Відомо, що на певному етапі існування ці одиниці фразеологічного рівня мови були звичайним поєднанням слів, які потрапили в нетиповий контекст і втратили своє буквальне значення. Це є однією з причин, чому неможливо перекласти їх дослівно, оскільки вони утворилися в середовищі панування певної мовної спільноти, що ускладнює їх розуміння представниками інших національностей. Це сприяло формуванню різних фразеологій, кожна з яких відображає культурні особливості конкретної країни [4, с. 241-242].

Першим хто звернув увагу на існування стійких словосполучень був Шарль Баллі, якого вважають “батьком” нової на той час галузі лексикології, яка отримала назву *фразеологія*. Його доробок став першою та найбільш ґрунтовною працею, яка була присвячена фразеологізмам. Мовознавці серед яких Павло Дудик та Віктор Ужченко систематично користувалися його дослідженнями для розробки класифікаційних систем та подальших доповнень до цього розділу лексикології.

Для передачі стійких словосполучень застосовують чотири підходи: *дослівний*, *еквівалентно-повний*, *еквівалентно-неповний* та *описовий*. Для *дослівного способу* характерний переклад слово в слово, який хоча і вимагає менше ресурсів, проте позбавляє фразеологізм метафоричного значення, яке

присутнє йому у вихідній мові. Вказаний метод застосовується у випадках, коли значення фразеологізму легко здогадатися. *Еквівалентно-повний переклад* вважається найбажанішим при передачі метафоричних словосполучень, оскільки повністю передає зовнішню і внутрішню структуру, що робить переклад зрозумілим та повністю передає значення речення. *Еквівалентно-неповний переклад* часто застосовують, якщо у цільовій мові відсутній еквівалент, що максимально схожий до фразеологізму по лексичному наповненню. Недостатня передача образності вихідного сполучення є головним недоліком цього способу. *Описовий переклад* вважають найменш бажаним при передачі фразеологізмів, оскільки він позбавляє словосполучення його образності, метафоричності та часто перевантажує текст словами, що робить переклад непривабливим [1, с. 200-201]

Для унаочнення різниці між поданими вище підходами, розглянемо приклади з твору Гарпер Лі “Убити пересмішника”, де український перекладач Михайло Харенко використав зазначені методи для передачі фразеологічних одиниць на українську мову.

Дослівний: “*I thought Jem was counting his chickens.*” [5]- “*Чи не надто рано почав Джем рахувати своїх курчат?*” [2];

Еквівалентно-повний: “*Atticus, it’s alright to be soft-hearted*” [5] - “*Аттікус, це непогано, що в тебе добре серце*” [2];

Еквівалентно-неповний: “*On the days he carried the watch, Jem walked on eggs.*” [5] - “*У такі дні Джем ходив, боячись дихнути.*” [2];

Описовий: “*They said it ran in her family.*” [5] - “*Казали, що в роду Грехемів це було спадкове.*” [2].

У результаті аналізу робимо висновок про те, що незалежно від способу, якого дотримується перекладач, важливу роль також має підбір максимально близького еквівалента. У випадку, якщо трапляється незнайомий фразеологізм, вміння перекладача працювати зі словниками стає в нагоді, оскільки для грамотної передачі стійких словосполучень потрібні знання не лише значення лексичної одиниці, а й походження та контекст в якому її застосовують. Це спричинено існуванням лексичних одиниць, які мають специфічний емоційний відтінок та застосовуються тільки в одному значенні.

На прикладах українського перекладу твору Гарпер Лі прослідковуються засоби, якими користуються перекладачі, щоб компенсувати еквівалентно-неповний та описовий способи перекладацьких трансформацій. Для збереження не тільки значення, а й образності речень, використовуються зменшувально-пестливі слова, наприклад, *дядечко, песика* та *же*, що вживається для підсилення, підкреслення того слова, після якого стоїть.

Отже, питання грамотної передачі еквівалента при перекладі є актуальною проблемою в умовах активного інтернаціоналізму, оскільки люди часто формують свої уявлення про іншу націю через літературу, що робить перекладача посередником між двома різними культурами, і доводить те, що процес перекладу вимагає не тільки вживання правильного відповідника, а й врахування різних факторів, які здатні вплинути на сприйняття читачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бараян Я. А., Зимомря М.І., Білоус О. М., Зимомря І. М. Фразеологія: знакові величини : Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця: Нова Книга, 2008. 256 с.
2. Гарпер Лі “Убити пересмішника” URL: <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3562> (Дата звернення: 12 травня 2024)
3. Ковалів Ю. І. У 2 т. Т 2: Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Київ. 2007. 624 с.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник. Київ: Академія. 2001. 368 с.
5. Harper Lee.To Kill a Mockingbird. URL: <https://www.raio.org/TKMFullText.pdf> (Дата звернення: 12 травня 2024)

Пасічник Д.П., Левченко О.М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІДІОМАТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ У ПРОЦЕСІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ВІДЕОІГОР

Локалізація відеоігор – це процес адаптації гри для різних мовних та культурних середовищ з метою забезпечення зручності та розуміння користувачам усього світу. Однією з ключових складових локалізації є переклад ідіом та виразів, які можуть мати унікальне значення та культурну специфіку в оригінальній мові гри.

У відеоіграх ідіоми можуть використовуватись для створення атмосфери, характеристики персонажів або для гумористичних ефектів. Ідіоми можуть мати значний вплив на локалізацію відеоігор. Перекладачі повинні ретельно враховувати контекст, культурні особливості та емоційний вплив ідіом, щоб зробити їх переклад зрозумілим, точним і природним [1, с. 56].

Різні жанри відеоігор можуть використовувати ідіоми по-різному. Наприклад, у рольових іграх ідіоми можуть використовуватись для підкреслення характерів персонажів або створення унікальної атмосфери світу гри. У стратегічних іграх вони можуть мати важливе значення для передачі інтелектуальних викликів гравцям. Стратегії перекладу ідіом у відеоіграх вимагають не лише знання мови, а й особливої уваги до деталей та культурних контекстів [2, с. 28].

Ідіоми є складними лінгвістичними конструкціями, які мають унікальне значення в оригінальній мові та культурі. Вони часто мають глибокі історичні корені або зв'язки з популярними культурними образами, які не завжди легко передати в інші мови без втрати смислу та емоційного навантаження. Під час перекладу ідіом у відеоіграх важливо не лише забезпечити розуміння гравцями нової культурної групи, але й зберегти атмосферу гри. Кожна відеогра має свій унікальний характер та стиль, які визначаються не лише графікою чи музикою, але і великою мірою мовним контентом, включаючи ідіоми та фразеологізми.

Однією зі стратегій перекладу ідіом у відеоіграх є пошук еквівалентів у цільовій мові. Це означає знаходження подібних за значенням виразів чи ідіом у мові перекладу. Іншою стратегією є адаптація ідіом під культурні особливості цільової аудиторії. Це означає певну зміну ідіоми так, щоб вона краще відображала асоціації та культурні реалії цільової мови.

Ще однією стратегією є збереження стилістичного забарвлення та емоційної виразності оригіналу. Деякі ідіоми мають виражену гумористичність або драматичність, які важливо зберегти при перекладі. Також важливо уникати буквального перекладу ідіом, який може призвести до втрати смислу або неправильного сприйняття гравцями.

Однією з важливих стратегій є співпраця з локалізаторами та культурними експертами. Це дозволяє зрозуміти контекст і значення ідіом у культурі цільової аудиторії та забезпечити точний та виразний переклад. Крім того, локалізатори можуть пропонувати альтернативні варіанти перекладу, що дозволяє вибрати найбільш ефективний та зрозумілий для гравців варіант [3, с. 10]. Важливо також враховувати жанр гри та її цільову аудиторію при виборі стратегії перекладу ідіом. Наприклад, у гумористичних іграх можна використовувати більш вільні та креативні переклади, тоді як у серйозних іграх краще дотримуватись точності та виразності [4, с. 1]. Наприклад, у рольових іграх ідіоми можуть використовуватись для підкреслення характерів персонажів або створення унікальної атмосфери світу гри. У стратегічних іграх вони можуть мати важливе значення для передачі інтелектуальних викликів гравцям.

В іграх жанру RPG ідіоми можуть використовуватись для створення унікальних діалогів між персонажами, наприклад, "взяти бика за роги" українською може звучати у фентезійній грі як "ухопити дракона за лапи". У стратегічних іграх ідіоми можуть використовуватись для передачі тактичних порад або стратегічних концепцій, наприклад, "засаджувати комах" українською може бути перекладено як "розгортати агентів".

Локалізація ідіом - це складний процес, який потребує знань, досвіду та творчого підходу. Узагальнюючи, стратегії перекладу ідіом у відеоіграх вимагають не лише мовних знань, але і творчого підходу, врахування культурних особливостей та співпраці з фахівцями для забезпечення максимальної адаптації та розуміння гравцями усієї емоційної та стилістичної глибини оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Thayer A. Localization of digital games: The process of blending for the global games market. Technical Communication / Thayer A. – Oxford. : Lancer Books, 2004. – 319 p
2. O'Hagan M. Game Localization: Translating for the global digital entertainment industry / O'Hagan M. – Amsterdam. : John Benjamins Press, 2014. – 256 p
3. Mangiron, C., O'Hagan, M. Video Games Localisation: Unleashing Imagination with Restricted Translation. The Journal of Specialised Translation. 2006. № 6, p. 10-21.

4. Mangiron C. Game localisation: unleashing imagination with «restricted» translation [Electronic resource]. – Mode of access : www.jostrans.org/issue06/art_ohagan.php

Мельничук О.М., Білюк І.Л.
Житомирський державний університет імені І. Франка

ОНЛАЙН-ПЕРЕКЛАДАЧ ЯК ВИД ВЕБРЕСУРСУ

Онлайн-перекладачі як вид вебресурсів становлять значний інтерес для наукового дослідження в галузі комп'ютерних наук, лінгвістики та комунікаційних технологій. Ці системи, що використовують передові технології штучного інтелекту та машинного навчання, змінюють спосіб, яким люди взаємодіють на глобальному рівні, долаючи мовні бар'єри та сприяючи міжкультурному обміну.

Ранні системи машинного перекладу базувалися на простих правилах і словникових підходах, де переклад виконувався за допомогою прямих замінів слів із однієї мови на іншу без глибокого аналізу контексту. Проте, з розвитком обчислювальних технологій, особливо з появою нейронних мереж, якість перекладу значно покращилася. Сучасні системи, такі як *Google Translate*, *Microsoft Translator*, *DeepL Translator* та інші, використовують глибокі нейронні мережі для забезпечення більш точного і контекстно-залежного перекладу.

Для поглибленого розуміння онлайн-перекладачів як виду вебресурсів важливо розглянути різні аспекти їхнього функціонування та застосування. Розуміння їхньої класифікації допомагає не тільки у виборі відповідного інструменту для конкретних потреб, але й в оцінці їхнього потенціалу та обмежень у різних контекстах.

За методами перекладу онлайн-перекладачі використовують:

1. Статистичний машинний переклад (SMT), який базується на аналізі великих обсягів двомовних текстових даних для створення статистичних моделей. Ці моделі використовуються для передбачення найімовірніших перекладів на основі вірогідності вживання певних словосполучень та конструкцій в мові призначення. Хоча цей метод може бути ефективним для широких текстів, він часто стикається з проблемами, коли йдеться про контекстуальні нюанси та ідіоматичні вирази.

2. Нейронний машинний переклад (NMT), який використовує складні алгоритми глибокого навчання, зокрема глибокі нейронні мережі, для моделювання перекладу. NMT краще враховує контекст і зв'язки між словами, що забезпечує більш природній та точний переклад. Ці системи здатні самостійно вивчати нові слова та фрази з часом, що робить їх особливо потужними для вирішення складних мовних завдань.

3. Гібридний переклад: гібридні системи перекладу інтегрують кілька технологічних підходів, таких як SMT та NMT, для максимізації точності та ефективності перекладу. Вони спрямовані на усунення обмежень кожного

окремого методу, використовуючи їхні переваги для покращення загальної якості перекладу.

За сферами використання виокремлюють:

1. Загальні перекладачі, які розроблені для забезпечення перекладів на широкий спектр тем і спеціалізацій, від повсякденного спілкування до бізнес-документації. Загальні перекладачі є найбільш поширеними серед користувачів, які шукають швидкий і зручний спосіб перекладу тексту на різні мови.

2. Спеціалізовані перекладачі, які націлені на конкретні галузі (медична, юридична, технічна тощо), забезпечуючи високу точність та використання відповідної термінології. Вони важливі для професіоналів, яким потрібні точні та надійні переклади в межах їхньої спеціалізації.

Первинна функція онлайн-перекладача полягає у точному відтворенні змісту джерела. Однак, вибір відповідних мовних інструментів для забезпечення адекватності перекладу завжди викликає численні дебати серед лінгвістів. А. Янковець розрізняє поняття «еквівалентний переклад» та «адекватний переклад», наголошуючи на їхній відмінності та взаємозв'язку.

За Янковцем, еквівалентність у онлайн-перекладі означає семантичну відповідність, де елемент однієї мови знаходить свій точний відповідник у іншій мові. В той час як адекватність перекладу охоплює ширший спектр якостей, описуючи переклад, що вдало відтворює не лише лінгвістичний зміст, але й культурні та контекстуальні нюанси, забезпечуючи таким чином ефективну міжмовну комунікацію у відповідних умовах. Такий переклад можна вважати «хорошим», оскільки він досягає необхідної повноти в передачі інформації між мовами [1, с. 234].

Уявімо, що ми хочемо перекласти англійську ідіому «*It's raining cats and dogs*» (дуже сильно дощить) на українську мову. Використання прямого, еквівалентного перекладу таким вебперекладачем, як *Google Translate*, може дати результат «Воно дощить котами та собаками», що є семантично вірним, але не передає справжнього змісту фрази у контексті української мови та культури.

На відміну від простого еквівалентного перекладу, адекватний переклад ураховує контекстуальні та культурні аспекти мови призначення. Так, перекладач може адаптувати переклад до українського виразу «Лле як з відра», що вже буде адекватним перекладом, оскільки відтворює не лише лексичне значення, а й враховує сприйняття і розуміння цієї ідіоми в українській мові та культурі.

Проте, при використанні онлайн-перекладача як виду вебресурсів, головною метою часто є отримання базової інформації про джерело, зокрема щодо його жанру та тематики. Зазвичай, користувачами такого роду перекладів є спеціалісти у певних галузях, які або не мають достатнього рівня володіння іноземною мовою, або не можуть витратити багато часу на детальний аналіз об'ємних текстів. Згідно з проведеним аналізом, машинний переклад повністю задовольняє ці потреби, надаючи точну інформацію про жанр та тему матеріалу. Цей вид адекватності в перекладі ми будемо називати «жанрово-тематичною адекватністю», оскільки він відповідає специфічним вимогам користувача щодо визначення загального контексту тексту [2, с. 67].

Припустимо, ви використовуєте онлайн-перекладач для перевірки наукової статті, написаної іспанською мовою, щоб визначити, чи варто вам більш детально опрацювати її для вашого дослідження у галузі біології. Текст оригіналу може містити складні терміни та концепції, такі як «*La fotosíntesis es un proceso biológico de suma importancia*», що перекладається як «Фотосинтез є дуже важливим біологічним процесом».

Однак, через обмеження машинного перекладача, фраза може бути перекладена як «Фотосинтез є великим біологічним процесом». Хоча цей переклад вірно передає загальну ідею, він неправильно відображає ступінь важливості процесу, описуючи його як «великий» замість «дуже важливий». Тим не менше він інтуїтивно дає зрозуміти основну суть матеріалу і прийняти рішення.

Другою важливою функцією машинного перекладу є його здатність швидко визначати, чи варто приділяти подальшу увагу конкретному тексту. У таких ситуаціях перекладач повинен адекватно передати ключову комунікативну ідею оригіналу, надаючи користувачу відносно детальний огляд змісту документа. Це дозволяє швидко зорієнтуватися, чи є текст релевантним до поточних дослідницьких чи професійних потреб.

Оцінка адекватності таких перекладів включає аналіз типів помилок, які можуть виникати під час машинного перекладу. Важливо звертати увагу на помилки, щоб зрозуміти, наскільки вони впливають на загальне розуміння перекладеного тексту. Наприклад, якщо помилка змінює фундаментальний зміст інформації або вводить в оману щодо ключових фактів, це може серйозно вплинути на рішення про подальше використання тексту. Такий аналіз допомагає виявити, чи машинний переклад виконує своє основне завдання як інструмент первинної оцінки тексту [3, с. 160].

Отже, онлайн-перекладачі значно спрощують первинне ознайомлення з текстами іншомовного походження, забезпечуючи швидкий доступ до жанрової та тематичної інформації, а також допомагаючи вирішити, чи варто займатися подальшим аналізом тексту. Однак, необхідно уважно оцінювати точність таких перекладів, особливо коли помилки можуть суттєво вплинути на розуміння та використання перекладеного матеріалу у специфічних дослідницьких або професійних контекстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Янковець А. Особливості використання машинного перекладу в умовах професійної підготовки майбутніх перекладачів / А. Янковець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2012. – Вип. 25. – С. 233-236. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuuped_2012_25_80.A
2. Сітко А., Струк І. Перекладацька неточність у перекладі фахового контенту веб-сайтів / А. Сітко, І. Струк // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. – К.: Університет «Україна», 2018. – Вип. 37. – С. 67-74.
3. Okpor M. Machine translation approaches: issues and challenges / M. Okpor // International Journal of Computer Science Issues (IJCSI). – 2014. – Vol. 11(5). – P. 159-165.

СУЧАСНИЙ СЛЕНГ: МІЖ МОЛОДІЖНОЮ КУЛЬТУРОЮ ТА ЛІТЕРАТУРНОЮ НОРМОЮ

На початку ХІХ століття в англійській лексикографії з'явився новий термін, який швидко здобув популярність серед лексикографів. Вони почали вживати його для позначення слів, які з різних причин не вважалися літературними одиницями словникового складу англійської мови. Цей термін отримав назву «сленг». Першим визначним прикладом лексикографічної праці, в якій використовується сленг, є словник Дж. Ендрюса, опублікований у 1809 році.

Метою дослідження є аналіз сучасного англійського молодіжного сленгу з теоретичної перспективи, вивчення його функціональної специфіки, лексико-семантичних особливостей та ролі у сучасному мовному спілкуванні.

Oxford English Dictionary (OED) містить таку дефініцію поняття сленг: «language of a highly colloquial type, considered as below the level of educated standard speech, and consisting either of new words or of current words employed in some special sense» [5]. Іншими словами, сленг – це варіант розмовної мови, який вважається менш стандартним у порівнянні з офіційним мовленням освіченої людини. Він складається з нових слів або з уже існуючих слів, які набувають нового значення (OED).

Молодіжний сленг є частиною словникового складу англійської мови і тісно пов'язаний з літературною англійською мовою. Вивчення сленгу набуває значущості в умовах глобалізації, оскільки допомагає краще розуміти особливості менталітету молоді та сприяє активному міжкультурному діалогу [3, с. 228].

Англійські сленгові вирази утворюють різноманітні лексико-семантичні групи. Найбільш розгалуженим є група слів, які описують людей. Крім того, в молодіжному мовленні зустрічаються вирази, що відображають професійні та побутові аспекти [4, с. 3]. Мова молоді включає багато сленгових термінів, пов'язаних з:

1) навчанням (назвами освітніх компонент, студентським побутом):

Proff – Professor; *Tri* – Trigonometry; *Alge* – Algebra; *Bio* – Biology ; *Reli* – Religion ; *Uni* – University.

2) слова, що стосуються сфери розваг, хобі, вільного часу:

Gagging – дуже хотіти чогось; *Fag* – сигарета; *Mosh-pit* – місце поруч зі сценою на концерті, де розташовуються найяскравіші і активні шанувальники виконавців; *Bants* (підколка, прикол) – скорочене від «banter». Лексична одиниця «Banter» означає «жартувати або обмінюватися дотепними зауваженнями з іншими». Наприклад, «I'm going to Nando's for some bants with the lads» (Піду до Нандо, поприколюватися з хлопцями).

3) назвами їжі:

Brekkie – сніданок; *Tea* – може означати як чашку чаю, так і вечерю (в деяких регіонах Англії); *Greasy spoon* – заклад, в якому подають нездорову їжу; *Chippy* – риба або рибний магазин; *Spuds* – картопля.

Як бачимо, сленг додає мові особливу своєрідність. Мова, яка з'явилася в середовищі молоді, з часом стає частиною загального мовного фонду, намагаючись отримати визнання. Ми припускаємо, що сленгові вирази відчуються як нестандартні, поки вони є новими і не поширеними. Коли вони стають загальновідомими і широко використовуваними, їх сприймають як нейтральні мовні одиниці.

У результаті дослідження сучасного англійського молодіжного сленгу було виявлено, що це явище відображає не лише лінгвістичні аспекти, але й культурні, соціальні та ідентичні виміри. Сленг відіграє важливу роль у мовному спілкуванні молоді та відображає їхні уподобання, цінності та уявлення про світ. Крім того, вивчення сленгу дозволяє краще зрозуміти динаміку мовної еволюції та взаємозв'язок між мовою та соціокультурним контекстом. Подальший розвиток досліджень у цьому руслі може допомогти в розкритті механізмів формування мовної ідентичності та сприяти глибшому розумінню сучасного «мовного ландшафту».

Перспективами подальшого розвитку дослідження є детальніше вивчення впливу молодіжного сленгу на сучасну англійську мову та культуру, а також визначення його ролі в формуванні ідентичності молодого покоління та співвідношення з загальними мовними тенденціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практичний словник-довідник журналіста. – Львів : ПАІС, 2002. – 576 с.
2. Пилинський М.М. Мовна норма і стиль / М.М. Пилинський. – К.: Наук. думка, 1976. – 288 с.
3. Науменко Л. М. Молодіжний сленг – реалії сьогодення. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 34. С. 227–230.
4. Тимошенко Т. І. Лексичні особливості англійського молодіжного сленгу (на прикладі неформальних висловлювань американських студентів). URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11081/1/T_Tymoshenko_VPIP_11_GI.pdf.
5. Oxford English Dictionary. URL: <https://www.oed.com/?tl=true>

Бабенко А.В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВЖИВАННЯ МЕДИЧНОГО СЛЕНГУ У СЕРІАЛІ «THE NIGHT SHIFT»

Точний переклад медичних термінів у серіалах має вирішальне значення для забезпечення реалістичного та автентичного зображення медичних станів пацієнтів, медичних процедур та маніпуляцій. Саме тому, медичний переклад –

це складний процес, який вимагає спеціальних знань як медичної термінології, так й анатомії та фізіології людини [1].

Неточний переклад медичних термінів у серіалах може призвести до плутанини та дезінформації глядачів, неправильного трактування глядачами описуваного медичного анамнезу, стану пацієнта тощо [2]. Також хиби при перекладі можуть призвести до недовіри до медичних телесеріалів і навіть завдати шкоди, якщо глядачі намагатимуться поставити собі діагноз або лікувати себе на основі неточної інформації. Точність при перекладі медичних термінів необхідна для того, щоб глядачі, отримуючи інформацію, могли приймати зважені рішення щодо свого здоров'я.

Аналіз серіалу «The Night Shift» засвідчує такі приклади вживання, зокрема медичного сленгу, який підвищує рівень «динаміки» серіалу, особливо у сценах екстреного медичного втручання, де швидка та точна комунікація є важливою.

Табл. 1

Приклади вживання медичного сленгу у серіалі «The Night Shift»

Англійська	Українська	Пояснення
Crash cart	Візок з екстреними медичними інструментами та ліками	Візок, який використовується для транспортування екстрених медичних інструментів та ліків до пацієнта, який потребує невідкладної допомоги.
Code blue	Зупинка серця	Код, який використовується для оголошення про зупинку серця пацієнта.
Stat	Негайно	Слово, яке використовується для позначення того, що щось потрібно зробити негайно.
Patient is a full code	Пацієнт потребує всіх можливих реанімаційних заходів	Пацієнт, якому повинні бути надані всі можливі реанімаційні заходи у випадку зупинки серця або дихання.
Patient is a DNR	Пацієнт не потребує реанімації	Пацієнт, який не хоче, щоб йому проводили реанімаційні заходи у випадку зупинки серця або дихання.
To scrub in	Одягати стерильний одяг для операції	Процес одягання стерильного одягу перед операцією.
To round on patients	Обходити пацієнтів, щоб перевірити їх стан	Візит лікаря до пацієнтів у палатах, щоб перевірити їх стан та дати їм вказівки.
To admit a patient	Прийняти пацієнта до лікарні	Процес оформлення пацієнта до лікарні.

To discharge a patient	Виписати пацієнта з лікарні	з	Процес оформлення виписки пацієнта з лікарні.
To consult with a specialist	Запросити консультацію фахівця	на	Процес запрошення фахівця для надання другої думки щодо стану пацієнта або плану лікування.

Отже, використання медичного сленгу у серіалі «The Night Shift» додає серіалу реалізму та атмосферності й допомагає передати специфіку професійного середовища медичного персоналу, особливо під час нічних змін у лікарні.

Перспективою дослідження вбачаємо аналіз частотності та контекстуальності використання медичної термінології у діалогах персонажів серіалу. Це дозволить визначити основні теми та аспекти медичного сленгу, що використовується, а також специфічність мови лікарів у різних ситуаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраменко О. М. Веб-ресурси як засіб навчання іноземної мови. Вісник Черкаського національного університету. Серія: Педагогічні науки. 2014. № 28. С. 3–6.
2. Анохін Г. І. Переклад лексики: теорія та практика: навч. посіб. К.: Вид-во «Літера ЛТД». 2011. 352 с.

Москаєва О. О., Чумак Л. М.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

БЕЗЕКВІВАЛЕНТНА ЛЕКСИКА ОСВІТЯНСЬКОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ: ТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЗДАТНОСТІ ТА НАВИЧОК, ЩО СПРИЯЮТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У сучасному світі на тлі зростаючої глобалізації та міжкультурної взаємодії, питання перекладу набувають особливої актуальності. Одним із складних аспектів цього процесу є відтворення безеквівалентної лексики на позначення репрезентацій дійсності, сукупність смислів та організація яких істотно відрізняються від сем і лексико-семантичних варіантів лексичних одиниць у мові перекладу.

Українські та зарубіжні дослідники визначають *безеквівалентну лексику* як сукупність термінів, концептів, особливостей культурного, соціального відображення реалій буття, особливістю якої є відсутність або видозмінене функціонування визначених попередньо одиниць лінгвістики в площинах цільової та джерелової мови [1; 2]. Так, Р. П. Зорівчак до безеквівалентної лексики зараховує одиниці, лексичне значення яких містить такий “комплекс етнокультурної інформації” [2, с. 58], що сприймається реципієнтом на позначення реалій дійсності як чужа.

Розмірковуючи над розумінням *навичок* та *здатностей* в безеквівалентній лексиці, перше й найважливіше, що спадає на думку – це сучасне поняття *soft and hard skills*, що дослівно перекладається як “гнучкі та

тверді навички”. Звичайно, етимологія зрозуміла, та такі скіли все ж таки мають переносний характер, та здебільше вживаються в освітянському полі в оригінальній назві. У словнику термінів і понять сучасної освіти надається таке визначення: “*Навички – здатність виконувати певні дії автоматично, без поелементного контролю. **Навички гнучкі** (з англ. *soft skills*) – комплекс неспеціалізованих, важливих для кар’єри навичок, що забезпечують успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність*” [3, с. 110], наприклад, організаторські здібності, стратегічне бачення проєкту тощо.

На сайті освітнього центру EdgePoint наводяться визначення та навіть різниця виокремлених понять: “***Hard skills are technical skills required for a job. Hard skills alone don’t translate into success, as employees also need other skills, such as soft skills. Unlike soft skills, hard skills can be quantified. For example, a hard skill might be proficiency in a second language, while a soft skill could be the ability to work well on a team***” [6].

В освітній сфері досить часто використовуються такі навички та здібності не тільки в звітних документах та освітніх програмах кафедр та факультетів, а й протягом підготовки здобувачів вищої освіти. Так, наприклад, *критичне мислення* є одним із основних навичок та здібностей здобувача освіти в процесі навчання, що в англійському середовищі визначається як *critical thinking* – “a kind of thinking in which you question, analyze, interpret, evaluate and make a judgment about what you read, hear, say, or write” [4]. Згідно з авторами словника “Британика” *критичне мислення* базується на поняттях аналізу, інтерпретації результатів, пошуку нестандартних рішень, креативності виконання навчальних задач тощо. У вітчизняній освітній терміносистемі *критичне мислення* визначається “як освітньо-педагогічна інновація, що характеризується вмінням приймати обґрунтовані самостійні рішення, аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел та формувати відповідні альтернативи на основі власних суджень” [7]. Цей термін активно використовується в американських навчальних програмах для позначення здатності аналізувати, оцінювати та синтезувати інформацію з різних джерел, робити обґрунтовані висновки здобувачами вищої освіти. В оновлених освітніх програмах України *критичне мислення* визначається як один із критеріїв оцінювання знань здобувача освіти.

У сучасних американських наукових дослідженнях освітянської терміносистеми, використовується термін *grit*, який перекладається як “внутрішня сильна мотивація, вольова стійкість та завзятість у досягненні цілей” [1, с. 153]. Цей термін підкреслює важливість самодисципліни та наполегливості. В українському контексті аналогічний термін, який передає всю глибину поняття *grit* і його тлумачення не відразу зрозуміле, адже є декілька напрямків значення цього терміна, проте різнобічність поняття цілком логічна. Отже, перший приклад, “*grit – very small pieces of stone or sand*” [5], тобто *grit* – це досить маленька частина каменю чи піску. Наступне тлумачення *grit* з освітньо-педагогічної, психологічної сфери визначається як іменник, слово-аналог якого є *courage* – “стійкість”: “*If someone has **grit**, they have the determination and courage to continue doing something even though it is very difficult*” [5]. Припускаємо

наступний переклад: “якщо хтось володіє **вольовою стійкістю**, він має рішучість і сміливість продовжувати децю непосильне осягати” (переклад наш. - О. М.).

Отже, в освітянській терміносистемі *grit* – це “сміливість, мужність” та найбільш влучним буде переклад “вольова стійкість до навчання”. І як один з прикладів використання в статті В. Ревенко: “*These critics and cynics are wrong. While we may face setbacks along the way, and there will be some, there is more work to do. It’s clear our plan is working because of the **grit** and resolve of the American worker*” – “Ці критики і циніки помиляються. Хоча ми можемо зіткнутися з невдачами на нашому шляху та є ще багато роботи, яку потрібно зробити. Очевидно, що наш план працює завдяки наполегливості та **вольовій рішучості американських робітників**” [1, с. 153].

Отже, було запропоновано аналіз відтворення трьох найбільш актуальних англомовних одиниць безеквівалентної лексики в освітньому просторі та їх функціонування в сучасних реаліях в аналогічному просторі освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря]. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 65. Том 3. 354 с. (дата звернення 13.04.2024).

2. Зорівчак Р. П. Реалії і переклад. На матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів : Вид-во при Львів. держ. ун-ті, 1995. С. 53–56.

3. Словник термінів і понять сучасної освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна. За заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.

4. URL: <https://www.britannica.com/topic/critical-thinking> (дата звернення 12.04.2024).

5. URL: <https://dictionary.cambridge.org/uk/> (дата звернення 14.04.2024).

6. URL: <https://www.edgepointlearning.com/blog/hard-skills-vs-soft-skills/> (дата звернення 14.04.2024).

7. URL: <https://osvitoria.media/experience/shho-take-krytychne-myslennya-ta-yak-jogo-rozvyvaty/> (дата звернення 13.04.2024).

Оргіш О. М., Хорошун О. О.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНИХ ФІЛЬМІВ

Переклад — це складний творчий процес, необхідний у кожній сфері людської діяльності. Завдяки перекладу людина отримує знання, культурні аспекти та перспективи іншої людини чи суспільства, щоб розвиватися та прогресувати. Тому галузь перекладу стала важливою індустрією сучасного світу.

Стрімкий розвиток кіноіндустрії та неупинна глобалізація світу є причиною появи великої кількості кіно- та мультиплікаційної продукції, що, у свою чергу, підвищує попит на якісний (адекватний) аудіовізуальний переклад (АВП).

Мультиплікаційний фільм (МФ) – це особливий вид кіномистецтва, МФ створюються шляхом зйомки послідовних фаз руху намальованих (графічна мультиплікація) або об'ємних (об'ємна мультиплікація) нерухомих об'єктів. Образний стиль є відмінною рисою МФ мультиплікація не створює ілюзію реальності, а від самого початку є метафоричною [2], тобто анімаційний образ є поєднанням візуальних, звукових і рухових компонентів, що допомагає автору заповнити певні лакуни дитячого сприйняття. Отже, основними характеристиками МФ для дітей є умовність та образність.

Останні десятиліття зростає тенденція до комерціалізації МФ. На думку деяких дослідників, такими є більшість сучасних МФ [3], оскільки вони орієнтуються не лише на маленького глядача, а й на більш широкий загал.

Переклад МФ є одним із напрямків АВП, який тривалий час відносили до периферійних галузей перекладознавства, [1, с. 44] та завдяки процесу глобалізації та неупинному розвитку цифрових технологій АВП привертає неабиякий інтерес вітчизняних (В. Вострецова, А. Кулікова, А. Мельник, О. Полякова) та зарубіжних дослідників (Й. Іварсон, Г. Райд, К. Райс та ін.) через постійне надходження нового контенту кінопродукції.

Під АВП науковці розуміють переклад словесного супроводу до відеоряду, який використовують в процесі перекладу будь-якої відеопродукції, зокрема кінофільмів, мультиплікаційних фільмів, телесеріалів, тощо. Головна відмінність такого перекладу полягає у поєднанні вербальних і невербальних компонентів, а, також, поєднанні синхронного, послідовного та письмового перекладів [5]. Працюючи над АВП перекладач не лише опрацює текст (діалоги/коментарі), а й бере до уваги звукові ефекти, зображення, звертає особливу увагу на атмосферу відеосюжету [1, с. 45]. Дослідник А. Пісарська і Т. Томашкевіч зазначають, що “співіснування багатьох семантичних знаків, що утворюють значення, в аудіовізуальному перекладі переноситься з одного семіологічного комплексу в інший” [6, с. 214] утворюючи два семіологічних явища – оригінал та переклад. Говорячи про еквівалентність/адекватність АВП варто зауважити, що його особливою рисою є адекватний зв'язок вербальних і невербальних компонентів у творах оригіналу та перекладу [6, с. 167]. Відповідно до класифікації Г. Готліба медіаперекладач користується вербальними та невербальними каналами надходження інформації які у свою чергу поділяються на:

1) вербальний:

- аудіоканал: діалоги, голоси за кадром, пісні;
- візуальний канал: титри, знаки, записки, написи, що з'являються на екрані;

2) невербальний:

- аудіо канал: музика, звукові ефекти, звуки за кадром;
- візуальний канал – картинка на екрані [4, р. 215].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бухольц Н. А. Відтворення ідіолекту персонажів анімаційних фільмів у перекладі: дис... канд. філол. наук: 10.02.16 / Херсонський державний університет, Херсон, 2016. 273 с.
2. Вострецова В., Приходько Ю. До проблеми перекладу назв кіно та мультфільмів (на матеріалі англійської та української мов). Горлівка: ГДПІ, 2009. С. 1–2.
3. Яромолук Я. Перекладацькі трансформації як складова частина адекватного перекладу. «Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи».2020. URL: <http://englishcontext.kpnu.edu.ua/2019/04/08/perekladatski-transformatsii-iakskladova-chastyna-adekvatnoho-perekladu/> (дата звернення: 28.04.2024).
4. Gottlieb H. Subtitling: Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London and New York: Routledge. 2015. P. 244— 248.
5. Herbst T. Linguistische Aspekte der Synchronisation von Fernsehserien: Phonetik, Textlinguistik, Übersetzungstheorie. Tübingen: Niemeyer, 1994. 327 p.
6. Pisarska A. Współczesne tendencje przekładoznawcze: [Podręcznik dla studentów neofilologii]. Poznan: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, 1998. 253 p.

Нехаєнко К.О.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПОБУТОВИХ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ФІЛЬМУ "DOWNTON ABBEY"

Кінопереклад є не просто перенесенням слів з однієї мови на іншу, він є складною мистецької діяльністю, яка передбачає врахування культурних відмінностей, мовних нюансів та відображення реалій. Останні називають явища, предмети, об'єкти, притаманні для життя, побуту, культури, соціального та історичного розвитку одного народу та чужі для об'єктивної дійсності іншого. [2, с. 159].

Перекладачі виявляють творчість та глибокі знання культурних особливостей як мови оригіналу, так і мови перекладу. Для вдалого перекладу фільму важливо, щоб перекладачі розуміли його контекст, цільову аудиторію та вміли адаптувати текст, роблячи його доступним і цікавим для глядачів, які володіють цільовою мовою.

Серед способів передачі реалій виокремлюють транслітерацію, транскрипцію, калькування, що реалізують стратегію форенізації та зберігають особливості вихідної культури [1 с. 48]. До стратегії доместикації відносимо генералізацію, перифразу та культурний еквівалент, які спрямовані на спрощення оригіналу та його пристосування до культурного середовища цільової мови шляхом використання понять та термінів, що є рідними і зрозумілими глядачеві. У той же час можливе поєднання двох стратегій під час перекладу реалій, а саме натуралізація, набування морфологічних ознак,

характерних для певного класу слів в українській мові, щоб бути більш зрозумілими для цільового читача [6, с. 10].

Серед реалій, які були проаналізовані у фільмі "Downton Abbey" виділяємо побутові реалії, а саме реалії на позначення їжі, які завжди були важливою складовою культури та соціального життя Великобританії початку ХХ століття. Фільм допомагає нам краще зрозуміти, якими були кулінарні тенденції, звичаї та прийоми того періоду. У фільмі представлений широкий спектр страв, які були поширені у Великій Британії. Деякі з них, такі як **cold cucumber soup** [3], **salmon mousse** [3] та **velouté** [3], були популярні серед аристократії, оскільки вважалися вишуканими та елегантними. Інші, такі як **rice pudding** [3], **berry scones** [3] та **Cornish pasties** [3], **Haddock kedgeree** [3] були популярні серед усіх верств населення, оскільки були простими, доступними та ситними.

Прикладом реалізації стратегії доместикації є еквівалентний переклад. Наприклад, страва **Cold Cucumber Soup** [3], яка є традиційною в англомовних країнах, передається студією LeDoyen [4] за допомогою еквівалентного перекладу *огірковий суп-пюре* [4]. Цей спосіб дозволяє зрозуміти основний інгредієнт та консистенцію страви. Той самий спосіб перекладу використовується для передачі **Rice Pudding** [3] / *рисовий пудинг* [4], відображаючи основний інгредієнт та тип страви.

При перекладі реалії **Salmon Mousse** [3] студією LeDoyen вдається до описового перекладу для того, щоб передати сенс або значення терміну, використовуючи описові слова чи фрази, щоб дати чітке уявлення про предмет чи поняття, яке перекладається. Перекладом **Salmon Mousse** [3] є *мус із лосося* [4]. Це описує страву так, щоб аудиторія могла уявити, що це за страва, навіть якщо вони не знайомі з оригінальним терміном. Використання описового перекладу дозволяє зберегти точність і зрозумілість комунікації.

Для перекладу реалій оригіналу використовується транслітерація, наприклад, **velouté** [3] передається як *велюте* [4], оскільки цей вид соусу є досить специфічним і важко перекладається. Використання цього способу дозволяє забезпечити фореїзацію тексту перекладу

Під час перекладу текстів, особливо тих, що містять культурні референції, важливо не лише точно передавати зміст, але й адаптувати його до особливостей мови та культури цільової аудиторії. Переклад **Berry Scones** [3] як *ягідні скони* [4] в українському варіанті є результатом транслітерації та наданням сенсу англійському терміну. У ході роботи над перекладом **Berry Scones** [3] українські перекладачі вирішили транслітерувати слово **Scones** [3], що призвело до появи *сконс* [4] в українському перекладі, яке вживається для позначення печива, схожого на пиріжки або булочки [5]. **Berry** [3] було перекладено як *ягідний* [4] за допомогою калькування, де зберігається семантика оригіналу, але використовується відповідний вираз в українській мові. Такий переклад дозволяє зберегти оригінальний англійський термін для печива (*скони*), а *ягідні* вказує на склад страви.

Переклад реалії **Haddock Kedgeree** [3] було здійснено шляхом транслітерації та опущення. У цьому випадку, *кеджері* [4] - це страва із смаженого рису з рибою та іншими інгредієнтами, що часто асоціюється з

індійською кухнею. Використання транслітерації є вдалим рішенням студії LeDoyeu у контексті стратегії форенізації задля збереження культурної специфіки британської кухні і відображення різноманітності культурних впливів у гастрономічних традиціях країни.

Стратегії форенізації та доместикації відіграють важливу роль у процесі транскодування, коли одиниці оригіналу адаптуються до мови перекладу. Зокрема, натуралізація, як описує її Ньюмарк, передбачає набуття транскодованою одиницею морфологічних ознак, характерних для певного класу слів у мові перекладу. Це робиться з метою зробити текст більш зрозумілим для цільової аудиторії [7]. Одним із поширених методів натуралізації є заміна власних іменників мови оригіналу відносними прикметниками в мові перекладу. Цей процес передбачає збереження транскодованого кореня власного іменника та додавання до нього суфіксів та флексій, характерних для українських прикметників у чоловічому роді [6, с. 10]. Наприклад, **Cornish Pasties** [3] українською мовою відтворено як *корнуольські пирожки* [4], де специфічні граматичні категорії, такі як число та відмінок, відображають особливості української мовної норми. Ці стратегії не лише сприяють легкому розумінню тексту, але і підсилюють ефективність комунікації між культурними групами, які використовують різні мовні коди.

Отже, переклад побутових реалій на позначення їжі є складним завданням, що вимагає уважності до деталей та знань про культурні особливості. Використання різних способів передачі реалій допомагає забезпечити точний і зрозумілий переклад для цільової аудиторії. Серед способів відтворення реалій виділяємо еквівалентний та описовий переклад. Випадки використання транслітерації та калькування влучно передають унікальну атмосферу вихідної культури особливо, коли значення реалій може бути зрозумілим з контексту. Вдалий переклад побутових реалій у фільмі "Downton Abbey" допомагає зробити фільм більш захоплюючим та інформативним для глядачів з усього світу. Він дає їм можливість зануритися в світ аристократичної Англії початку ХХ століття та краще зрозуміти людей, які там жили.

Подальша перспектива дослідження вбачається у поглибленні вивчення способів відтворення інших побутових реалій у фільмі "Downton Abbey", таких як житло, одяг, свята, напої.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Садловська О. С. ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ РЕАЛІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ КІНОПЕРЕКЛАДІ. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. 2018. Т. 87, № 1. С. 48–52. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/27271/1/9.pdf>
2. Зорівчак Р. Реалія і переклад: на матеріалі англомовних перекладів української прози. Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. 216 с.
3. Фільм "Downton Abbey" мовою оригіналу. uaserial.tv. URL: <https://uaserial.tv/movie-downton-abbey>.
4. Фільм "Абатство Даунтон" в перекладі студією LeDoyeu. uaserial.tv. URL: <https://uaserial.tv/movie-downton-abbey>.

5. Cambridge Dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/>. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/scone?q=scones>.

6. Culture-specific items in the source and target literary texts: Classification of translation strategies / N. Borysenko et al. Forum for Linguistic Studies 2024. 2024. Vol. 6, no. 1. P. 1–14. URL: <https://fls.acad-pub.com/index.php/FLS/article/viewFile/1988/1091>

7. Newmark P. Approaches to Translation. Hertfordshire : Prentice Hall, 1988. 200 p.

Морозова Н. В., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ КАЗКОВОГО ЖАНРУ (НА ОСНОВІ КАЗОК О. УАЙЛЬДА)

Казки народів світу, зокрема англійська казка як народно-поетичний або літературний твір, відзначається певними національними особливостями, у яких герой зазвичай демонструє поведінку, стиль життя, що і розкриває своєрідність національного характеру. Казки Оскара Уайльда належать до літературних творів – авторських казок і, таким чином, мають певні суттєві відмінності від народних. Авторські казки є яскравішими, емоційнішими, оскільки написані літературно-художньою мовою конкретного письменника. Словник мови Оскара Уайльда характеризується використанням емоційно-, експресивно- та оцінно-забарвлених лексичних одиниць, що розкривають національну самобутність, духовне життя народу. Лексичний склад авторських казок передає оцінку письменника подіям, які він зображує і водночас характеризується емоційністю, образністю та експресивністю [2, с. 491].

Персонажами творів О. Уайльда є принци та принцеси, чарівники та велетні, які вміють говорити, а також звірі, птахи, та й самі події відбуваються за чарівних перетворень. У той же час, самі події казки англійського автора розвиваються не в рамках фольклорного жанру, і зазвичай мають декілька паралельних сюжетних ліній та визначаються не лише художнім вигаданням, а й навколишньою дійсністю. У казкового героя не завжди буває щасливий кінець. Зі своїми переживаннями, мріями та стражданнями вони більше схожі на реальних людей. Іноді їх можна оцінити однозначно, оскільки вони змінюються: негативні персонажі можуть стати позитивними чи навпаки, залежно від своїх дій.

Головними випробуваннями для героїв О. Уайльда є не зовнішня боротьба з чудовиськами, подорож у незвіданий світ, а ті, що розкривають внутрішню сутність героїв – їхню стійкість, моральність, милосердя, любов та інші якості. Тому чарівні перетворення, які є традицією народних казок, поширюються письменником не так на зовнішній, а, насамперед, внутрішній світ людини [1].

Характерною особливістю О. Уайльда є використання власне розробленої системи образотворчих засобів в авторській казці, зокрема використання

метафор, що уособлюють природу, наприклад, шляхом надання людських рис та якостей квітам, рослинам в описах пейзажів.

Стилістичні функції пейзажу, як одного з композиційних компонентів літературного твору, виявляються у казках Оскара Уайльда шляхом використання лексичних одиниць, що зображують природу або її складові для створення значного емоційного впливу на читача, відповідного настрою для сприйняття подій, що описуються та, які часто контрастують з головними персонажами. Сам пейзаж не подається окремо від людини, а завжди немовби підпорядкований йому, цим самим виконує в тексті ту чи іншу функцію, як наприклад, передає настрій, почуття, переживання персонажів.

Аналіз лексичних одиниць, які є в активному словнику мови Оскара Уайльда та, які він зокрема залучає для опису природи, дозволяє виокремити декілька окремих груп лексем, що формуються на основі спільного семантичного ядра: світ природи загалом та його окремі елементи, наприклад, пори року, птахи, тварини, квіти, галявини, сади тощо. Так, наприклад, у казці «The Devoted Friend» Оскар Уайльд зображує сад персонажа Ганса, акцентуючи увагу на деталях: *In all the country-side – there was no garden so lovely as his. Sweet-Williams grew tree, and Gilly-flowers, and Shepherd’s-purses, and Fair-maids of France. There were damask Roses, and yellow Roses, lilac Crocuses and gold, purple Violets and white. Columbine and Ladysmock, Marjoram and Wild Basil, the Cowslip and the Flower-de-luce, the Daffodil and the Clove-Pink bloomed or blossomed in the proper order as the months went by, one flower taking another flower’s place, so that there were always beautiful things to look at, and pleasant odours to smell* [2, с. 17]. У аналізованому уривку автор казки не тільки вживає описові кольороназви, а й виокремлює за сезонним розподілом назви фауни та флори. Такий деталізований опис саду як улюбленого відкритого простору зовнішнього світу створює ефект довіри читача до картини, зображеної у творі Оскаром Уайльдом. І саме завдяки цьому читач отримує тільки позитивні враження про головного персонажа Ганса та надає йому характеристики чуйної, чесною, правдивою і головною працюючою людини.

Аналіз твору засвідчує, що автор успішно використовує такі експресивні стилістичні прийоми як: метафори, порівняння, метонімії, перифрази, алегорії тощо з метою не тільки створення яскравих образів, але й атмосфери казкового світу. Граматичні конструкції використовуються автором не тільки для передачі інформації, але і для створення особливого ритму та емоційної насиченості.

Отже, у контексті перекладацьких аспектів встановлено, що переклад з мови казок О. Уайльда іншими мовами може виявитися складним завданням через особливості стилю та виразності. Перед перекладачами, які прагнуть зберегти автентичність та індивідуальність мови О. Уайльда, стоїть завдання вдало підібрати еквіваленти та не допустити втрати виразності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Оскар Уайльд – казки народів світу Url: <https://zarlit.com/textbook/5klas/34.html> (дата звернення 27.04.24)
2. Evans V. Lexical Concepts, Cognitive Models and Meaning-construction. / V. Evans // Cognitive Linguistics. – December 2006. – Vol. 17, is.4. – P. 491–534

3. Wilde, Oskar (1980). Fairy Tales and Stories. London. Octopus Books. 335 p.

**Савчук О.О., Левченко О.М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка**

ОСОБЛИВОСТІ СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ

Теоретичні основи локалізації мобільних додатків охоплюють широкий спектр аспектів, що включають лінгвістичні, культурні, технічні, і соціальні виміри. Цей процес значно ширший, ніж простий переклад тексту з однієї мови на іншу, оскільки вимагає комплексного підходу до адаптації продукту відповідно до культурних та регіональних особливостей цільового ринку. Локалізація включає зміни в інтерфейсі, культурну адаптацію контенту, зображень, символів, а також адаптацію до місцевих правових і технічних стандартів.

Ключ до успішної локалізації полягає у розумінні, що кожен аспект продукту, який може бути сприйнятий користувачами, потребує уваги [1, с. 45]. Це означає, що текстові елементи повинні бути не тільки перекладені, а й культурно адаптовані, включаючи ідіоми, жарти та культурні референси, які резонують з цільовою аудиторією. Крім того, важливим є правильне зображення валют, дат, мір та інших локалізованих елементів, щоб забезпечити користувачам зручність та інтуїтивне розуміння.

Технічна адаптація також відіграє критичну роль у локалізації, оскільки вона забезпечує, що додаток функціонує ефективно в місцевих технічних умовах. Це включає оптимізацію додатків під місцеві операційні системи, розміри екранів та інші характеристики пристроїв. Врахування цих деталей може значно підвищити задоволеність користувачів і сприяти успіху продукту на міжнародних ринках. Соціальні аспекти, такі як звичаї, традиції та очікування, також вимагають уваги під час локалізації. Мобільний додаток, який враховує ці аспекти, зможе краще зв'язатися з користувачами і забезпечити більш органічний та емоційний зв'язок. Все це вимагає глибокого дослідження та розуміння цільового ринку, що часто досягається за допомогою співпраці з місцевими експертами та культурними консультантами, які можуть надати цінні вказівки щодо вдосконалення локалізації.

Критичним аспектом є адаптація контенту. Це означає не тільки переклад тексту, а й адаптацію контексту, прислів'їв, приказок і гумору, які можуть бути незрозумілими або навіть образливими для інших культур. Крім того, важливо адаптувати мультимедійний контент, такий як зображення, відео та аудіо, що відтворюють культурні реалії цільової аудиторії. Наприклад, музичне оформлення, яке ефективно в одній культурі, може не мати такого самого впливу в іншій.

Локалізація також включає адаптацію маркетингових стратегій. Спосіб просування продукту в Європі може значно відрізнятися від методів, ефективних у Південно-Східній Азії. Маркетингові кампанії повинні бути чутливими до культурних особливостей, щоб ефективно залучати і зберігати користувачів. Це може включати вибір правильних соціальних медіа платформ для рекламних кампаній, адаптацію меседжів та використання місцевих інфлюенсерів для залучення аудиторії [2, с.13]. Ефективна локалізація вимагає розуміння правових вимог кожної країни, включаючи закони про приватність даних, споживчі права та регуляції щодо електронної комерції. Невідповідність цим вимогам може призвести до юридичних проблем і втрати довіри користувачів.

Локалізація мобільних додатків є комплексним процесом, який вимагає глибокого аналізу та розуміння цільових культур. Це не просто технічний процес, а стратегічне зусилля, яке включає культурні, лінгвістичні, маркетингові та правові аспекти. Врахування всіх цих елементів дозволяє створювати додатки, які не тільки виконують свої функції, а й резонують з щоденним життям та цінностями користувачів по всьому світу.

Практичне застосування локалізації мобільних додатків стає особливо важливим у контексті глобалізації, де компанії прагнуть залучити та утримати глобальну аудиторію. Від адаптації інтерфейсів до інтеграції культурно специфічного контенту, різноманітні аспекти локалізації мають значний вплив на успіх продукту на міжнародних ринках. Починаючи з мовної адаптації, де текст додатку перекладається та культурно адаптується до вимог цільової аудиторії, до більш глибоких аспектів, таких як зміни в навігації та дизайні, щоб відповідати локальним звичаям та очікуванням.

На практиці, великі технологічні компанії часто використовують локалізацію як стратегічний інструмент для розширення свого ринкового охоплення. Наприклад, в ринках, де англійська не є основною мовою, мобільні додатки, які пропонують локалізовані версії на мовах, таких як іспанська, китайська або арабська, можуть зазнати значно вищого рівня залучення та задоволеності користувачів. Це не тільки підвищує їхню доступність, але й забезпечує більшу емоційну взаємодію з користувачами, які відчують, що продукт спеціально адаптований для них [3, с. 75]. Розробники мають забезпечити, що додаток оптимізований для локальних мережеских умов і технічних стандартів. В країнах, де популярні певні операційні системи або специфічні моделі смартфонів, додатки потрібно адаптувати, щоб гарантувати їхню сумісність та ефективність.

Ретельний аналіз даних про користувачів дозволяє зрозуміти, які функції додатку найбільш важливі для різних груп користувачів та які проблеми вони можуть відчувати під час його використання. Це дозволяє не лише адаптувати додаток під мовні та культурні особливості, але й оптимізувати його функціональність і інтерфейс для кращого задоволення потреб користувачів [5, с. 88]. Наприклад, в деяких країнах користувачі можуть віддавати перевагу більш простим та інтуїтивним інтерфейсам через обмежений доступ до сучасних технологій або через загальні культурні уподобання.

Інший важливий елемент — забезпечення відповідності додатка місцевому законодавству, особливо в контексті захисту даних і приватності. Європейський регламент про захист даних (GDPR) та інші подібні норми в різних країнах вимагають ретельного врахування при розробці додатків, які будуть використовуватися міжнародною аудиторією, для уникнення юридичних наслідків та збереження довіри користувачів.

Аспект маркетингової адаптації також має велике значення. Локалізовані маркетингові кампанії, які враховують місцеві культурні нюанси, підвищують ймовірність залучення аудиторії. Це може включати спеціальні акції, святкування місцевих свят або співпрацю з місцевими інфлюенсерами, що дозволяє максимально наблизити продукт до споживачів і підвищити його привабливість. Практичне застосування локалізації дозволяє мобільним додаткам ефективно адаптуватися до різноманітності глобального ринку, надаючи користувачам з усього світу продукти, які не просто задовольняють їхні технічні потреби, але й резонують з їхніми культурними та соціальними вподобаннями [4, с. 43]. Такий підхід не тільки підвищує залученість і лояльність користувачів, але й сприяє довгостроковому успіху продукту на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гладких І. П., Жукова С. П. Аспекти локалізації мобільних додатків на ринках з різними культурними умовами: стаття — Х.: Вісник ХНУ №6, 2018. — 45 с.
2. Карпенко О. В., Лебідь М. П. Стратегії локалізації мобільних додатків для міжнародних ринків: стаття — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. — 13 с.
3. Петренко А. Б., Семеніхіна В. О. Виклики локалізації софту: дослідження та рекомендації: стаття — Дніпро: Наука і освіта, 2017. — 75 с.
4. Федорова Л. Е., Чумаченко І. Г. Локалізація як ключ до успішної глобалізації продуктів ІТ-індустрії: стаття — Одеса: Вісник ОНУ, 2020. — 43 с.
5. Шевченко П. М., Ковальчук К. Я. Методи та техніки адаптації мобільних додатків до культурних особливостей різних країн: стаття — Київ: Університет економіки та технологій, 2016. — 88 с.

**Попроцька Я. Ю., Чумак Л. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка**

ІНТЕГРОВАНА ЕЛЕКТРОННА ЛЕКСИКОГРАФІЧНА СИСТЕМА МЕДИЧНОЇ ЛЕКСИКИ

Громадські організації, благодійні фонди, волонтери з усього світу після повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України розпочали активну діяльність, щодо допомоги населенню, закладам освіти, медичним установам тощо. Це зумовило пошук нових підходів до використання інтегрованої електронної лексикографічної системи в галузі медицини, а саме медичної лексики. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена

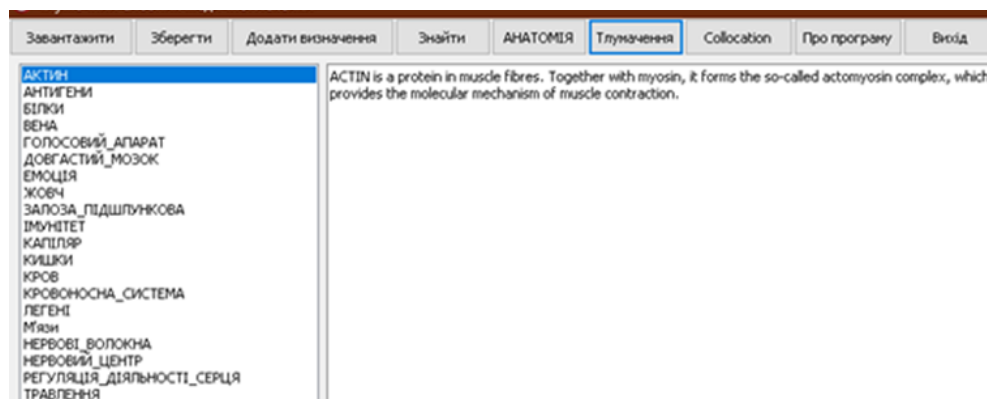
важливістю вивчення теоретичних засад лексикографії та їх застосування в медичному контексті. Сьогодні лексикографія – це складний інструмент для зберігання, розуміння та обміну знань, а в умовах глобалізації та сучасних технологій, зберігає спадщину [1]. Отже, головною метою стало створення електронного словника медичної лексики для роботи в сфері медицини.

Науковці Є. І. Гороть, Ю. В. Громик, Л. П. Павленко, О. О. Рогач визначили, що електронна лексикографічна система служить джерелом первинної інформації про терміни, містить визначення, тлумачення та іншу необхідну лінгвістичну інформацію, що робить його ключовим довідником для розуміння специфіки медичних термінів [2].

На основі отриманої інформації з досліджень українських та зарубіжних вчених визначено важливість контексту та сталих словосполук. Контекстуальний аналіз є необхідним для вивчення того, як слова використовуються в конкретних ситуаціях, дозволяє отримати повніше уявлення про значення слів у реальних умовах вживання. Корпусний аналіз дозволяє досліджувати великі обсяги текстів для виявлення частотності та контекстів вживання слів у сучасному мовленні [3]. У проведеному дослідженні було використано слова та словосполучення з British National Corpus [4].

Для розробки електронної лексикографічної системи та інтерфейсу було використано мову програмування C++ та програму C++ *Builder*. Вони вважаються найважливішими у розробці системи, адже тісно пов'язані між собою, що дозволяє зручно вводити та виводити дані у системі, а також обробляти запити, введені користувачем. Це дозволяє ефективно апробувати алгоритми та функціональні можливості програмного додатка (Рис. 1).

Рисунок 1

Загальний вигляд додатку *Електронний словник медичної лексики*

Крім того, важливим аспектом при створенні лексикографічного словника вважається розуміння поняття *інтеграція*, яке у проведеному дослідженні розглядається як здатність системи поєднувати різні компоненти для взаємодії та обміну даними з метою ефективного об'єднання джерел інформації та підвищення продуктивності. Інтеграція іншомовних словників дозволяє користувачам отримувати медичну інформацію рідною мовою, що полегшує розуміння та взаємодію з системою.

Отже, створення електронного словника, що є актуальним та важливим напрямком у розвитку медичної термінології дозволяє користувачам швидко знаходити та додавати інформацію українською та англійською мовами, аналізувати контекст та сталі словосполучення в ньому. Цей інструмент не лише направлений на полегшення роботи користувачів, але й сприятиме активному розвитку та адаптації термінології до сучасних вимог та змін у медичній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/> (дата звернення: 15.02.24).
2. Українсько-англійський та англо-український фразеологічний словник / Є. І. Гороть, Ю. В. Громик, Л. К. Малімон, Л. П. Павленко, А. Б. Павлюк, О. О. Рогач. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 304 с.
3. Dictionary of Lexicography / edited by Hartmann R.R.K. and G. James. – London and New York: Routledge, 2002. (дата звернення: 06.03.24).
4. British National Corpus (BNC). URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 08.03.24).

Любарчук А. М.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ У КІНОПЕРЕКЛАДІ

Ефективне застосування перекладацьких трансформацій є надзвичайно актуальним для якості перекладу між мовою-оригіналу та цільовою мовою і не може відбуватися без врахування мовнокультурних особливостей, змісту та стилістичних особливостей тексту оригіналу.

Лексико-граматичні перекладацькі трансформації безперечно впливають на якість та точність перекладу. Завдання перекладача полягає в ідентифікації оптимальних трансформацій, які допоможуть забезпечити адекватний та еквівалентний переклад текстів для аудиторії різних мовних спільнот і виконати успішний перехід від вихідного тексту до тексту перекладу.

Перекладацькі трансформації неодноразово ставили об'єктом досліджень представників перекладацьких студій. Досить велика кількість науковців досліджували та аналізували застосування перекладацьких трансформацій. Ця тематика широко представлена у дослідженнях Т. Левицької, Г. Кочура, О. Селіванової, Л. Коломієць та інших.

Головними причинами застосування трансформацій у перекладі є різниця між мовними системами мови оригіналу та мови перекладу. Ця різниця може включати порівняння лінгвістичних категорій та відсутність певних ознак у одній з мов. Крім того, існують розбіжності між мовними нормами тексту перекладу та тексту оригіналу. Як правило, це може призводити до порушень нормативів, хоча суть висловлення залишається збереженою. Також під час перекладу враховується розходження узусу мовних спільнот, що також

позначається на процесі перекладу. Не менш важливим фактором є специфічна картина світу, яка є притаманною англомовній культурі, а також пов'язана з цим мовна вибірковість. Переклад не лише передбачає контакт між двома мовами, але й взаємодію різних культурних контекстів, що вимагає ретельної уваги до нюансів перекладу [3, с.40].

У сучасних умовах розвитку суспільства, у зв'язку з глобалізаційними процесами та зростанням потреби у міжкультурній комунікації роль якісного перекладу збільшується, тому дослідження особливостей застосування перекладацьких трансформацій є актуальним.

Власне перекладацька трансформація є перетворенням одиниць чи елементів вихідного тексту з метою збереження автентичності понять, виражених у перекладеному тексті. На основі цього, вченими було розроблено класифікацію трансформацій. Ця класифікація розширює розуміння процесу перекладу, поділяючи трансформації на чотири загальні типи, кожен з яких має свої властивості та цінність у практиці перекладу. Перестановка включає зміну порядку слів для досягнення логічного та граматично правильного перекладу, що покращує читабельність та зрозумілість тексту. Заміна застосовується для заміни синонімів або подібних виразів у перекладі з метою покращення стилю, точності або відтворення відтінків значень. Додавання розширює текст перекладу за потребою для кращого розуміння або додаткової інформації. Опущення полягає у зведенні або узагальненні інформації для створення більш стислого перекладу, уникненні повторень та зосередженні на основній суті тексту [2, с. 279].

Теорія трансформаційного перекладу передбачає три етапи: аналіз, транспозиція та синтез. Під час аналізу структура вихідного тексту перетворюється у основну структуру мови перекладу. На етапі транспозиції змінюються основні структури мови оригіналу на аналогічні структури мови перекладу. Останній етап – синтез або реконструкція, в якому основна структура іншомовного тексту адаптується до поверхневої структури перекладу [1, с.608].

Перекладацькі трансформації, особливо такі як перестановка та додавання, відіграють ключову роль у розвитку мов, відкриваючи нові горизонти для вивчення мов та відкриття літературних шедеврів, які стають доступними завдяки перекладу. Крім того, такі трансформації сприяють обміну ідеями та перспективами між культурами, що безпосередньо збагачує мовні та літературні традиції [4].

Використання трансформацій у перекладі є вирішальним елементом, що забезпечує точність та ефективність передачі мовного змісту. Трансформації дозволяють адаптувати текст до контекстів цільової аудиторії, забезпечуючи повне розуміння та передачу контексту оригіналу. Крім того, вони зберігають виразність та емоційність тексту, що є важливим для збереження автентичності та передачі інтонації оригіналу. Застосування трансформацій сприяє глибшому взаєморозумінню та успішній комунікації між різними культурами та національностями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.

2) Коломієць Л. Концептуально-методологічні засади сучасного українського поетичного перекладу (на матеріалі перекладів з англійської, ірландської та американської поезії) : Монографія. / Л. Коломієць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2004. – 522 с.

3) Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу: Навч. посіб. / В.В. Коптілов. –К. : Юніверс, 2003. –280 с.

4) Newmark, P. A. Textbook of Translation. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press, 1988. 292 p.

Орликовська О.А., Криворучко Т. В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПОНЯТТЯ ДЕКОМПРЕСІЇ ТА КОМПРЕСІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

У сучасному світі переклад відіграє важливу роль у збереженні та передачі культурної спадщини, а також у розвитку міжкультурного діалогу. Перекладачі часто стикаються з необхідністю адаптувати текст до нової мовної та культурної ситуації, застосовуючи різноманітні методи та прийоми. Одними з таких прийомів є декомпресія та компресія, які використовуються для досягнення відповідності між оригінальним текстом та його перекладом. Метою цього дослідження є аналіз застосування декомпресії та компресії при перекладі сучасної англомовної прози на українську мову.

Мова характеризується комбінацією одиниць, які на перший погляд можуть здаватися протилежними, але саме їх взаємозв'язок забезпечує комунікативну адекватність. Таким чином, можна стверджувати, що компресія та декомпресія, які співіснують і доповнюють одна одну, є необхідними умовами гармонійного функціонування мовного механізму [1, с. 97].

Відомо, що розміри текстів українською та англійською мовами можуть варіюватися. Це пояснюється використанням явища компресії, або стиснення, в обох мовах. Компресія означає будь-яке скорочення кількості елементів речення або їх пропуск у перекладі. Причини компресії можуть бути різноманітні: наприклад, вони можуть впливати зі специфіки граматичної структури мови, стилістичних або прагматичних міркувань [2, с. 248].

Декомпресія, навпаки, є процесом збільшення обсягу тексту в перекладі. Цей процес протилежний компресії. Причини декомпресії можуть бути зумовлені відмінностями у граматичній структурі та лексиці між двома мовами, різними мовними фразеологізмами та традиціями. Наприклад, «*He raised his hands*» перекладається як «Він підняв руки», а «*He sat up and forgot his hunger, his losses, his misery*» – як «Він сів і забув про голод, свої втрати, своє страждання».

Декомпресія стає необхідною під час перекладу стислих визначень, які можуть мати значний смисловий обсяг. У сучасній англійській мові компресія виявляється на всіх рівнях мовної системи і є важливим засобом мовної економії. При перекладі таких структур на українську мову часто доводиться

використовувати декомпресію шляхом розгортання, заміни та введення інших частин мови.

Отже, застосування декомпресії та компресії є невід'ємною частиною процесу перекладу сучасної англійської прози на українську мову. Декомпресія допомагає зберегти культурний та контекстуальний зміст оригіналу, роблячи його доступним для українських читачів, тоді як компресія дозволяє зберегти стилістичну цілісність та читабельність перекладу. Обидва підходи є важливими інструментами в арсеналі перекладача, що сприяють створенню якісного та достовірного перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Велівченко В. О. Експлікація емоцій мовця в англійськомовному емотивному дискурсі. Вісник ХНУ, 2010. 97 с.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця : Нова Книга, 2013. 248 с.

Мельник О.В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРО ОНІМИ

Постановка проблеми: Власні назви, відомі також як оніми, вказують на індивідуальні об'єкти і самі є об'єктом вивчення у мовознавчій галузі, відомій як ономастика [1]. На відміну від загальних назв, які об'єднують схожі об'єкти у своєму значенні, власні назви створюють індивідуальний характер об'єкта та відрізняють його від інших подібних. Вони існують у всіх мовах світу. Українська мова, зазвичай, розпізнає власні назви за написанням з великої літери, причому іменники можуть мати лише одну форму (або лише множину).

Виклад основного матеріалу: Власні назви стають актуальними, коли індивідуальне ідентифікування набуває важливості для суспільства. Різні види власних назв визначаються залежно від об'єктів, які вони описують [2]:

1. *Антропоніми:* імена людей.(Harry Potter, Draco Malfoy)
2. *Топоніми:* назви місць на землі (Paris, Milan)
3. *Космоніми:* назви космічних об'єктів(Venus, Moon)
4. *Теоніми і міфоніми:* назви божеств та міфічних істот (Mermaid, Apollo)
5. *Зооніми:* клички тварин (Snoopy, Voby)
6. *Ергонімія:* назви організацій, підприємств, та інших груп(UN, NATO)
7. *Хрононімія:* назви періодів часу та історичних подій(Renaissance)
8. *Хрематонімія:* назви матеріальних об'єктів та творів мистецтва (Beowolf, Mona Lisa)

Всі імена в мові, які є унікальними для конкретних об'єктів, утворюють так званий ономастичний простір цієї мови [3]. Таких унікальних імен є безліч. Наприклад, в Україні існує багато назв місць, кожне з яких є унікальним

топонімом . Також варто згадати про ергоніми, що описують різні організації та компанії, і хрематоніми, що включають назви різних матеріальних об'єктів і творів мистецтва. Ці назви можуть включати назви книг (The Fault in Our Stars), газет (The Times), фільмів (Harry Potter and the Chamber of Secret), і так далі. Отже, у лексичному запасі кожної людини загальних слів, що описують загальні поняття, зазвичай більше, ніж унікальних назв [3]. Деякі власні назви, або твори мистецтва, можуть бути відомі всім мовцям, тоді як інші можуть бути відомі лише обмеженій аудиторії [2]. Іноді здається, що загальних слів у мові більше, ніж унікальних назв.

Висновки: Власні назви, безумовно, є важливою частиною мови, хоча вони і становлять периферію лексичного складу, поряд з загальними назвами. В цілому, на кожне загальне слово припадає кілька сотень власних назв. Власні назви є універсальними для мови і відомі в усіх мовах світу. Проте кожна мова має свої відмінності. Звичайне слово можна використовувати як унікальну назву в тексті, якщо мовець надає йому особливого значення. Вивчення унікальних імен є спеціальною галуззю лінгвістики, відомою як ономастика (від грецького слова, що означає «називання»). Ця наука вивчає різні категорії об'єктів, які мають унікальні назви.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: [І. М. Дзюба](#) [та ін.] ; [НАН України](#), [НТШ](#). — К. : [Інститут енциклопедичних досліджень НАН України](#), 2022. — Т. 24 : О. — 944 с. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: Термінологічна енциклопедія. – Полтава, 2006. С. 358
2. Карпенко Ю. Власні назви // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. — 2-ге вид., випр. і доп. — К., 2004.
3. Єфименко І. Актуальні проблеми правопису власних особових назв // Дивослово. — 2004.

Богун А. С., Криворучко Т. В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

Переклад фразеологізмів з англійської на українську мову в контексті серіалів є складним завданням, яке вимагає від перекладача не лише володіння мовами, а й знання культурних реалій, історії та психології спільнот, що представлені в серіалах. Такий переклад впливає на інтерпретацію контенту, може змінювати його сприйняття та відіграє ключову роль у міжкультурній комунікації.

По-перше, переклад фразеологізмів представляє значні складнощі через їх глибоко вкорінену культурну та контекстуальну специфіку. Ці вирази можуть не мати прямого аналога в цільовій мові, а їхнє буквальне перекладення може призвести до втрати первісного значення чи викликати непорозуміння. Існує проблема відсутності прямих відповідностей між мовами, що змушує

перекладача шукати еквіваленти, які могли б ефективно передавати культурні та контекстуальні нюанси. Також фразеологізми часто містять у собі гумор, іронію або інші емоційні відтінки, які потребують адаптації в перекладі для кращого їх розуміння цільовою аудиторією [1,с.241].

По-друге, для перекладу фразеологізмів перекладачі використовують різні стратегії. Одна з найпоширеніших — це пошук еквіваленту, коли відповідний фразеологізм вихідної мови замінюється на ідіоматичний вираз цільової мови, який відтворює схожий сенс та емоційний колорит. Інша стратегія — літеральний переклад, який може бути використаний, коли прямий переклад зберігає зрозумілість і доречність в контексті. Калькування також застосовується, коли перекладач створює новий фразеологічний вираз у цільовій мові, виходячи зі структури оригіналу. Адаптація у перекладі фразеологізмів застосовується, коли прямий переклад не здатен передати культурно-контекстуальний зміст або емоційну складову оригіналу. Компенсація застосовується, коли неможливо знайти відповідний фразеологізм, і перекладач вводить аналогічний вираз в іншій частині тексту, щоб зберегти загальний смисл і стилістичний ефект [2,с.56].

По-третє, на основі аналізу англomовного серіалу «Друзі» виявлено декілька найбільш ефективних методів перекладу фразеологізмів, що дозволяють цілісно відтворити настрій та сенс висловлювань, який закладено в оригіналі. Одними з ключових стратегій є адаптація та локалізація, коли перекладач модифікує оригінальний вираз так, щоб він резонував із культурним контекстом цільової аудиторії, при цьому зберігаючи загальний сенс і емоційний заряд оригіналу. Цей підхід перекладачі здебільшого використовують при перекладі жартів, гумористичних сцен і культурно специфічних посилань. Також ефективною стратегією є еквівалентність. Цей метод дозволяє повністю передати значення та емоційне забарвлення висловлювань, використовуючи фразеологізми з мови перекладу, які будуть зрозумілішими для цільової аудиторії. Таким чином еквівалентність забезпечує збереження стилістичної цілісності та емоційної виразності, роблячи діалоги більш натуральними для української аудиторії.

Метод компенсації чудово спрацював при перекладі серіалу. Коли персонажі згадують специфічні для Америки культурні елементи, такі як свята, знаменитості або популярні телешоу, що можуть бути не знайомі українському глядачу, перекладачі замінили їх на більш відомі в Україні аналоги, зберігаючи тим самим контекстуальну насиченість жарту.

Ці методи дозволили зберегти в серіалі той же легкий, іскрометний дух, який робить його таким популярним серед англomовних глядачів, адаптуючи його для української аудиторії з урахуванням місцевих культурних особливостей та лінгвістичних нюансів.

Отже, переклад фразеологізмів вимагає від перекладачів не тільки мовної компетентності, але й креативності та гнучкості у виборі перекладацьких стратегій, що є ключовими для успішного діалогу між культурами. Зростаюча глобалізація та розширення міжкультурних контактів вимагають від перекладачів не тільки технічної майстерності, але й глибокого розуміння

міжкультурних відмінностей. Розробка та вдосконалення перекладацьких методик є невід'ємною частиною професійного розвитку в цій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Sabban A. "Culture-boundness and problems of cross-cultural phraseology", 2007. P 23-45.

2. Zafar, J. "Linguistic and Cultural Problems in Translation", American Journal of Social and Humanitarian Research, 2022. P 56-78.

Бовсуновська Н. В.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДАННЯ ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОГО ВЕБГЛОСАРІЮ «BRITISH AND AMERICAN CUISINE»

Лексикографія є науковою та прикладною галуззю, яка спрямована на створення та удосконалення словників та глосаріїв, зосереджуючись переважно на мовних та лінгвістичних аспектах. Вона базується на розвитку теоретичних концепцій, методів та практичних принципів, що допомагають забезпечити якісний та систематизований опис мовних одиниць. Ця галузь науки вирізняється своєрідним підходом до аналізу та класифікації мовного матеріалу, розробляючи інструменти, які допомагають користувачам ефективно використовувати мову в практичних ситуаціях [2, с. 14]. Лексикографія, як галузь мовознавства, є ключовою для розуміння та організації словника мови. У світі постійно зростає потреба в систематизації та структуруванні мовного матеріалу, що спонукає лінгвістів на пошук нових методів укладання глосаріїв.

Зокрема, у сучасній лексикографії наявні автоматизовані та веб-орієнтовані глосарії, які використовують передові технології для створення та підтримки мовних ресурсів. Ці інноваційні інструменти використовують комп'ютерні алгоритми та програмне забезпечення для збору, аналізу та представлення мовного матеріалу в онлайн середовищі [1, с. 172]. Вони надають користувачам можливість швидкого та зручного доступу до лексичної інформації через Інтернет, що сприяє покращенню комунікації та розумінню мови в онлайн середовищі. Такі глосарії часто поєднують у собі визначення термінів, їх вживання в контексті та ілюстрації, що допомагає зрозуміти значення та використання мовних одиниць у різних сферах діяльності [1, с. 172].

Укладання лінгвокраїнознавчого вебглосарію передбачає докладний аналіз та систематичне опрацювання мовних одиниць, що відображають мовні та культурні особливості різних країн.

У процесі створення вебглосарію з теми *British and American cuisine*, спочатку було проведено аналіз страв британської та американської кухні з використанням тлумачних словників, таких як *Oxford Guide to British And American Culture* [3], *Cambridge Dictionary* [4] та *Collins Dictionary* [5]. Після цього проведено класифікацію страв за країнами походження - Велика Британія та США, а також розподілення їх на підгрупи, такі як супи, перші страви, десерти та напої.

Так, до прикладу, розглянемо першу групу британської кухні, до якої ми віднесли страви, що відповідають на позначення супів: *cock-a-leekie*, *mock turtle*, *mulligatawny*, *oxtail soup*, *pea soup*, *pousowdie*, *scotch broth*. Було опрацьовано опис рецептури страв, їх інгредієнтів, методів приготування та лінгвокраїнознавчих особливостей.

Аналогічним способом було розглянуто лексику на позначення супів американської традиційної кухні, до якої увійшли: *Brunswick stew*, *chowder*, *cioppino*, *gumbo*, *Manhattan clam chowder*, *Mulligan stew*, *tomato soup*, *saimin*, *she-crab soup*. Відповідно до опису лексем у тлумачних словниках було здійснено аналіз та виокремлено ключові елементи страв, способи приготування супів та інших особливостей, характерних американській культурі.

Отже, сучасні тенденції в лексикографії відкривають нові можливості для укладання лінгвокраїнознавчих глосаріїв та структурування мовного матеріалу. Застосування автоматизованих методів дозволяє створювати більш точні, актуальні та доступні глосарії, що сприяє поліпшенню розуміння та використання мови в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванова О.В. Основи укладання галузевих глосаріїв: підручник / О.В. Іванова. – К.: ЦП «Компринт», 2017. – 246 с.
2. Капранов Я. В., Тронь Т. В. Основи лексикографічної теорії і практики: підручник / Я. В. Капранов, Т. В. Тронь. - К. : Вид. центр КНЛУ, 2023. - 308 с.
3. Crowther J., Kavanagh K. (2001). *Oxford Guide to British and American Culture*. Oxford University Press.
4. Cambridge Dictionary. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/>
5. Collins Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.collinsdictionary.com/>

Рудюк Д.В., Крутько Т.В.

Національний університет водного господарства та природокористування

ЖИВА МОВА ЛІВЕРПУЛЯ:

ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНИХ ФЕНОМЕНІВ ТА ІДЕНТИЧНОСТІ

Діалект – особливий варіант мови, в якому дуже чітко спостерігається приналежність людини до конкретної соціальної групи або географічного розташування. Діалекти відіграють важливу роль, оскільки вони є ключовим елементом мовленнєвої ідентичності та культурного контексту. Територіальний діалект протиставляється іншим діалектам і літературній мові. В одній країні таких діалектів може існувати чимала кількість, утворюються і розвиваються вони в певній місцевості, що і послужило основою для назви діалектів територіальними.

Метою нашої роботи є дослідження ліверпульського діалекту як одного з найвідоміших у Великій Британії та виявлення його особливостей у соціокультурному аспекті.

Ліверпульський діалект – це різновид англійської мови, якою розмовляють у Ліверпулі та більшій частині Мерсисайду, на північному заході Англії. Після Лондона північний захід є одним з найбільш густонаселених регіонів Англії та Уельсу, а в самому Ліверпулі проживає близько 450000 людей. Вважається, що діалект сформувався в середині 19-го століття завдяки значній імміграції з Ірландії під час ірландського картопляного голоду 1845-1847 років [1, с. 18]. Цей чинник вплинув на фонологічну структуру діалекту і пояснює певну схожість з англійською мовою ірландців. Окрім того, фонологічна система діалекту демонструє схожість з іншими північно-англійськими різновидами.

Перше ґрунтовне дослідження ліверпульської англійської здійснив Джеральд Ноулз, саме воно стало основою усіх подальших досліджень діалекту, зокрема у порівняльному аспекті [1].

На думку британського дослідника П. Традгіла, ліверпульський діалект характеризується значною швидкістю та виразністю мовлення, широким діапазоном змін в тоні та інтонації, що відрізняє його від більшості діалектів Північної Англії. У південній частині Ліверпуля діалект є більш м'яким і виражено ліричним. Ця різниця найбільш помітна у вимові голосних звуків [2, с. 71].

Під час вивчення мелодійних особливостей ліверпульської англійської, дослідники виявили, що цей діалект, так само як і інші північні діалекти [3, с. 122-144], характеризується високою інтонацією у стверджувальних реченнях. Ще однією особливістю діалекту є вузький тональний діапазон [4, с. 4]. Незважаючи на системні дослідження, присвячені вивченню просодичних особливостей ліверпульської англійської, деякі її характеристики залишаються недостатньо дослідженими, що свідчить про перспективність подальших наукових розвідок.

Соціолінгвістичні експерименти виявили, що англійці мають різний підхід до регіональних варіантів вимови. Цей феномен відображає давній конфлікт між різними верствами британського суспільства. Представники носіїв стандартної мови часто виражають негативне ставлення до нестандартних форм мови, акцентів та діалектів. Це відбивається в їхній реакції на особливості вимови інших. Люди з регіональним діалектом часто сприймаються як менш компетентні або менш освічені, але водночас їх вважають привабливими в спілкуванні, щирими та добрими. У спілкуванні з представниками нижчих соціальних верств, які часто мають нестандартну вимову, можна відчувати зневагу та вищезгадане почуття зверхності [4].

Психолінгвістичний аналіз ліверпульського діалекту охоплює дослідження різних аспектів мовлення, наприклад, інтонацію та інші мовні елементи, що визначають цей діалект. Інтонаційний аналіз досліджує інтонацію, темп мовлення, паузи та інші аспекти мовного ритму у ліверпульському діалекті. Соціокультурний контекст враховує соціальний статус мовця, середовище спілкування, вікові та гендерні аспекти, що впливають на використання ліверпульського діалекту та його сприйняття оточуючими. Такий аналіз допомагає краще зрозуміти особливості та характеристики ліверпульського діалекту з психолінгвістичної перспективи, розкриваючи його вплив на

сприйняття та спілкування в різних мовленнєвих ситуаціях.

Отже, можна зазначити, що вивчення цього феномену має велике значення у лінгвістичному та соціокультурному контексті. Розкриття особливостей ліверпульського діалекту допомагає краще розуміти різноманітність мовних явищ та їхній вплив на мовленнєву ідентичність. Перспективними вважаємо подальші дослідження, зокрема вивчення взаємозв'язку між діалектом і соціальним статусом, а також вивчення впливу лінгвістичних інновацій та технологічних змін на розвиток діалекту у майбутньому. Дослідження цього діалекту дозволяє краще зрозуміти еволюцію мовленнєвих традицій, специфіку комунікації в різних соціальних середовищах та зв'язок між мовою та ідентичністю спільнот.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Knowles G. Scouse: The Urban Dialect of Liverpool. Ph.D. dissertation, University of Leeds, 1973. 374 p.
2. Trudgill P. The Dialects of England. London: Wiley-Blackwell, 2000. 168 p.
3. Beal, J. C. English Dialects in the North of England: Phonology. *Varieties of English I: The British Isles*. Berlin, New York: De Gruyter Mouton, 2008. pp.122-144.
4. Nance, C., Kirkham, S., Groarke, E. Intonational Variation in Liverpool English. Proceedings of the XVIII International Congress of Phonetic Sciences, 2015. Retrieved from: <https://samkirkham.github.io/pdf/NanceKirkhamGroarke2015.pdf> [Accessed 05.05.2024]
5. Колісник М. П. Стан досліджень територіальних діалектів англійської мови. Взаємодія одиниць мови і мовлення : комунікативнокогнітивний, соціокультурний, перекладознавчий і методичний аспекти : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: НТУУ «КПІ», 2013. С. 24-28.

**Горобець А.В., Криворучко Т.В.
Житомирський державний університет ім.Івана Франка**

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЧАСТИН ТІЛА В АНГЛІЙСЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Нині помітно зріс інтерес до фразеології, яка є скарбницею будь-якої мови. Вивченням питань і проблем фразеології займалися багато вітчизняних і зарубіжних учених.

Фразеологічна одиниця є стійким поєднанням слів із незмінним лексичним складом, граматичною будовою та відомим носіям даної мови значенням, яке не є зрозумілим зі значення елементів, що складають фразеологізм. Це значення використовується в мовленні згідно з нормами вживання, що склалися протягом тривалого проміжку часу [1].

У межах класифікації за рівнем семантичної єдності слів виділяють: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні поєднання.

Фразеологічні зрощення – це тип абсолютно неподільних стійких словосполучень, цілісне значення яких невмотивоване, тобто не впливає зі значень слів-компонентів.

Фразеологічні сполучення – це такі стійкі мовні звороти, які не є «безумовними семантичними одиницями», оскільки характеризуються певною самостійністю складових частин [2]. Одне слово у фразеологічному сполученні семантично зумовлене й не може замінюватись іншим, а ті слова, що його характеризують, допускають взаємну заміну.

Фразеологічні єдності – це теж стійкі словосполучення, семантично неподільні і цілісні за значенням.

Соматизми є важливою складовою частиною лексики, і дослідження фразеологізмів із такими компонентами допомагає отримати знання (уявлення) про людей, розглянути місце людини в соціумі, визначити її приналежність до певної культури.

Оскільки голова вважається найважливішою частиною людського тіла (саме тут відбуваються важливі процеси, що контролюються мозком), не дивно, що це слово знаходить безліч різних застосувань у мові, а також використовується у великій кількості англійських фразеологізмів. Голова людини в різних культурах символізує розум, владу, авторитет, знання, мудрість тощо. Виходячи з вищезазначених значень слова «head», надзвичайно цікаво дослідити як компонента фразеологічних одиниць у різних мовах, щоб з'ясувати, як люди уявляють собі частину тіла.

Безліч комбінацій і кількості живань цього слова, показує, що воно дуже продуктивне для утворення ФО і поширене в англійській мові.

Слід зазначити, що вони мають як негативні, так і позитивні значення, і основні конотації лексеми «*head*» для носіїв англійської мови належать більшою мірою до емоцій.

До групи емоцій виділено:

а) фразеологічні одиниці, що виражають занепокоєння: *troubles one's head about* - хвилюватися, тривожитися; *hit your head against a brick wall* - битися головою об стіну; *scratch one's head* - бути спантеличеним; *one's head is buzzing* - голова забита думками; *hanging over (someone's) head* - спричиняти серйозне занепокоєння; [5]

б) фразеологічні одиниці, що виражають навіювання: *get (something) into/through (someone`s) head* - навіяти щось комусь; *put ideas into (someone`s) head* - навіювати, підказувати щось; *beat/drum (something) into (someone`s) head* - примушувати вивчити щось шляхом багаторазового повторення (вбивати в голову); [3]

в) фразеологізми про спокій: *keep a cool head* - зберігати спокій у важкій ситуації;

г) фразеологічні одиниці, що виражають кохання, щастя, дружні стосунки: *lose your head* - втратити голову; *fall head over hills* - закохатися по вуха; *get/put (someone or something) out of one's head* - перестати думати про когось або щось, викинути з голови; *head in the clouds* - витати в хмарах; *Let your heart rule your head* - дозвольте почуттю взяти гору над розумом. [4]

Також, у розглянутих нами словниках [3,4,5] одним із найпоширеніших фразеологізмів із компонентом-соматизмом є фразеологізми із соматизмом *hand* 'рука'.

Найчастіше значення виявлених нами англійських фразеологізмів з даним компонентом-соматизмом вказують на шлюб, роботу і владу, що підкреслює їхню роль і важливість у житті будь-якої людини.

Наприклад:

шлюб: *ask for a lady's hand* 'просити чиєїсь руки'; *give somebody one's hand* 'віддати комусь руку та серце'; *offer somebody one's hand* 'запропонувати руку та серце; освідчитися'; *win somebody's hand* 'запропонувати руку та серце і отримати згоду; одружитися'; *marry with the left hand* 'вступити в морганатичний шлюб'; [3]

владу: *carry it with a high hand* 'діяти владно; вживати рішучих заходів'; *fall into somebody's hand* 'потрапити до чиїхось лан'; *with a heavy hand* 'владно, владно, рішуче'; *to keep in hand* 'тримати при владі, у підпорядкуванні'; *to get out of hand* 'відбитися від рук, вийти з підпорядкування'; *have in hand* 'тримати в руках, у підпорядкуванні'; *have long hands* 'бути впливовою, могутньою людиною'; *in hand* 'у руках, у підпорядкуванні'; *lay violet hands on* 'захопити силою'; *out of hand* 'той, хто вийшов з підпорядкування'; *steady hand* 'тверда рука'; *with a heavy hand* 'владно, владно, рішуче' [5]

Отже, різні культури у феномені людського тіла знаходять форму свого втілення. Це втілення як прояв системи культурних цінностей у жодній галузі мови не має такого безпосереднього етимологічного відображення, як у сфері фразеології. [2]

Таким чином, соматичний код посідає чільне місце серед інших культурних кодів, це пов'язано з антропоцентричністю світу. Пізнання довкілля людина насамперед починає із самої себе, тому соматична лексика має настільки широке поширення в мові, зокрема й невербальній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Баран Я. А., Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології. Ужгород : Ужгородський державний університет, 1999. 176 с.
2. Галинська О. М. Репрезентація мотивів субстантивного граматичного коду в англійських та українських фразеологізмах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2016. Вип. 21(2). С. 138-142. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_21\(2\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_21(2)_4)
3. Cambridge International Dictionary of Idioms / ed. by M. McCarthy. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 608 p.
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / ed. A. S. Hornby. Oxford University Press. 1974. 1080 p.
5. Oxford Dictionary of Idioms. Second Edition. Oxford University Press, 2004. 340 p.

ЗАКЛИНАННЯ УЯВНОГО СВІТУ У ФІЛЬМІ «FANTASTIC BEASTS AND WHERE TO FIND THEM»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Одним з важливих аспектів перекладу є передача реалій, що створюють унікальний характер уявного світу серії фільмів *Fantastic Beasts*. Назви магічних істот, заклинань, артефактів та локацій мають бути відтворені так, щоб зберегти їхню оригінальність та унікальний смак. Це може вимагати творчого підходу до перекладу, щоб знайти еквіваленти, які б відображали сенс та емоційну наповненість оригіналу.

В уявному світі Дж. К. Роулінг заклинання є невід'ємною частиною життя магів. Заклинання є усталеною словесною формулою, звичайно супроводжувана відповідними діями, що має магічну силу [1] та акцентує увагу на вимові певного слова чи фрази для досягнення необхідного результату.

Аналіз фільму *Fantastic Beasts and Where to Find Them* та його українського перекладу дозволяє виділити цілу низку реалій на позначення заклинань:

Alohomora (Алогомора) – заклинання, що відмикає замки та перекладається з мови сидікі як «хороший для крадіжки». Назва заклинання відбулася, імовірно, від латинської *alo hoc mora* — «я долаю перешкоду». Другим варіантом походження може бути комбінація гавайського *aloha* («привіт/бувай») з латинським *mora* («перешкода»). На початку пригоди, Ньюту Скамандеру довелося застосувати це закляття для відкриття сейфу банку, куди пробрався його ніфлер для набиття своєї кишені золотими монетами.

Accio (Акціо) – це замовляння-викликання, що може призвати будь-які речі ближче, часто використовується, щоб навмисно відібрати щось у інших людей та звірів. За допомогою цього заклинання Ньют Скамандер у фільмі «Фантастичні звірі і де їх шукати» «витрушував» коштовності зі свого ніфлера.

Revelio (Ревеліо) – трансфігуруюче заклинання, що виявляє невидимі об'єкти. Цим заклинанням Ньют Скамандер виявити справжню сутність псевдо-Персівалю Грейвса, за особистістю котрого ховався Гелерт Гріндельвальд.

Eroiximise (Еноксіміз) – трансфігуруюче заклинання, що склеює два об'єкти між собою шляхом створення клею або іншої липкої речовини. У фільмі «Фантастичні звірі і де їх шукати» 2579-й номер журналу «Трансфігурація сьогодні» містив статтю про плюси та мінуси цього заклинання.

Aberto (Аберто) – чари, що відмикають двері. У 1926 році Квіні Гольдштейн намагалася за допомогою цього заклинання відчинити двері в офіс Персівалю Грейвса в МАКОСША, щоб поцупити звідти конфісковану валізу Ньюта. Однак їй не вдалося це зробити, оскільки Персіваль наклав на двері більш сильне закляття.

Finestra (Фенестра) – чари, що розбивають скло. Протягом своєї пригоди Ньют бачить свого сумнозвісного ніфлера в ювелірній крамниці "Воклан і Ко" в Нью-Йорку. Він використовує заклинання Фенестра, щоб безшумно розбити вітрину, аби ввіймати тварину, що втекла. Слово "фенестра" означає "вікно" італійською, каталонською та сицилійською мовами, хоча це також може бути

посиланням до латинського та італійського слова "кінець". При перекладі вищенаведених заклять студія Postmodern використовує прийом транслітерації, оскільки транслітеровані заклинання часто легше сприймаються аудиторією, яка знайома з оригінальною версією, і зберігають елемент магії та екзотики, який був закладений у них авторами.

Obliviate (Забуттятус) – заклинання зміни пам'яті, яке може стерти нещодавно отриману інформацію. При перекладі відбувається адаптація вихідного тексту. Відповідно до визначення *Obliviate* означає *to forget, to wipe from existence* [3], яке передається в українському перекладі створеним новим словом автором на основі кореня *забуття* та демінутивного суфікса *-тус*. У фільмі «Фантастичні звірі і де їх шукати», Ньют знайомиться з нечаклом (не магом) на ім'я Якоб Ковальський та ненароком втягує його у свої пригоди, розкриваючи таємниці магичного світу. За законом Магічного конгресу Сполучених Штатів Америки, всім нечаклам, які стали свідками чаклунства, обов'язково потрібно стерти пам'ять за допомогою *Забуттятусу*, про що і попереджає Якоба його новий друг Ньют Скамандер.

Stupefy (Закляктус) – заклинання призначене для того, щоб оглушити противника або рухомі предмети, воно є одним з найчастіше застосовуваних заклинань. При перекладі відбувається адаптація вихідного тексту. Відповідно до визначення *Stupefy* має значення *to tire or bore someone so much that the person cannot think or do anything* [2], яке у перекладі відтворюється поєднанням кореня та демінутивного суфікса

Unbreakable Vow (Незламна обітниця) – закріплена за допомогою чар клятва, порушити яку неможливо, оскільки порушника чекає неминуча смерть. При перекладі студія Postmodern використовує прийом калькування, яке часто застосовується при перекладі складних термінів, що утворені за допомогою поширених загальнонародних слів. Калькування допомагає більш точно зберегти зміст та атмосферу фільму в оригінальній озвучці. У фільмі ми бачимо підлітка Дамблдора і підлітка Гріндельвальда, які стоять один проти одного в сараї. Обидва порізали собі долоні чарівними паличками. З їхніх закривавлених долонь здійснюються дві сяючі краплі крові, які змішуються і зливаються, створюючи одну. Навколо краплі починає формуватися металева форма, яка стає все більш чіткою та вигадливою. Таким чином, вони уклали незламну обітницю, яку не могли порушити.

Отже, під час аналізу фільму та його українського перекладу, нам вдалося виокремити різні реалії на позначення заклинань та способи їх перекладу, серед яких виділяємо транслітерацію, калькування та адаптацію. Уявний світ серії фільмів *Fantastic Beasts* має безліч елементів, які роблять його надзвичайно цікавим для перекладу. Відтворення цього універсуму мовою перекладу - це складний, але захоплюючий процес, що вимагає як технічної майстерності, так і творчого підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970- 1980. Т. 3. С. 148.

2. Cambridge Dictionary. URL : <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (дата звернення: 25.04.2024).
3. Merriam-Webster. URL : <https://www.merriam-webster.com> (дата звернення: 28.04.2024).

Гаєвська Д. Я.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

СТВОРЕННЯ ВЕБРЕСУРСУ ОБРАЗНО-СТИЛІСТИЧНИХ ЗАСОБІВ НА МАТЕРІАЛІ ПОЛІТИЧНИХ БІОГРАФІЙ ТА АВТОБІОГРАФІЙ

Дослідження образно-стилістичних засобів у політичних біографіях та автобіографіях включає широкий спектр мовознавчих, літературознавчих і перекладознавчих аспектів, що розкривають багатогранність цього явища.

Образно-стилістичні засоби є невід’ємною частиною мови, що робить її більш впливовою.

Дослідники сходяться на думці, що образно-стилістичні засоби – це мовні одиниці, які використовують для створення образів і посилення виразності мовлення. Проте, дехто з них акцентує увагу на експресивній функції цих засобів, а інші – на їхній естетичній функції [1, с. 45-46].

Класифікація образно-стилістичних засобів на тропи та фігури є досить широко використовуваною, оскільки допомагає систематизувати та розуміти способи виразності в мові.

Тропи – це мовні засоби, які переносять значення слова з одного предмета на інший на основі певної схожості. Цей перенос значення ґрунтується на асоціативних зв’язках, які виникають у нашій свідомості.

Фігури – це мовні засоби, які ґрунтуються на особливому синтаксичному розташуванні слів або на відступі від мовної норми [2, с. 149-150].

Різні образно-стилістичні засоби, які включають у себе метафори, метонімії, алегорії, епітети, антитези, гіперболи та багато інших, можуть виконувати різні функції в залежності від контексту, в якому вони використовуються.

Важливо пам’ятати, що вибір образно-стилістичних засобів залежить від жанру мовлення, мети та контексту. Їхнє вміле використання робить мову багатогою, виразною й емоційною.

Окрім емоційного впливу, образно-стилістичні засоби також впливають на логічне сприйняття тексту. Завдяки вдалому використанню тропів (порівняння, метафора), риторичних запитань та окликів автор може підкреслити важливі думки, зробити текст більш переконливим [3, с. 165 – 167].

Отже, образно-стилістичні засоби – це потужний інструмент, що дає можливість автору впливати на читача емоційно, логічно та естетично.

Термін «політична біографія» є подібним до літературної біографії, але це не лише життєва історія, а й дослідження політичних ідей особи. При цьому всі біографії політиків повинні докладно розглядати їхні політичні погляди та ідеї [4, с. 29 – 30].

Якщо біографія розповідає про закінчене життя, то автобіографія – це життя «у процесі», при цьому кінець автобіографії невлотимий, але те ж саме можна сказати про початок, де оповіді про народження є спогадами третіх осіб.

Переклад образно-стилістичних засобів вимагає від перекладача не лише ґрунтового знання мови оригіналу та мови перекладу, але і глибокого розуміння тексту, його стильових особливостей та авторського задуму.

Щоб переклад образно-стилістичних засобів був якісним, він має відповідати таким основним принципам, як еквівалентність, адекватність і збереження авторського задуму.

При цьому перекладач може стикатися з наступними труднощами: - різні мови мають різні стилістичні норми; - образно-стилістичні засоби часто мають культурну зумовленість; - передача емоційного й естетичного впливу тексту оригіналу.

Однак іноді при перекладі образно-стилістичних засобів неможливо знайти еквівалентний засіб мови перекладу, тоді в таких випадках перекладач може використовувати контекстуальні заміни: - заміна засобу на опис; - заміна одного засобу на інший засіб; - використання пояснень [5, с. 19].

Використання образно-стилістичних засобів у політичних біографіях та автобіографіях має свої особливості. Так, аналіз політичних біографій та автобіографій свідчить про використання авторами низки типових образно-стилістичних засобів, які слугують для досягнення певних цілей.

При цьому автори прагнуть не лише додати емоційності та виразності тексту, але і вплинути на думку читача, сформувані певне ставлення до політичного діяча або подій.

Вебресурс образно-стилістичних засобів на матеріалі політичних біографій та автобіографій має на меті стати платформою для вивчення та використання образно-стилістичних засобів, що застосовуються у політичних біографіях та автобіографіях.

Цільова аудиторія веб-ресурсу включає: здобувачів вищої освіти, науковців, письменників, журналістів, редакторів та читачів, які цікавляться політикою.

Таким чином, вебресурс буде пропонувати такі можливості: базу даних образно-стилістичних засобів; аналіз, опис і рекомендації щодо використання образно-стилістичних засобів; форум для обговорення питань політичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кухарчук І. О. Мовні особливості сучасного політичного дискурсу. 2018. С. 45-47.
2. Петровська Н. М., Семенюк Л. Й. Особливості функціонування гіперболи і мейозису та їх переклад у текстах різних стилів. Нова філологія. 2012. № 52. С. 148–152.
3. Каптюрова В.В. Структурна організація повідомлень у англомовних мікроблогах. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. Київ : Логос, 2011. С. 164–171.

4. Акаймова А. Політичний імідж та основні його характеристики. Політичний менеджмент : наук. Журнал. 2009. № 5. С. 29–35.

5. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів кінця 20 століття). Одеса. 2001. С 19.

Хабазня І.В., Криворучко Т.В.
Житомирський державний університеті ім. Івана Франка

ДІЄСЛОВА МОВЛЕННЯ В СУЧАСНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Тези присвячено дієсловам мовлення, які вживаються та використовуються в сучасних художніх творах англomовної літератури.

У художній літературі вже давно спостерігається тенденція до активного використання дієслів як інструменту для побудови змістовних та наповнених діалогів. Дієслова мовлення є важливою частиною мови, адже вони використовуються не лише для прямого відтворення мовлення персонажів, але й слугують засобом створення атмосфери та тематичного підкреслення творів. Дієслово можна трактувати як частину мови, яка означає категоріальне значення дії, а саме процесуальної та вираженої в категоріях виду, стану, способу, часу, має свої суфікси та у більшості випадках функціонує в реченні як присудок [3; с. 157].

Людське мовлення як процес дискретно вербалізується в лексико-фразеологічній системі мови головним чином за допомогою дієслова, оскільки мовленнєва діяльність – це процес [4; с. 31-32]. Дієслова – це ключові елементи лексико-фразеологічної системи мови, які надають динаміку та зміст мовленню.

Зазначимо, що дієслова мовлення мають такі значення в художніх творах: 1) допомагають авторам розкрити психологію персонажів, передати емоції, думки, переживання; 2) створюють динаміку сюжету; 3) характеризують мовлення певної епохи або соціальної групи. Насправді, у всіх людей мовлення значно відрізняється, тобто у світі в багатьох країнах існують діалекти, а ми говоримо про те, що мова постійно змінюється, тому ті слова та дієслова, які наявні в мовленні зараз, байдуже в українській мові чи в англійській, рано чи пізно перестануть бути актуальними; 4) впливають на сприйняття твору читачами; 5) створюють підтекст – це означає, що в багатьох творах деякі дієслова мовлення можуть мати подвійне значення, що може створити підтекст і дати можливість читачам задуматися над глибшим змістом твору.

Однак класифікація дієслів мовлення – це складний і не до кінця вивчений процес. Складність лексико-семантичної класифікації дієслівної лексики полягає: 1) у відсутності єдиного підходу до виділення категорійної семантики (більшість учених вважають, що дієслово «апріорі» позначає процес, тому виділення окремого лексико-семантичного поля процесу не має сенсу); 2) перехід першого значення дієслівної лексеми до периферії, а асоціативний зв'язок мовця з похідними значеннями; 3) неможливість урахування неосновних значень через велику кількість; 4) належність вторинних семем того самого дієслова до різних лексико-семантичних груп [5].

Бойко Ю.П. зазначає, що «ядро семантичного поля дієслів мовлення в англійській мові утворюють *say, tell, talk, speak*» [2]. Борисович Ю.П., дослідивши дієслова мовлення, стверджує, що «найбільше використовується група дієслів, які позначають власне процес мовлення. Іншу групу утворюють дієслова, що містять додаткові значення у своїй семантичній структурі. Вони інформують адресата про манеру мовлення персонажів із погляду висоти голосу, темпу та чіткості мовлення. Найменш уживаною виявилася група потенційних дієслів мовлення, використання яких зумовлене контекстом» [1].

Як ми зауважили вище, дієслова мовлення в сучасній художній англійській літературі широко варіюються і використовуються для передачі різних емоційних відтінків, звучання, тональності, а також наповненості та створення динаміку у творі. Візьмемо найпростіше базове дієслово «*say*», яке позначає факт говоріння без додаткових емоційних відтінків. У художній літературі воно часто використовується для прямих цитат персонажів: «*He said he would be late*». Дієслово «*ask*» використовується у мовленні для позначення запитання, вказівки на звернення з проханням про інформацію чи дію. Наприклад, «*She asked if I could help you*».

Отже, у сучасній англійській художній літературі дієслова мовлення виконують важливу роль у створенні діалогів, передачі емоцій, та розкритті характерів персонажів. Вони не лише слугують для прямого відтворення мови, а й сприяють створенню атмосфери та підкресленню підкреслення мовлення персонажів у творах. Дієслова мовлення допомагають авторам передавати емоційний стан персонажів, динамізувати сюжет, відображати мовні особливості епохи чи соціальних груп, а також створювати підтексти, надаючи глибини тексту. Дослідження мовознавців засвідчують, що ключові дієслова мовлення, такі як «*say*», «*tell*», «*talk*», «*speak*» – це базові дієслова, які часто використовуються для відтворення мовного процесу. Використання цих дієслів у художній літературі значно впливає на сприйняття твору читачами, допомагаючи створити повний і виразний образ подій і персонажів. Проте, класифікація цих дієслів залишається складною через їх багатозначність і різноманітні семантичні нюанси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисович О.В. «Семантичні характеристики дієслів мовлення в оглядах серіалів (на матеріалі англійських онлайн-медіа) // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69) № 2 Ч. 1 2019.
2. Бойко Ю.П. «Дієслова лексико-семантичного поля «мовлення» у репрезентації автора (на матеріалі сучасної англійської художньої прози). Вісник Львівського університету. Серія: Іноземні мови. 2014. Вип. 22. С. 85–92.
3. Горпинич В.О. Морфологія української мови : підручник. Київ, 2004. 156-161 с.
4. Лукашук М.В. Функціонування дієслів мовлення у сучасній англійській мові (на матеріалі Британського національного корпусу) : дис. ... канд. філ. наук. Чернівці, 2021. 259 с.

5. Сулима О.П. «До питання лексично-семантичної класифікації дієслова» // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019. № 38 том 3.

Лех І. А.
Житомирський державний університет імені І. Франка

ЮРИДИЧНІ ТЕРМІНИ У СЕРІАЛІ «HOW TO GET AWAY WITH MURDER»: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

В сучасному кінематографі роль перекладу стає все більш важливою, оскільки фільми та серіали отримують світове визнання та популярність, просуваючись через культурні бар'єри та мовні межі. Правильний переклад не лише дозволяє аудиторії з різних країн насолоджуватися сюжетом фільму, але і передає реалії країни, де його створено, що є важливим для міжкультурної комунікації.

Одним з важливих аспектів кіноперекладу є переклад специфічної лексики, використання якої спричинене жанровими особливостями того чи іншого фільму. Це, зокрема, переклад юридичної лексики, особливо у серіалах та фільмах, де правова тематика займає важливе місце. Серіал «How to Get Away with Murder» став відомим своєю заплутаною інтригою, напруженим сюжетом та відтворенням складних юридичних ситуацій. У серіалі розглядаються такі аспекти, як злочини, правосуддя, адвокатська діяльність та судові процеси. Отже, юридична лексика має велике значення для розвитку сюжету та передачі атмосфери.

Відмінною особливістю юридичної мови у серіалі є наявність спеціальних лексичних одиниць – термінів, які зрозумілі лише обмеженій групі фахівців у сфері юриспруденції, що сприяє збереженню смислової визначеності юридичної мови. Юридичні терміни визначаються як «спеціалізоване слово або вираз, що використовується у правовій сфері для точного визначення правових понять, явищ, процедур та документів» [4, с. 180]. Такі терміни необхідні для забезпечення чіткості, однозначності та правової визначеності у законодавстві, судочинстві та юридичній практиці [2, с. 77].

Можна виділити таку систему термінів, яка сформувалася у серіалі «How to Get Away with Murder»:

1. Процесуальні терміни – ця категорія охоплює терміни, що описують різні аспекти судового процесу. Вони часто використовуються у контексті судових засідань та процедурних дій, наприклад: Habeas Corpus – судовий наказ, що вимагає привести затриманого до суду для визначення законності його арешту; Plea Bargain – угода між прокурором і підсудним, в рамках якої підсудний визнає себе винним у менш серйозному злочині в обмін на пом'якшення покарання; Subpoena – судовий наказ про явку в суд або надання доказів.

2. Кримінальні терміни – ці терміни стосуються різних аспектів кримінального права, включаючи типи злочинів та відповідні покарання.

Наприклад: *first-degree murder* – умисне вбивство, яке зазвичай планувалося заздалегідь; *manslaughter* – ненавмисне вбивство, яке сталося в результаті необережності або в стані афекту; *arson* – підпал, злочинне навмисне знищення майна вогнем.

3. Терміни, що стосуються доказів – ця категорія включає терміни, пов'язані з поданням, збереженням і аналізом доказів у судовому процесі. Наприклад: *evidence* – будь-яка інформація, що використовується в суді для доведення або спростування фактів; *chain of custody* – документування того, як зберігалися та переміщалися докази з моменту їх вилучення до подання в суд; *admissible evidence* – докази, які приймаються судом і можуть бути використані у процесі.

4. Юридичні посади та учасники судового процесу – ця група термінів охоплює назви різних посад і ролей осіб, які беруть участь у судовому процесі. Наприклад: *Defense Attorney* – адвокат захисту, юрист, який представляє обвинуваченого; *Prosecutor* – прокурор, особа, яка веде обвинувачення від імені держави; *Judge* – суддя, посадова особа, що керує судовим процесом і виносить рішення у справі.

Проте склад юридичної лексики у серіалі не обмежується термінами. До його складу також входять загальнолітературна лексика (наприклад, *criminal*, *executor*, *witness*), професіоналізми (*money laundering*), жаргонізми, кліше та штампи (*charges have been brought*, *guilt has been proven*, дієслівно-іменні конструкції *to be recognized as a victim*, *to open a criminal case*, *constituent terms*, *face-to-face rate*, *preliminary hearing* та ін.).

Переклад юридичної лексики у серіалі «How to Get Away with Murder» має свої виклики та особливості. По-перше, важливо точно і контекстуально вірно передати юридичний термін, який може мати велике значення для розуміння сюжету та розвитку інтриги. Наприклад, в англійського слова «justice» можна назвати два основних значення, які українською перекладаються як «справедливість» і «правосуддя» [3]. У контексті судової системи, про яку йдеться у висловлюванні (*He was allowed to short-circuit the system and dispense justice according to their own terms* [1]), «justice» перекладається як «правосуддя», оскільки у вихідному реченні мається на увазі саме діяльність судових органів та робота судової системи в цілому: *Йому дозволили вершити правосуддя згідно з їхніми власними умовами*.

По-друге, важливо враховувати контекст та особливості культури та юридичної системи країни, в якій відбувається дія серіалу. Оскільки «How to Get Away with Murder» відбувається в Сполучених Штатах, де юридична система відрізняється від інших країн, перекладач повинен уникати локалізації та забезпечити відповідність американському правовому контексту. Наприклад, терміни «*res ipsa loquitur*» або «*mens rea*» є стандартними для юридичного дискурсу в США. Перекладачеві доводиться знаходити еквіваленти цих термінів українською мовою та пояснювати їх контекст: *res ipsa loquitur* – висновок про недбалість, *mens rea* – психічний стан підсудного: *In the case of the surgical instruments left inside the patient, the doctrine of "res ipsa loquitur" applies, as the mere occurrence of the incident implies negligence on the part of the medical staff // У*

випадку з хірургічними інструментами, залишеними всередині пацієнта, застосовується висновок про недбалість, оскільки сама поява інциденту означає недбалість з боку медичного персоналу; *To secure a conviction for the crime, the prosecution must prove that the defendant had the necessary mens rea, or criminal intent, at the time of the offense // Щоб засудити за злочин, обвинувачення має довести відповідний психічний стан підсудного, або злочинний намір.*

Загалом, переклад юридичної лексики у серіалі «How to Get Away with Murder» є складним завданням, яке вимагає не лише глибокого розуміння юридичних термінів, але й уваги до деталей, контексту та культурних відмінностей. Тільки за умови професійного підходу перекладача можна досягти точного та адекватного перекладу, який передасть суть серіалу, зберігаючи його автентичність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. How to Get Away With Murder. URL: <https://www.netflix.com/title/80024057>
2. Myrczek E. Lexicon of Law Terms. 2nd ed. Warsaw: Beck, 2006. 210 p.
3. Oxford Learners Dictionaries. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/term_1?q=term.
4. Weisflog W.E. Problems of Legal Translation. *Swiss Reports presented at the XIIth International Congress of Comparative Law*. Erich, Schulthes, 1987. PP. 179-218.

Чупира І.М., Жуковська В.В.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

АЛГОРИТМ УКЛАДАННЯ АНГЛО-УКРАЇНСЬКОГО ЕЛЕКТРОННОГО СЛОВНИКА ТЕРМІНІВ З КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Як комп'ютерна база даних, яка містить спеціально закодовані словникові статті, що дозволяють швидко знаходити необхідні слова та враховувати морфологічні форми[1], електронний словник є цінним лінгвістичним ресурсом.

Електронний словник характеризується безперервним поповненням словникового складу. Змінність словника у машинному контексті дозволяє адаптуватися до змін та забезпечує його актуальність у відповіді на сучасні мовні виклики. Одним з важливих критеріїв є можливість працювати з будь-яким обсягом лексичних одиниць і здійснювати швидкий пошук слів, що підвищує ефективність використання машинного словника.

Об'єктом нашої наукової роботи стала термінологія корпусної лінгвістики, яка є новітнім й унікальним розділом сучасного прикладного мовознавства. Лінгвістичний корпус, що є великою збіркою електронних текстів, які організовані та представлені в такий спосіб, щоб вони могли бути використані для дослідження мови [4], відіграє значну роль у сучасних мовознавчих дослідженнях, перетворившись на важливий мовно-інформаційний ресурс [2]. Більшість наукових статей та книг, пов'язаних з корпусною лінгвістикою, переважно видаються англійською мовою, тому укладення англо-українського

словника термінів з корпусної лінгвістики стане значним кроком у покращенні ефективності роботи українських мовознавців.

У рамках роботи було проведено корпусне дослідження пов'язаних з корпусною лінгвістикою наукових робіт англійською мовою. Як результат, виділено 100 основних термінів, до яких відносимо «слова або словосполучення, які точно і однозначно визначають чітко окреслене спеціальне поняття будь-якої галузі» [3], у нашому випадку – корпусної лінгвістики. Інструментом дослідження було обрано корпусний менеджер AntConc [6]. Це програмне забезпечення дозволило автоматизувати аналіз текстового корпусу, виявити частоту вживання термінів та їх контекстуальне вживання, що значно спростило процес вибору основних термінів. Такий підхід забезпечив об'єктивність та точність у виборі термінологічного складу для подальшої роботи над словником.

У ході роботи, з метою автоматизації процесу очищення тексту, було створено програму для очищення оригінальних текстів від елементів, які унеможливають чистоту та якість корпусного дослідження. Завдяки цьому вдалося створити порівняно великий корпус англійських наукових текстів з корпусної лінгвістики загальним обсягом 1.7 млн слів, що включає 21 статтю та 14 підручників.

Існує ряд програм для створення словників, і вибір програмного забезпечення залежить від конкретних цілей лексикографа та типу словника, який він хоче створити. Розглянемо принцип роботи з веб-інструментом Lexopomy [7], платформою для створення та підтримки словників та інших типів лексичних баз даних. Платформа пропонує ряд інструментів та функцій, таких як тегування, пошук, фільтрація та управління, які спрямовані на полегшення оновлення конкретних термінів або наборів термінів, а також на ефективну організацію та редагування лексичних даних.

Наша словникова стаття складається з англійського терміну, визначення англійською мовою, його українського перекладу та ілюстрації з наукових праць, взятих з укладеного корпусу. Усі дані було попередньо зібрано у спеціально структурованому документі перед перенесенням у словник. Переклад термінів виконувався з врахуванням наявних лексикографічних джерел та результатів наукових досліджень україномовних джерел з області корпусної лінгвістики. Цей підхід дозволив забезпечити валідність новоствореного словника для подальших наукових досліджень в даній тематиці.

Підсумовуючи вищевикладене, електронний формат створеного словника забезпечує легку можливість оновлення та доповнення новими термінами, що є надзвичайно важливим у контексті безперервних змін у сфері корпусних технологій. Крім того, укладений словник допоможе фахівцям даної галузі покращити якість виконаної роботи, досліджень та проєктів. Не менш важливою є користь від створення словника для студентів, що вивчають корпусну лінгвістику, оскільки це допоможе їм краще розуміти та використовувати термінологію в цій науковій галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Григоренко, А.М. (2020). Особливості укладання лексикографічних праць. "Молодий вчений" № 3.1, (79.1), березень 2020 р. Комунальний заклад

вищої освіти «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж». 21–22. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/3.1/6.pdf>

1. Жуковська, В. В. (2020). Лінгвістичний корпус як новітній інформаційно-дослідницький інструментарій сучасного мовознавства. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*, 31(70), №3, ч. 1, 113–119. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-1/20>
2. Schryver, Gilles-Maurice de. (2008). An Analysis of The Oxford Guide to Practical Lexicography (Atkins and Rundell 2008). *Lexikos*. 18. 423-445. 10.5788/18-0-498.
3. Ivanova O. (2016) Communicative and Pragmatic Peculiarities of English Technical Terms and their Translation into Ukrainian / O. Ivanova // Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики: науковий журнал. – Вип. 11-12. (Частина 1).– Чернівці: Чернівецький нац. університет імені Юрія Федьковича – С. 235-238.
4. Ide, Nancy & Vronis, Jean. (2000). *Machine Readable Dictionaries: What Have We Learned, Where Do We Go?*. Stewart, R. (2007). Glossary of terms for quality assurance and good laboratory practices. *Journal of AOAC International*, 90(6), 1534-1544.
5. AntConc. URL: www.laurenceanthony.net
6. Lexonomy. Lexonomy. URL: <https://www.lexonomy.eu/>

Жуковська Д.Я.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПРОБЛЕМАТИКА ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Фразеологізми або фразеологічні вирази - це стійкі комбінації слів, які використовуються для назви предметів, ознак або дій.[4] Усі слова, що утворюють фразеологізм, разом мають одне лексичне значення. Але часто ця сукупність слів не відповідає сумі значень окремих слів, які його складають.

Розпізнати фразеологізми у тексті може бути складно, особливо для тих, хто не є носієм мови або не має глибоких знань про культурний та історичний контексти, що лежать в основі цих виразів. Фразеологізми часто містять ідіоматичні вирази, чиє значення не завжди можна вивести логічно з окремих слів, що їх складають. Для розуміння і правильного використання фразеологізмів необхідне знання мовних особливостей і культурних аспектів. Вивчення фразеології вимагає занурення в мову та культуру, що може бути викликом для мовознавців і перекладачів. Тому переклад таких елементів, як фразеологізми викликає проблему у фахівців.

Кожна мова має свою унікальну структуру та елементи, які притаманні певному автору. Фразеологізми – це художні елементи, які використовуються для створення образів. Передаються настрої персонажів, їх особливості, часовий проміжок тощо. Їх використання допомагає зробити твір динамічним та цікавим для читача. Оскільки кожна культура має свої особливості, часто важко знайти відповідник у мові перекладу.

Складність перекладу фразеологізмів полягає у тому, що потрібно зрозуміти мету їх використання та сенс, який вони повинні нести. В першу чергу, важливо звертати увагу на контекст. Значення мовленнєвих елементів може варіюватись від різних факторів, наприклад: розміщення у реченні, поєднання з іншими словоформами, походження оригінального тексту тощо. Визначивши значення слова або фрази, перекладач потрібен застосувати одну з стратегій перекладу фразеологізмів.

Переклад фразеологізмів умовно ділиться на два типи: фразеологічний та нефразеологічний переклад. Фразеологічний переклад використовує фразеологізми або стійкі вирази, які мають фіксоване значення в мові-джерелі та мові-меті. Ці вирази не завжди можна перекладати буквально, оскільки їх значення може відрізнятися від простої суми значень окремих слів. Фразеологічний переклад поділяють на такі два способи : фразеологічний еквівалент та фразеологічний аналог.

Фразеологічний еквівалент - це вирази, які повністю співпадають у обох мовах, мають однакове значення, стилістичні відтінки та внутрішню форму. Часто такі фразеологічні одиниці є міжнародними виразами, що виникають зі спільних джерел, таких як міфи, Біблія та інші.

Фразеологічні аналоги - це вирази, які мають схоже значення, але відрізняються внутрішньою формою. Вони можуть відрізнятися від вихідної фрази за допомогою деяких компонентів, зазвичай синонімічних, незначних відхилень у синтаксичній або морфологічній структурі, або будь-якою іншою відмінністю. Проте їхній зміст визначається контекстом. У англійській та українській мовах кількість фразеологізмів, які мають схоже значення та стилістичне забарвлення, досить обмежена. Тому під час перекладу доводиться вибирати відповідний український аналог, який, хоча і не повністю збігається з буквальним значенням, проте має аналогічне значення у даному контексті.

Фразеологічні вирази, які не мають точних еквівалентів у мові перекладу, становлять велику групу, і для передачі їх значення на іншу мову потрібно використовувати нефразеологічні методи перекладу. Нефразеологічний переклад передає значення ідіоми за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів. Проте такий переклад не завжди є повноцінним, і часто призводить до втрати образності, експресивності, підтексту та інших відтінків значень. Через це перекладачі рідко використовують цей метод. Коли неможливо передати семантико-стилістичні та емоційно-експресивні відтінки фразеологічного виразу, використовується інший метод, який полягає в дослівному перекладі образу, якщо це можливо. Цей спосіб, відомий як дослівний переклад або калькування, є найбільш прийнятним у випадках, коли можливо передати значення вихідного виразу слово в слово, щоб читач зрозумів його фразеологічне значення як цілісну одиницю, а не лише складові частини. При цьому в деяких випадках для адаптації англійських фразеологічних виразів використовуються вставні слова, такі як "як кажуть" або "як говориться" [2, с. 157-158].

Якщо українська мова не має відповідника або аналога англійського фразеологізму, а дослівний переклад призводить до неясного літературного відтворення, перекладачу доводиться використовувати описовий метод. Цей

спосіб перекладу передає семантику фразеологічного виразу оригіналу шляхом вільного поєднання слів у перекладі.

Отже, вибір конкретного способу перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен розпізнати, зрозуміти та передати для правильного сприйняття тексту. Перспективою досліджень можуть стати подальші дослідження у цій тематиці та глибше вивчення фразеологізмів, їх інтерпретацій.

Перекладач може сформулювати інші варіанти перекладу на основі вже існуючих фразеологізмів, що дозволить розширити варіанти правильної передачі висловлювань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов, Г.В. Ташенко (<https://foreign-languages.karazin.ua/resources/0c37937364cc42f253bc671bbc9bdd17.pdf>)
2. Лексичні та стилістичні труднощі перекладу фразеологізмів у сучасній англійській мові
http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v46/part_3/38.pdf
3. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету(<https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=26960.pdf>)
4. Особливості та труднощі перекладу англійських фразеологізмів
<http://www.vtei.com.ua/doc/16.10.2015/66/6.33.pdf>

Цибас Й.
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЙНІ ЗАСАДИ УКЛАДАННЯ ТЕКСТОВИХ КОРПУСІВ

Корпусна лінгвістика – це відносно новий напрям у лінгвістичній науці, який займається вивченням мовних явищ на основі великих електронних баз текстів, тобто текстових корпусів. За В. В. Жуковською, «ця галузь прикладного мовознавства з'явилася в 1960-х роках завдяки стрімкому розвитку комп'ютерних технологій та потребі в аналізі великих масивів текстової інформації» [4, с. 2-3]. Корпусна лінгвістика поєднує в собі методи структуралізму, математики, прикладної лінгвістики, лінгвосоціології та інформатики, що дозволяє проводити детальний та точний аналіз мовних даних.

Корпусна лінгвістика вирізняється своїм системним підходом до збору, організації та аналізу текстів, що робить її невід'ємною частиною сучасних лінгвістичних досліджень, «вона надає можливість досліджувати мову у всій її різноманітності, аналізуючи не лише літературні твори, але й різні види письмової та усної комунікації, включаючи наукові статті, газети, журнали, записи розмов та інші форми мовлення» [3, с. 9-10].

Основною метою корпусної лінгвістики є повне та систематичне відображення змістовного спілкування мовою. Важливою рисою цього напрямку є підхід до розгляду прикладних проблем лінгвістики в контексті

комунікативних процесів, зосереджуючись на процесі змістовного спілкування та точному його описі. Це дозволяє використовувати результати для вирішення науково-технічних завдань в інформатиці.

Ключовою особливістю корпусної лінгвістики є її емпірична основа. На відміну від інших напрямків лінгвістики, які часто базуються на інтуїції дослідника або на обмежених вибірках текстів, корпусна лінгвістика використовує великі обсяги реальних мовних даних. Це дозволяє отримувати більш точні і об'єктивні результати, що мають високу надійність і відтворюваність.

Корпусна лінгвістика також сприяє розвитку нових технологій та методів аналізу текстів. Завдяки використанню комп'ютерних програм і алгоритмів, можна швидко, ефективно обробляти великі обсяги текстових даних, виділяти ключові лексичні і граматичні структури, аналізувати частотність вживання слів та фраз, вивчати особливості сполучуваності лексичних одиниць і багато іншого. Це відкриває нові перспективи для дослідження мовних явищ й розробки прикладних лінгвістичних моделей.

Сучасна корпусна лінгвістика також активно використовується в галузі освіти. Використання текстових корпусів у навчанні мови дозволяє створювати більш ефективні методики та матеріали, що враховують реальні мовні практики і потреби учнів. Корпуси текстів надають можливість: аналізувати типові помилки, що зустрічаються у мовленні учнів, розробляти спеціальні вправи для їх усунення. Крім того, корпусна лінгвістика допомагає у створенні більш точних і адекватних словників, граматики та підручників.

Корпусна лінгвістика має велике значення для розвитку інформаційних технологій. Вона використовується при створенні систем автоматичного перекладу, розпізнавання мовлення, аналізу текстів і багатьох інших прикладних задач. Завдяки корпусному аналізу можна значно покращити якість і точність таких систем, забезпечити їх адаптацію до різних мов і культурних контекстів.

Таким чином, корпусна лінгвістика є важливим і перспективним напрямом сучасного мовознавства. Вона поєднує в собі теоретичні та прикладні аспекти, дозволяє проводити глибокий і всебічний аналіз мовних даних, сприяє розвитку нових технологій й методів дослідження мови. Корпусна лінгвістика відкриває нові можливості для вивчення мови, підвищує ефективність лінгвістичних досліджень та сприяє вирішенню багатьох прикладних завдань у галузі мовознавства, освіти та інформаційних технологій.

Теоретичні основи укладання текстових корпусів є важливим аспектом в корпусній лінгвістиці, що включає детальний аналіз і структурування великих обсягів текстової інформації для подальшого лінгвістичного дослідження. Текстовий корпус визначається як велика і структурована колекція текстів, зібраних для лінгвістичного аналізу. Він може містити як письмові документи, так і записи усного мовлення, і використовується для вивчення різних мовних явищ. Важливим є забезпечення репрезентативності корпусу, що означає, що він повинен відображати специфіку мовної реальності, яку досліджують. Уільям Френсіс визначає корпус як «зібрання текстів, яке вважається репрезентативним стосовно даної мови, діалекту або іншої ділянки мови і призначене для

використання в лінгвістичних дослідженнях» [1, с. 17-35]. «Корпус є потужною мовно-інформаційною системою, що активно використовуються для вирішення широкого спектра дослідницьких питань практично в усіх галузях мовознавства: лексикографії, граматиці, лексикології та семасіології, стилістиці, перекладацьких студіях, прагматиці, соціолінгвістиці, психолінгвістиці, дискурсології, когнітивній лінгвістиці, лінгвістичній варіантології, а також у навчанні та вивченні (рідної та / або іноземної) мови, літературознавчих дослідженнях і т. ін.» [5, с. 114]. Корпуси можуть бути різних типів в залежності від мети дослідження: одномовні або багатомовні корпуси, синхронні або діяхронні, референтні або спеціалізовані. Одномовні корпуси містять тексти однієї мови, що дозволяє дослідити внутрішньомовні процеси, тоді як багатомовні корпуси використовуються для контрастивного аналізу мов. Синхронні корпуси включають тексти одного періоду часу, тоді як діяхронні охоплюють тексти різних епох, що дає змогу досліджувати мовні зміни. Референтні корпуси представляють загальний мовний вжиток, а спеціалізовані фокусуються на конкретних галузях знань.

Відбір текстів для корпусу є критичним етапом, що визначає якість і репрезентативність корпусу. Основні принципи включають жанрову різноманітність, стильову різноманітність, збалансованість за тематикою та рівнем мови. Необхідно забезпечити, щоб корпус включав тексти різних жанрів (наприклад, наукові статті, новини, літературні твори), що дозволяє досліджувати різні аспекти мовного використання.

Розмітка текстів є важливим компонентом укладання корпусу, що дозволяє структуровано представити текстову інформацію. Вона включає лінгвістичну анотацію, таку як морфологічна, синтаксична та семантична розмітка, яка додає до текстів метадані, що полегшують їх аналіз. Наприклад, морфологічна розмітка включає інформацію про частини мови, форми слів та інші граматичні особливості.

Відзначимо, що з розвитком комп'ютерних технологій процес укладання корпусів суттєво автоматизувався. Використання спеціалізованого програмного забезпечення, такого як аннотатори та парсери, дозволяє швидко і ефективно обробляти великі обсяги текстів. Це сприяє точнішому і більш детальному аналізу мовних даних.

О. Демська-Кульчицька зазначає, що «при укладанні текстових корпусів важливо враховувати етичні аспекти, такі як авторські права та конфіденційність даних» [2, с. 36]. Використання текстів повинно відповідати законодавству і моральним нормам, що забезпечує легітимність та етичність досліджень.

Узагальнюючи, теоретичні засади укладання текстових корпусів включають визначення і типологію корпусів, принципи відбору текстів, розмітку, автоматизацію процесів та етичні аспекти. Всі ці компоненти разом забезпечують створення якісних і репрезентативних корпусів, що є основою для проведення сучасних лінгвістичних досліджень.

Таким чином, розвиток корпусної лінгвістики та теоретичних основ укладання текстових корпусів відіграє ключову роль у сучасних мовознавчих

дослідженнях, забезпечуючи нові можливості для вивчення мовних явищ та їх практичного застосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Francis W. Language Corpora V. C. In: Jan Svartvik (ed.) *Direction in Corpus Linguistics: Proceedings of Nobel Symposium 82 Stockholm, 1991*.
2. Демська-Кульчицька О. *Основи Національного корпусу української мови* // Київ: Інститут української мови Національної академії наук України, 2005. – 219 с.
3. Жуковська В. В. *Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник* / В. В. Жуковська – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. – 140 с.
4. Жуковська В. В. *Корпусна лінгвістика: історія становлення та сучасний стан* // *Сучасні лінгвістичні студії. Навчальний посібник* / – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. - С. 168-203.
5. Жуковська В.В. *Лінгвістичний корпус як новітній інформаційно-дослідницький інструментарій сучасного мовознавства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70). № 3 Том 1, 2020. С. 113-119.*

Чуйкін В.Л.

Житомирський державний університет імені Івана Франка

УКЛАДАННЯ СЛОВНИКА СПОЛУЧУВАНOSTІ НА МАТЕРІАЛІ КОРПУСУ АНГЛОМОВНИХ СТАТТЕЙ З ПРИКЛАДНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

За визначенням британського лексикографа Р. Лірсона “Словник – це найуспішніша та найвагоміша книжка про мову” [1, с. 8]. Лексикографія як наука про створення словників займає чільне місце у колі інтересів як українських, так і зарубіжних науковців. Серед відомих лексикографічних розвідок слід назвати доробки Г. Дидик-Меуш, О. Тараненка, В. Широкова, Ф. Хаусманна, С. Ландау, А. Рея, Л. Згуста та ін., в яких систематизовано ключові риси, типологію, процес та технології укладання новітніх лексикографічних видань.

Словник являє собою впорядкований в алфавітному чи тематичному порядку список слів, філологічно та лексикографічно опрацьованих. Сучасна теорія лексикографії оперує різними класифікаціями словників. Серед типів словників виділяються словники тлумачні, перекладні, діалектні, зворотні, історичні, ономастичні, орфоепічні, етимологічні та ін. Проте не всі лексикографи виокремлюють такий тип як словник сполучуваності через відсутність єдиного трактування такого словника та його місця в системі словників. Словник сполучуваності (або комбінаторний словник) призначений надати найбільш повний (порівняно з іншими словниками) обсяг інформації про словосполучення, які об'єднані асоціаціями довкола стрижневих слів. Як зазначає Г. Дидик-Меуш, «традиційно комбінаторні словники призначені для фіксації особливих, стійких словосполучень слів, які все частіше під впливом англійської мови називають колокаціями» [2]. Однак, як свідчить огляд наявних словників сполучуваності, такі словники створюються на основі власної лексикографічної інтерпретацією їхніх укладачів. Це стосується й *Словника*

сполучуваності іменників в англійських наукових текстах, що укладається за нашим власним алгоритмом.

Словника сполучуваності іменників в англійських наукових текстах є корпусо-базованим словником. Аналіз великого обсягу текстів для створення сучасних словників вважається одним із найбільш успішних та впливових застосувань текстових корпусів [1]. Цей підхід дозволяє використовувати автентичні приклади вживання слів для забезпечення точності і релевантності словникових статей. Основою відбору реєстру іменникової лексики до словника слугує власноруч створений корпус англійськомовних статей з прикладної лінгвістики. Корпус, загальним обсягом 35 337 слів, включає 100 статей, відібраних з наукових журналів у галузі прикладної лінгвістики у період з 2020 по 2024 роки. Застосування корпусів текстів у лексикографічній практиці забезпечує автентичність і типовість прикладів. Автентичні приклади гарантують реальність вживання, а типові приклади демонструють найбільш поширені варіанти використання слів.

Словника сполучуваності іменників в англійських наукових текстах являє собою ресурс, що містить інформацію про типові словосполучення іменників з іншими словами у пре- та пост- позиції в контексті наукових статей. Пропонована словникова стаття включає:

1) *Заголовок статті*: іменник, для якого описується сполучуваність.

2) *Граматичні характеристики*: інформація про граматичні категорії іменників.

3) *Тлумачення/ переклад* українською мовою.

4) *Моделі сполучуваності* іменника Adj+N і N+Verb, перелік лексичних одиниць, що заповнюють слоти Adj та Verb (колокатів), відібраних на основі корпусних даних та типові ілюстративні контексти уживання моделі у корпусі.

Важливими інструментами для аналізу корпусів є спеціалізовані програми, які дозволяють лексикографам, що працюють над словниками сполучуваності, ефективно знаходити і аналізувати колокації, контексти та інші лексичні зв'язки, необхідні для складання повноцінних словникових статей. У роботі над *Словником сполучуваності іменників в англійських наукових текстах* застосовуємо корпусний менеджер *AntConc*. Цей вільнопоширюваний корпусний сервіс пропонує низку інструментів корпусного аналізу, таких як частотний список, колокаційний аналіз та конкорданс, для ідентифікації та аналізу лексем. Ці інструменти дозволяють швидко та ефективно отримувати релевантні дані для укладання словника.

Перший етап роботи над *Словником* передбачає відбір реєстрових слів та розпочинається з ретельного аналізу корпусу наукових статей. Слова відбираються із застосуванням інструменту *Words* сервісу *AntConc* на основі їх частотності, релевантності до предметної галузі та їх лексичної важливості. Реєстр словника представляє собою впорядкований список словникових одиниць, що підлягають опису, поясненню, тлумаченню або перекладу згідно з встановленими критеріями. Частковий частотний список відібраних іменників до *Словника* відображений на Рис.1:

1	POS	POS	Headword	Rank	Rank	Range	NormFreq	NormRange
2	language			29	155	57	4386.337	0.570
3	model			43	69	33	1952.628	0.330
4	data			55	46	31	1301.752	0.310
5	information			60	42	21	1188.556	0.210
6	knowledge			66	39	17	1103.659	0.170
7	paper			70	36	26	1018.762	0.260
8	performance			76	34	24	962.164	0.240
9	business			78	33	10	933.865	0.100
10	analysis			81	32	22	905.566	0.220
11	present			93	28	22	792.371	0.220
12	context			96	27	17	764.072	0.170
13	approach			102	25	19	707.474	0.190
14	level			108	24	15	679.175	0.150
15	prediction			108	24	10	679.175	0.100
16	human			114	22	15	622.577	0.150
17	linguistic			114	22	17	622.577	0.170
18	evidence			121	21	14	594.278	0.140
19	sentence			121	21	14	594.278	0.140
20	target			121	21	12	594.278	0.120
21	question			132	19	11	537.680	0.110
22	case			143	18	12	509.381	0.120

Рис. 1 Частотний список реєстрових одиниць *Словника сполучуваності іменників в англійських наукових текстах*

Наступні етапи роботи над *Словником* включають аналіз сполучуваності відібраних іменників у виділених моделях, встановлення відповідних колокатів та відбір типових контекстів уживаності виокремлених моделей сполучуваності.

Отже, сподіваємося, що *Словник сполучуваності іменників у наукових текстах* стане корисним довідниковим ресурсом для спеціалістів, які працюють з науковою мовою. Він допоможе підвищенню точності і природності перекладів, сприятиме більш глибокому розумінню наукових текстів та розвитку української наукової термінології у галузі прикладної лінгвістики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жуковська, В. В. (2013). Вступ до корпусної лінгвістики: навчальний посібник. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. І. Франка.

2. Dudyk-Meusz Г. (2021). Українська історична лексикографія, питання сполучуваності і комбінаторний словник української мови. ТЕКА Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych, 6, 223–236.

<https://doi.org/10.31743/teka.13360>

3. Король Л. Л. (2023). «Студент як словникар: навчальне лексикографування у самостійній роботі студентів нефілологічних спеціальностей закладу вищої освіти з іноземної мови професійного спрямування» ПНПУ ім. В. Г. Короленка. 1-18.